

**AHMED TALİB İRŞÂDİ'NİN DİVÂNİ'NİN
İNCELENMESİ**

Neslihan Dönmez ALPDOĞAN

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Danışman : Doç. Dr. Hayrettin RAYMAN

AHMED TALİB İRŞÂDÎ'NİN DİVÂNÎ'NİN İNCELENMESİ

Neslihan Dönmez ALPDOĞAN

101741

101741

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman : Doç. Dr. Hayrettin RAYMAN

Afyon

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2001

TC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMENTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
TEZ JÜRİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
ÖZGEÇMİŞ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	xiii
GİRİŞ: XIX. ASIRDA ANADOLU’NUN SİYASİ ve KÜLTÜREL DURUMUNA GENEL BAKIŞ.....	1
A) SİYASİ DURUM.....	1
B) KÜLTÜREL DURUM.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMED TALİB İRŞADİ’NİN HAYATI ve TARİKAT ZİNCİRİ

I. AHMED TALİB İRŞADİ’NİN HAYATI.....	4
II. AHMED TALİB İRŞADİ’NİN TARİKAT ZİNCİRİ.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

AHMED TALİB İRŞADİ DİVANI’NIN ŞEKİL – TÜR VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

I. VEZİN VE KÂFİYE ÖZELLİKLERİ.....	12
A) VEZİN.....	12
B) KÂFİYE.....	13
1. Yarım Kâfiye.....	13

2. Tam Kāfiye.....	14
3. Zengin Kāfiye.....	14
C) REDİF.....	14
II. NAZİM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ.....	15
A) DİVÂN EDEBİYATI'NA AİT ORTAK NAZİM ŞEKİLLERİ.....	15
1. Gazel.....	15
2. Kaside.....	16
3. Mesnevi.....	16
4. Murabba'.....	17
5. Muhammes.....	18
6. Rubai'.....	18
B) DİNİ – TASAVVUFİ TÜRK EDEBİYATI'NA AİT NAZİM TÜRLERİ.....	19
1) ALLÂH HAKKINDA YAZILAN TÜRLER.....	20
a. Tevhîd.....	20
b. İlahî.....	20
c. Mûnacaat.....	21
2) PEYGAMBERLER HAKKINDA YAZILAN TÜRLER.....	22
a. Na't.....	22
3) DİN – TASAVVUF YOLUNUN BÜYÜKLERİ HAKKINDA YAZILAN TÜRLER.....	23
a. Medhiye.....	23
4) DİNİ İNAÇLAR VE TASAVVUFİ DÜŞÜNCELERLE İLGİLİ YAZILAN TÜRLER.....	24
a. Vücudnâme.....	24
b. Nasihatnâme.....	25
c. Tarikatnâme.....	26
III. DİL VE ÜSLÛP.....	26
A) GRAMER ŞEKİLLERİ VE ARKAIK KELİMELER.....	26
1. Gramer Şekilleri.....	26
2. Ahmed Talib İrşâdi'nin Kelime Haznesine Genel Bir Bakış.....	27
C) ANLATIM ŞEKİLLERİ.....	28

1. Nasihat ve Hitap Yoluyla Anlatım.....	28
2. Soru Yoluyla Anlatım.....	31
3. Doğrudan Doğruya Anlatım.....	32
4. Tahkiye Yoluyla Anlatım.....	33
5. Tasvir Yoluyla Anlatım.....	34
6. Delil ve İspat Yoluyla Anlatım.....	35
7. Mukāyese Yoluyla Anlatım.....	35
C) DİĞER ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ.....	36
1. Tekrir.....	36
2. Meczaz.....	37
3. Ata Sözlere, Deyimler ve Halk söyleyişleri.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHMED TALİB İRŞÂDİ DİVÂNİ'NDA DİN, TASAVVUF ve CEMİYET

I. DİN.....	39
A. İTİKAT.....	39
1. Allah.....	39
2. Melekler.....	51
3. Kitaplar.....	52
4. Peygamberler.....	53
a. Âdem.....	54
b. Nûh.....	55
c. Lokmân.....	55
d. İbrâhim.....	56
e. Hızır.....	56
f. Mûsâ.....	56
g. Eyyüb.....	57
h. Ya'kub.....	57
i. Yusuf.....	57
j. İsâ.....	57

k. Muhammed.....	58
5. Ahiret.....	59
6. Kaza ve Kader – Hayır ve Şer.....	62
B) İBADET.....	62
1. Kelime-i Şahadet.....	63
2. Namaz.....	63
3. Oruç – Zekat – Hac.....	63
C) AHLÂK.....	64
1. Kibir ve Riyâ – Tevâzû ve Safh.....	66
2. Hased ve Kin.....	67
3. Cimrilik – Kıskançlık – Hırs.....	68
4. Edeb.....	68
5. Celh, Şirk, Putataparlık.....	68
Ç) DİĞER DİNİ UNSURLAR.....	69
1. Sûreler.....	69
2. Âyetler.....	70
3. Hadisler.....	71
4. Yemin, Beddua – Dua.....	73
II. TASAVVUF.....	74
A) VAHDET-İ VÜCUD.....	74
1. Ezelde Vahdeti Vücud.....	74
2. Halde Vahdet-i Vücud.....	76
a) Gayr-ı Hak (Mâsivâ).....	76
b) Ene'l Hak.....	77
c) Kendini Bilmek.....	79
ç) Tecellî.....	81
d) Vahdet – Kesret.....	82
e) Tevhid.....	85
f) Bî – Nîşân. Lâ – Mekân.....	86
g) Cism – Çar Unsur – Can – Ten.....	88
h) Gönül – Sır – Pinhan.....	92
3. Edebde Vahdet-i Vücud.....	104

B) ELEST MECLİSİ.....	105
1. Ādem Donu.....	105
2. Vatan-ı Aslî, Firkat (Hicran) – Vuslat.....	106
C) ALLAH'IN DİDÂRINI GÖRME	
(RÜ'YETU'LLÂH).....	115
Ç) TEFERRÜÇ.....	117
D) DOKUZ MERTEME.....	117
III. CEMİYET.....	118
A) ŞAHİSLAR.....	118
1. Dört Halife (Çâr Yâr).....	118
2. Mutasavvıflar.....	119
3. Edebî Hikaye Kahramanları.....	122
4. Masal Canlısı.....	123
5. Efsanevî Şahsiyetler.....	123
B) YER ADLARI.....	123
C) MUSİKÎ, OYUN VE MESLEKLER.....	123
1. Musikî.....	123
2. Oyun.....	124
3. Meslekler.....	124
SONUÇ.....	125
TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	126
ŞİİR İNDEKSİ.....	227
KAYNAKLAR.....	231

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

AHMED TALİB İRŞÂDİ’NİN DİVÂNİ’NİN İNCELEMESİ

Neslihan DÖNMEZ ALPDOĞAN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2001

Danışman : Doç. Dr. Hayrettin RAYMAN

Ahmed Talib İrşâdi, Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı’nın 19. y.y. şâirlerindendir. Derebeyizâde Helvacıoğlu Ahmed Efendi diye tanınır.

Bu çalışmada Ahmed Talib İrşâdi’nin hayatı, tarikat zinciri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Divân’da yer alan şiirler şekil ve tür yönünden incelenmiştir. Bu şiirlerin din- tasavvuf- cemiyet yönünden değerlendirilmesi yapılmıştır. Ahmed Talib İrşâdi Divânı. Osmanlı Türkçesi’nden Günümüz Türkçesi’ne transkripsiyon harfleriyle aktarılmıştır. Çalışmanın sonuna bir de “şiir indeksi” ilâve edilmiştir.

Ahmed Talib İrşâdi, Uşşâkiyye tarikatının, İrşâdiyye kolunu kurmuştur. Bu kolu kurarken Bektaşilik’ten de unsurlar almıştır. Bu sebeple onun şiirlerinde tasavvufun pek çok terimleri ve Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı’nın belirgin özellikleri görülmektedir. Ayrıca çeşitli tasavvufî düşünceleri kendi şahsiyetinde ve kurduğu kolda birleştirmesi sebebiyle de önemli bir mutasavvıf şâirdir. Ahmed Talib İrşâdi, özellikle bu yönleriyle incelemeye değer orijinal bir şahsiyettir.

ABSTRACT

Ahmed Talib İrşâdi was one of the important Religious-Sufistic poets of Turkish Literature in the 19th century. His real name was “Derebeyizâde Helvacıoğlu Ahmed Efendi”.

In this studying, Ahmed Talib İrşâdi’s life style’s, chain of his toriqa chain are explained shortly. Poems, which are in Divân, are studied point of view’s kinds and shapes. These poems which about their religious, sufistic and society’s are analysed. His Divân has been translated from Ottoman Turkish in to modern Turkish by using transcription letters. A “poetry indeks” is added at the end of this studying.

Ahmed Talib İrşâdi, set up İrşâdiyye Branch of Uşşâkiyye tariga. While he was setting up this branch, he took components from Bektaşilik. For this reason, we can see many terms of mysticism and certain characteristics of religious – mysticism of Turkish Literature in his works. Further more, since he gathered some different mystic thoughts in his personality and in this branch he became an important mystic poet, too. Ahmed Talib İrşâdi, especially, because of having this personality he is really an original person.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

Tez Danışmanı : Doç.Dr.Hayrettin RAYMAN
Jüri Üyeleri : Yrd.Doç.Dr.Mehmet SARI
Yrd.Doç.Dr.Ziya AVŞAR

İmza
.....
.....
.....
Zafer

Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalı, Halk Edebiyatı bilim dalı yüksek lisans öğrencisi Neslihan (ALPDOĞAN) DÖNMEZ'in "Ahmet Talip İrşadi'nin Divanının İncelenmesi " başlıklı tezi 18.09.2001 tarihinde yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof.Dr.H.Hüseyin BAYRAKLI
MÜDÜR

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusu “Ahmed Talib İrşâdi Divânı”nın transkribe edilerek şekil ve din – tasavvuf – cemiyet bakımından incelenmesidir.

“Derebeyizâde Helvacıoğlu Ahmed Efendi” diye kaynaklarda yer alan Ahmed Talib İrşâdi 19. yy. Tekke Edebiyatı şâirleri arasında gösterilmektedir. Uşşâkiyye Tarikatı’nın İrşâdiyye kolunu kurduğu için onu bir tarikat müessisi olarak da telakki edebiliriz.

Ahmed Talib İrşâdi Divânı Millî Kütüphane’de yer alır. Tek nüshadır. Okumada başka nüshaları olmaması sebebiyle karşılaştırma yapılmamış, divânın bazı bölümleri tahrip olduğu için okunamayan yerler kalıba ve anlatıma bağlı kalınarak tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Divânın transkripsiyonlu metni verilirken aslına, devrin dil ve üslup özelliklerine bağlı kalmıştır. Metinlerde yer yer aruz hataları görülmektedir. Bu tür hatalarda metin tamiri cihetine gidilmemiştir. Divân’daki imlâya sâdik kalmıştır.

Şâir divândaki şiirleri alfabetik olarak sıralayıp müretteb hale getirmeye çalışmış, ancak aralarda eksiklikler olmuştur. Bu sebeple şiirler tasnif edilmeden Divân’daki tertibe göre verilmiştir. Şiirlerin vezinleri tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada kolaylık sağlanması için her şiire bir numara verilmiştir. Metinler değerlendirilirken edilirken verilen parantezlerdeki ilk numaralar şiirlere, ikinci numaralar ise beyitlere veya bendlere işaret etmektedir.

Ahmed Talib İrşâdi’nin yaşadığı yüzyılın siyâsî ve kültürel özellikleri ana hatlarıyla kısaca “GİRİŞ” bölümünde belirtilmiştir.

İncelemenin esası dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şâirin hayatı, tarikat zinciri, hakkında bilgi verilmiştir. Ahmed Talib İrşâdi’nin mensubu olduğu tarikatın bir silsilesi çıkarılmıştır. İkinci bölümde Divân, şekil ve tür yönünden incelenmiştir. Üçüncü bölümde şiirlerin din – tasavvuf – cemiyet yönünden bir tahlili yapılmıştır. Divân’daki şiirlerden örnekler verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Divân’ın transkripsiyonlu metni verilerek bir de şiir indeksi ilâve edilmiştir.

Ahmed Talib İrşâdi Divânı üzerinde yapılan çalışma esnasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Hayrettin Rayman’a, eşim Bülent Alpdoğan’a ve aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ÖZGEÇMİŞ

Neslihan Dönmez ALPDOĞAN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Yüksek Lisans : 2001 Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisans : 1998 Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uşak Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

İş / İstihdam : 1998 – Öğretmen. Milli Eğitim Bakanlığı, Uşak.

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : Gölle, 07 Ekim 1977.

Cinsiyeti : Kız

Yabancı Dil : İngilizce

KISALTMALAR

Ank.	: Ankara
Ans.	: Ansiklopedisi
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Hız.	: Hazret
hızl.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
öl.	: Ölümü, ölüm tarihi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayın
yy.	: Yüzyıl

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

a	ا	g	گ
ā	آ	ñ	ڭ
b	ب	l	ل
p	پ	m	م
t	ت	n	ن
s	س	v	و
c	ج	h	ه
ç	چ	y	ی
h	ح	ī	ای
ḥ	خ	ū	او
d	د	,	ء
z	ذ		
r	ر		
z	ز		
j	ژ		
s	س		
š	ش		
š	ص		
š d	ض		
t	ط		
z	ظ		
‘	ع		
g	غ		
f	ف		
k	ق		
k	ك		

GİRİŞ

I. XIX ASIRDA ANADOLU'NUN SİYASİ ve KÜLTÜREL DURUMUNA GENEL BAKIŞ

A) SİYASİ DURUM

Önceki asırlarda, özellikle ordunun Batı bilgi ve tekniği ile ıslahına yönelik olan yenileşme hareketleri, XIX.yy'da hayatın tamamını içine alacak bir gelişme gösterir. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılıp yeni ordunun kurulması bu alandaki ilk önemli gelişmedir. 1839'daki Tanzimat Fermanı, batılılaşma yolunda ilân edilmiş bir resmî program mahiyetindedir. 1876'daki Meşrutiyet ilanı ise hukuk ve rejim açısından köklü değişiklikler getirmektedir.¹

Ancak, kısaca özetlediğimiz, yeni bir medeniyet dairesine geçişin merhaleleri olan bu gelişmeler, kolay gerçekleşmemiştir. Bir yandan siyasi ve iktisadî bunalımlar yaşanırken, bir yandan da yenilikler gerçekleştirilmeye çalışılır.²

Osmanlı yöneticileri, tükenme noktasına gelen imparatorluğu canlandırabilmek için birşeyler yapmak gereğini çoktandır duymuş ve bunun için uğraşıp durmaktadırlar. Kendi kendisi olarak ayağa kalmak, kendi dünyası içinde yenilenmek ümidi artık arkalarda kalmış gibidir.³

Bu yy'da Yeniçeri Ocağı kaldırılarak yeni bir ordu kurulur. Harbiye, Mühendishâne, Tıbbiye, ve daha sonra Bahriye mektepleri açılır.⁴ Köklü değişiklikler başlamıştır.

Abdülmecid zamanında 3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermanı ilân edilir. Bu hem Doğu, hem de Batı için çok önemli bir hadisedir. Ardından Mısır meselesi hallolur.

Mısır meselesini çözen Reşid Paşa'nın ölümü (1871) ile Tanzimat'ın lideri Ali Paşa (ölm. 1869) ve yardımcısı Keçecizâde Fuat Paşa (ölm. 1869) olur. Her ikisi de diplomatik yetenekleriyle imparatorluğu güçlendirmeye ve ayakta tutmaya çalışırlar. Kısa aralıklarla peş peşe ölmelerinden sonra, liyakatsiz kişilerin iş başına gelmesiyle devlet istikrarsızlığa sürüklenir.⁵

¹) Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, *Türk Dünyası El Kitabı (Edebiyat)*, Cilt III, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ank. 1992, s. 208.

²) *Türk Dünyası El Kitabı*, age. , s.208.

³) *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri Tarih Antoloji Ansiklopedisi*, Cilt VIII, Ötüken-Söğüt Yay., İst. 1988, s. 74.

⁴) *Türk Dünyası El Kitabı*, s. 208.

⁵) *Türk Dünyası El Kitabı*, s. 209.

Abdülaziz Han'ın şahsi düşmanları tarafından tahttan indirilmesinin ardından tahta kısa bir süre V. Murad geçer. Dengesi bozulduğu için tahttan indirilir. Yerine II. Abdülhamid getirilir.

II. Abdülhamid Meşrutiyeti ilân eder (23 Aralık 1876). Ardından Meclis-i Mebusan açılır (19 Mart 1876). Rusya'ya harp açılır. Çok pahalıya māl olan savaş yenilgiyle sonuçlanır. Savaş sonunda Ayastefanos Antlaşması (1878) imzalanır. Bu antlaşmanın şartlarını hafifleten Berlin Antlaşması 13 Temmuz 1878'de imzalanır. Bu Karlofça'dan sonra en ağır antlaşmadır.

Bu harp sonrasında Meclis-i Mebusan süresiz olarak kapatılır (13 Şubat 1878). Artık, II. Abdülhamid'in bütün idareyi eline alan yönetimi başlar. Buna karşın oluşan muhalefet sonucu 23 Temmuz 1908'de II.Meşrutiyet ilân edilir. Ancak, 13 Nisan 1909'da "31 Mart Vak'ası" diye bilinen ayaklanma ile tahttan indirilmesini önleyemez. Yerine Kardeşi V. Mehmed tahta geçer.⁶ Artık ülke dağılma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

B) KÜLTÜREL DURUM

XIX. yy'a gelene kadar, edebî sahada XV. yy'dan başlayarak Şeyhî, Ahmed Paşa, Fuzûlî, Baki, Nailî, Nefî, Şeyhülislam Yahya, Nedim, Şeyh Galib gibi şairler muayyen bir sanat anlayışının erişebileceği son aşamaya edebiyatımızı ulaştırırlar. Nefî, Nailî, Şeyhülislâm Yahya; Fuzûlî, Bâkî gibi büyük ustaların birikimine dayanarak soyut anlatımı geliştirmiştir. Yüzyılın sonuna doğru Nâbî tarafından alternatif, daha somut bir anlatım tarzı geliştirmişse de Şeyh Galib yine soyut tarzda Sebk-i Hindî'yi adeta son noktasına kadar götürdü. Nedim de Nedimâne söyleyişle yüzyıla damgasını vurmuştur. Güzel bir manzara ile girilen 19. yy'da kültürümüzün canlılığı sönmüş, yaratıcılığı kaybolmuştur.⁷

Bu yüzyılının siyasi görünümü önceki yıllara benzerlik göstermesine, bir başka deyişle devletin devletin düşüşü devam etmesine rağmen, yine de bu asrın önceki dönemlerden esaslı bir farkı vardır.⁸ Bu fark yeniliklerin eskisi gibi sentezin içinde kalmayıp, yerli kültüre baskın çıkmaya başlamasıdır.

⁶) *Türk Dünyası El Kitabı*, s. 209.

⁷) *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri*, s. 71.

⁸) *Türk Dünyası El Kitabı*, s. 210.

⁹) *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri*, s. 82.

19. yüzyılda Osmanlı hayatının üslubu gittikçe artan bir şekilde değişme başlar. Mimariden edebiyata ve sosyal hayattan ev içi düzenine kadar Avrupaî etkiler görülür.⁹

19. yüzyıl kültürel durum hakkında “Türk Dünyası El Kitabı”nda şu bilgilere yer verilmektedir:

“Sınırlı temlerin etrafında dönen eski şiir, değişen ve yenileşen insanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir konumda değildi. Asırlardır aynı dilin ve muhtevanın kılması, yazana da okuyana da bıkkınlık getirmişti. Aşınmış hayaller, sürekli tekrarlanan mazmunla, yıpranmış şairce tavırlar artık kimseyi heyecanlandırmıyordu. Bu durumu farkeden bazı şairler eski temleri hecede yenileştirmek istediler, yeni terkipler meydana getirmeye çalıştılar.

Eski şiiri idare eden otorite yıkılıp yaşanan hayat kendini hissettirmeye başlayınca toplumda ferdin doğuşuna tanık oluruz. Artık bir cemaatin teerennümü olan klâsik edebiyat, yeni insanı tatmin etmemektedir. Estetik açıdan dağlar kadar fark olmasına rağmen bu edebiyatın Tanzimat Edebiyatı karşısında gümbür gümbür yıkılışını da, değişen bu yeni insan ve yeni zihniyetle izah etmek gerekir.

Klâsik şiirin, yaşanan hayatın ihtiyaçlarına cevap veremediğini gören bir grup aydın, divân şiiri geleneksel yapısı içinde çağdaşlaştırmaya, tabiri caizse bir neo-klâsizm yaratmaya çalışmışlardır.

19. yüzyıl Divân Edebiyatı, geçmiş yüzyıllardakine benzer büyük bir sanatkâr yetiştiremediği için, genellikle eskinin devamı ve tekrarı mahiyetinde eserler ile yetinmek zorunda kalmıştır. Bu sebeptendir ki, asrın ikinci yarısından itibaren revaçtan düşerek yerini yeni bir edebiyat anlayışına bırakacaktır.”¹⁰

¹⁰) *Türk Dünyası El Kitabı*, s. 210-211.

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMED TALİB İRŞÂDİ'NİN HAYATI, TARİKAT ZİNCİRİ

I. AHMED TALİB İRŞÂDİ'NİN HAYATI

Ahmed Talib İrşâdi'nin doğum tarihi, hayatı ve intisabı hakkında çelişkiler olmuştur. Eldeki bilgilere göre, Edremit Kaymakamlığı'nda matbu "mürür tezkiyesinde" (bkz.s.3-4) 1291/1874 yılında 50 yaşında öldüğü kayıtlıdır. Buna göre doğumu 1241/1825'dir. Doğum tarihi bir başka kaynakta; 1253/1819 olarak geçer.¹¹

Ahmed Talib İrşâdi, İzmir'in Bayındır ilçesinde dünyaya gelir. "Derebeyizâde Helvacıoğlu Ahmed Efendi" diye tanınır. Medrese tahsili sırasında: Uşşâkî şeyhlerinden Ömer Hulusi ve Hüseyin Hakkı efendilerle görüştü, onlara bağlandı.¹² Bu bağlanma ile ilgili olarak Ahmed Talib İrşâdi'nin tarikatıyla yakından ilgili olan Mehmet Emin Kurtmen şunu anlatır: Bir gün Ömer Hulusi, halifesi Hüseyin Hakkı'ya "Ödemiş'e git, 40 gün bekle orada , bizim evladımız Ahmed Talib İrşâdi sana gelecek, Talib benden, irâşat senden" buyurur. Hüseyin Hakkı Ödemiş'e gider. O sırada akraba ziyareti için Ödemiş'te olan Ahmed Talib İrşâdi, Hüseyin Hakkı ile tanışır. Sık ziyaretler sonunda Hüseyin Hakkı ona telkinini, dersini verir. Bir süre sonra Ahmed Talib İrşâdi efendisinin hasretine dayanamayıp yanlarına gider. Dört sene dergahta huzur dervişliği yapar. Bu arada bir sebepten memleketi Bayındır'a döner. Orada evlendirilme davetini mürşidinden müsaade almadan kabul edip evlenir. Bir kızı olur. Tekrar mürşid alilerine arz eder. Ancak Hüseyin Hakkı mürşidinin sulûkünü tamamlamadan ve izinsiz evlenmesinden dolayı, Bayındır'a dönüp, mal varlığını satıp üçe taksim etmesini söyler. Birini kızına, birini eşine, diğerini de kendisine alacaktır. Ardından nikahı fesh etmelidir. Ahmed Talib İrşâdi mürşidinin emirlerini yerine getirir. Tekrar mürşide hizmete koyulur.¹³

Üzerine gelen bir hal ile yedi sene dağlarda gezdi, saçını sakalını kesmedi.¹⁴

Yedi sene gezmesini Mehmet Emin Kurtmen şu şekilde anlatır: Ahmed Talib İrşâdi kasabaya gelen bir dama ustasıyla oyuna başlar. Şeyhi onu bu şekilde görünce: "Kalk, yedi sene seyyahsın!" der.

¹¹) *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), Dergah Yayınları, Cilt IV, İstanbul 1981, s. 406.

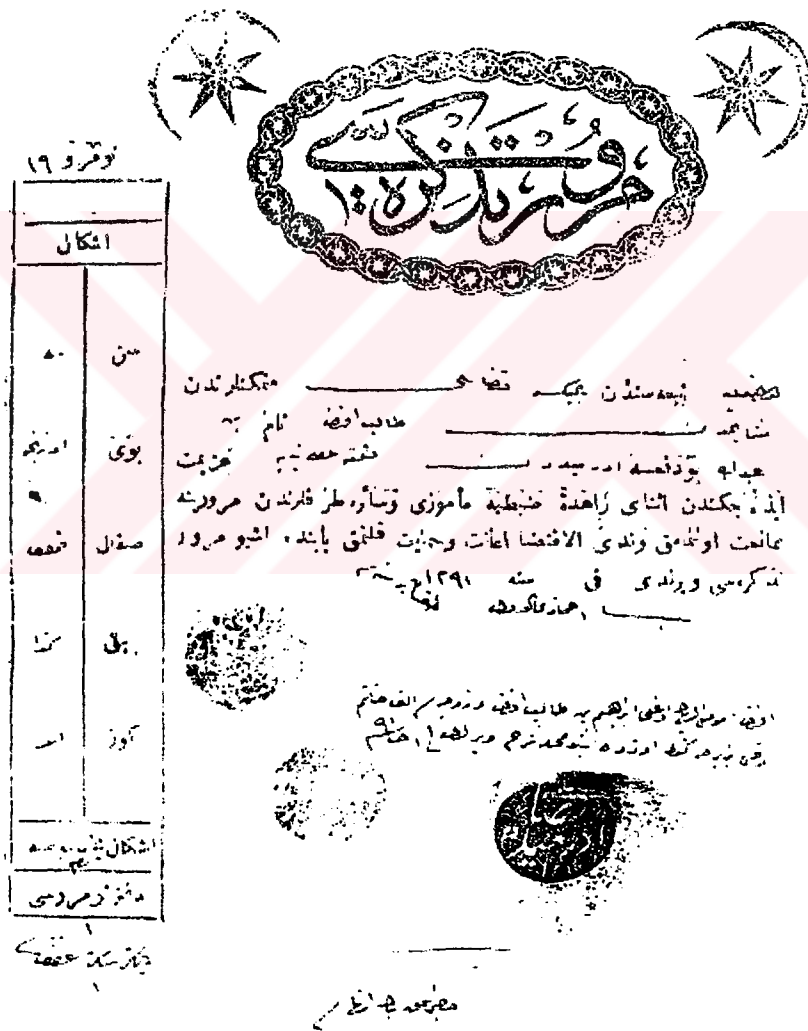
¹²) *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, s. 406.

¹³) KURTMEN, Mehmet Emin, Doğum 1931, Okur-Yazar, İzmir.

Ahmed Talib İrşâdi, Uşşâkiye tarikatının İrşadiye şubesini kurdu. Kendine bağlı olanlar saç ve sakalını uzatırdı. Yirmi bir sene Balıkesir, Karabiga, Çardak, Lapseki, Çanakkale, Edremit, Gelibolu taraflarında dolaşmıştır.

Ahmed Talib İrşâdi'nin doğum tarihinde olduğu gibi ölüm tarihinde de çelişkiler vardır. Değişik kaynaklarda şu tarihlere rastlanır: 1297 / 1880¹⁵, 1300 / 1883¹⁶, kabir taşında ise 1298 / 1881 olarak geçmektedir.

Ahmed Talib İrşâdi, hem Bektaşî hem de Uşşâkî olarak tanınır. Bu yüzden eserlerinde Bektaşiliğin de, Uşşâkiliğin de görüşleri yer alır. Divânı vardır ama yayınlanmamıştır.¹⁷

¹⁴) Türk Dili ve Edebiyatı Ans., s. 406.

¹⁵) Türk Dili ve Edebiyatı Ans., s. 406.

¹⁶) ÖZMEN, İsmail, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi* 19. yy., Kültür Bakanlığı Yay., C. IV, s. 318.

¹⁷) ÖZMEN, s. 318

Mürür Tezkiresi

Numara 19

Eşkal	
Yaş	50
Boy	Uzunca
Sakal	Kısa
Bıyık	Keza
Göz	Ela
Eşkal-i mahsusa Tam	
Defter numarası 1	

Devlet-i aliyye teb'asından Balıkesir kazası mütemekkinlerinden meşayihden Talib Efendi nam İbn Abdullah bu defa Edremid'den kal'a-i Sultaniye'ye azimet edeceğinden esna-yi rahda zaptiye memuru vesaire taraflarından müruruna mümaneat olunmamak ve leda'l-iktiza ianet ve himayet kılınmak babında işbu mürür tezkiresi verildi.

Fi sene-i

1 Cemazi'l-evvel 1291

(Doksan bir senesi)

Kaymakamlık mührü

Efendi-yi müma ileyhın oğlu İbrahim bin Talib Efendi ve zevcesi Elif Hanım dahi beraberce gitmek üzere işbu mahelle şerh verildi.

1 Cemazi'l-evvel, sene 91

Kaza-i Ederemid

(mührü)

Kaza-i Ederemid

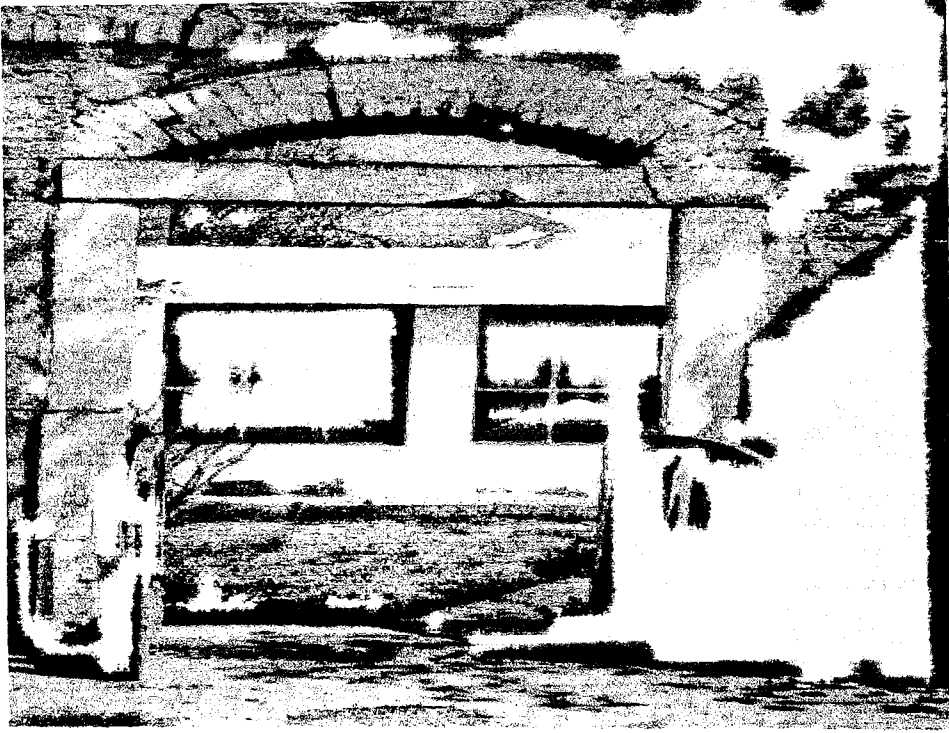
(mührü)

Yalnız sekiz kuruşdur

1

Hacı İshak Bey inhası ¹⁸

¹⁸) KURTMEN, Mehmet Emin, Doğum 1931, Okur-Yazar, İzmir.

Türbe giriş kapısı

Türbe içi görünen taşlar

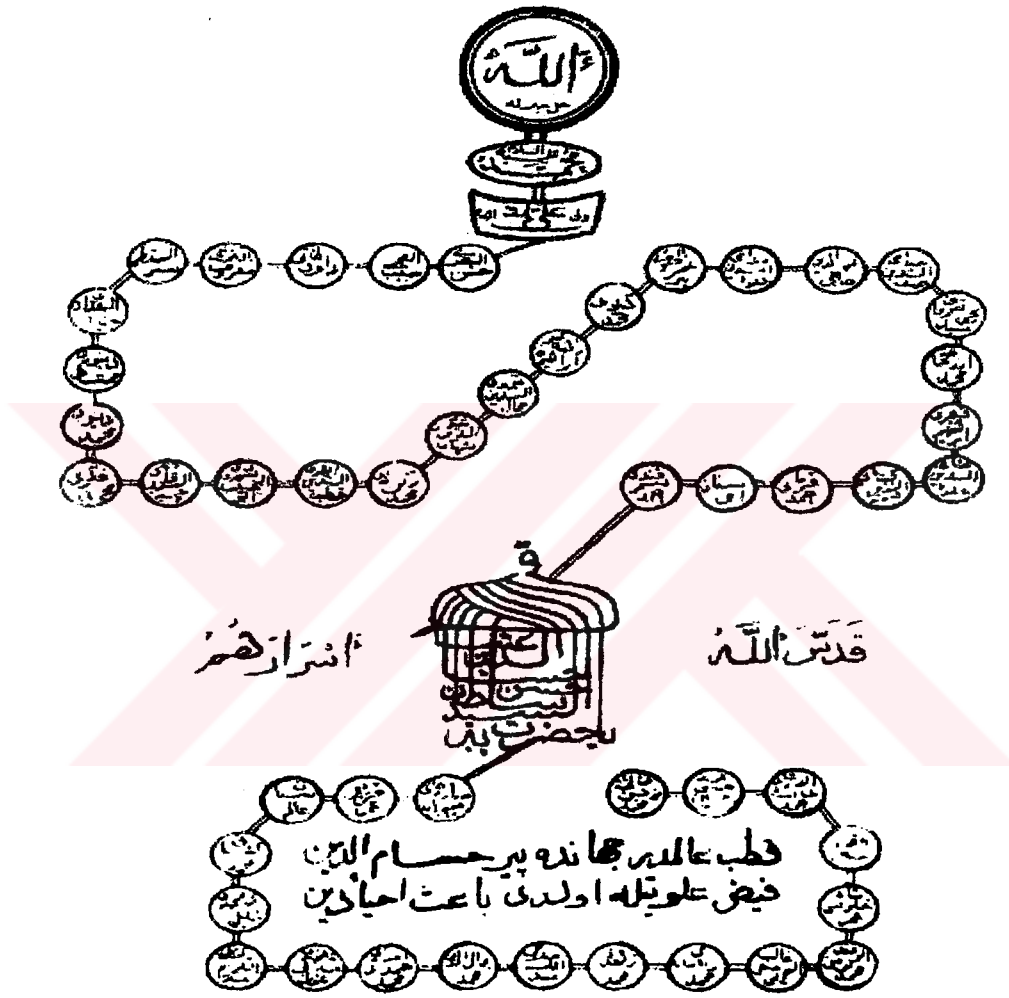

Şeyh Talibi İrşadi
Kabir Taşı

AHMED TALİB İRŞÂDÎ'NİN TARİKATI

Ahmed Talib İrşâdî, Uşşakîyye tarikatının İrşadiyye kolunun kurucusudur. Uşşakîyye tarikatının kurucusu ise piri Hasan Hüsameddin Uşşakî'dir.¹⁹

Ahmed Talib İrşâdî'nin tarikatının silsilesi şu şekildedir:²⁰

¹⁹) ERAYDIN, Dr. Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 3. baskı, İstanbul 1990, s. 473.

²⁰) KURTIMEN, Mehmet Emin. (İle yapılan görüşme).

ALLAH

Celle Celaluhu

Hız. Muhammed Aleyhisselam

Veli ALL Radiyallahü an

Hasanü'l Basri

Habibü'l Acemi

Davud Tani

Marifü'l Kerhi

Sırrühü Sakati

Cüneydil Bagdadi

Mimşadi Zunnuri

Muhammed Bekri

Vecihetdini Kadi

Abdülkadir Sühreverdi

Kutbiddini Epheri

Muhammed Rükneddini Necaşı

Şehabettin Muhammed Şirazi

Muhammed Cemaleddini Tebrizi

İbrahim Zahidi Geylani

Ahi Muhammed Geylani

Ani Pir Ömer Halveti

Merami Muhammed

Hacı İzzettin

Sadrettini Hişamî

Seyidül Yahyayi Şirvani

Muhammed Erzincani

İbrahim Tacettin Kayseri

Alaaddini Uşşakî

Ahmed Şemsettin Yiğitbaşı

Elhaç Şeyh Karamani

Ümmi Sinan

Emir-i Ahmed Semarkandi

Hız. HASAN HÜSAMETTİN UŞŞAKİ

Mimcani Saruhani

Kutup Ömer Garibi

Alim Sinan

Muhammed Keşani

Halil Gümülçinevi

Şeyh Abdülkerim

Sıtkı Osman Gümülçinevi

Muhammed Hamdi

Seyyid Mehmed Cemalettin

Abdullah Selahattin

Muhammed Zühtü Nazilli

Muhammed Süleyman Rüştü

Aliyyül Vasfî Galip

Muhammed Tevfik

Ömer Hulusi

Hüseyin Hakkı Kasabavi

Ahmed Talibi İrşâdi

Hüseyin Hüsnü

Elhaç Mehmed Tefvik

İrşâdiyye Tarikatı temelde Halvetiyye Tarikatı'na dayanır. Bu tarikatın kurucusu Şeyh Ebû Abdullah (ölm. 713/1313)'dir.²¹ Halvetiyye Tarikatı silsile olarak günümüze şu şekilde uzanır:

²¹) ERAYDIN, s. 236.

Cemāliyye Tarikatı – Muhammed Hamidiüddin Cemāli el-Bekri (ölm. 889/1494).²²

Ahmediyye Tarikatı – Ahmed Şemseddin Yiğitbaşı (ölm. 910/1504).²³

Uşşākiyye Tarikatı – Hasan Hüsameddin Uşşāki (ölm. 1001/1392).²⁴

Ahmed Talib İrşādi'nin bağlı olduğu tarikat hakkında da farklı görüşler vardır. O kendini Uşşākī tarikatından olarak göstermiştir. Son dönemde Bektaşî olduğu açığa vurmuştur. Ancak hem bektaşî hem de Uşşākī olarak tanınır.²⁵

²²) ERAYDIN, s. 240.

²³) ERAYDIN, s. 247.

²⁴) ERAYDIN, s. 247.

²⁵) ÖZMEN, İsmail, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi* 19. yy., Kültür Bakanlığı Yayınları, C. IV, s. 318.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMED TALİB İRŞÂDİ DİVÂN'NIN ŞEKİL – TÜR ve ANLATIM ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

I. VEZİN VE KÂFİYE ÖZELLİKLERİ

A) VEZİN

Dinî – Tasavvufî Türk Edebiyatı'nda hem Divân Edebiyatı'nın hem de Âşık Edebiyatı'nın özellikleri görülür. Bu şiirler vezin bakımından divân ve saz şiiri ile ortaktır. Bu sebeple de hem aruz hem de hece vezni kullanılır. Ayrıca saz şiiri nazım şekliyle divân şiiri vezni birleştirilerek de şairler tarafından kullanılmıştır.

Ahmed Talib İrşâdi Divânı'ndaki şiirler aruz vezniyle yazılmıştır. Bu sebeple Ahmed Talib İrşâdi bir aruz şairidir. Şiirlerde aruz hataları da bulunmaktadır.

Ahmed Talib İrşâdi, divânda yer alan şiirlerin çoğunda remel bahrinin bir kalıbı olan “Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn” veznini kullanır. 137 şiirin 77'si bu vezin ile yazılmıştır. “Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn” vezniyle 4 şiir, “Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn” vezniyle 2 şiir, “Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn” vezniyle 1 şiir, “Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn” vezniyle 1 şiir yazılmıştır.

Hezec bahrinin bir kalıbı olan “Me fâ ‘i lûn / Me fâ ‘i lûn / Me fâ ‘i lûn / Me fâ ‘i lûn” vezniyle 29 şiir, “Me fâ ‘i lûn / Me fâ ‘i lûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘û lûn” vezniyle 2 şiir, “Me fâ ‘i lûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘û lûn” vezniyle de 4 şiir yazılmıştır.

Recez bahrinin kalıbı olan “Müs tef ‘i lûn / Müs tef ‘i lûn / Müs tef ‘i lûn / Müs tef ‘i lûn” vezniyle 15 şiir, “Müs tef ‘i lûn / Müs tef ‘i lûn” vezniyle 1 şiir yazılmıştır.

Muzârri bahrinin kalıbı olan “Mef ‘û lû / Fâ ‘i lâ tûn / Mef ‘û lû / Fâ ‘i lâ tûn” vezniyle 3 şiir yazılmıştır. “Mef ‘û lû / Müs tef ‘i lûn / Mef ‘û lû / Müs tef ‘i lûn” vezniyle de 1 şiir yazılmıştır.

Ahmed Talib İrşâdi Divânı'nda hece vezniyle yazılan şiir yoktur.

Divân'daki şiirlerden birkaç örnek verelim:

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

‘Aşk u şevkiñ dilde hubbuñ isterim dâ‘im seniñ

Gel münâcâtıñ kabul it Tâlib’iñ ey pür-vefâ (2/6)

Derdliler dermānı sensin hem tabib-i hastalar
Merhamet kıl pek nizārım rûz u şeb yâ Rab meded (13/5)

Kıl nazar vechin canānıñ dilde beytullāh odur
Günde yüz biñ it tavāf sen sırr-ı haccullāh odur (16/1)

Bülbülüm feryād ider her rûz u şeb efgāndadır
Sanki gülden ayrı düşmüş zār ider hicrāndadır (22/1)

Me fā ‘i lûn / Me fā ‘i lûn / Me fā ‘i lûn / Me fā ‘i lûn
Niçün gâfil yatan ey cān fenānım ley ü tārında
Dönüp pervāneler-veş şem‘i ‘aşka sen de yanmaz mm (43/4)

Toğar elbetde bahtıñ şemsi İrşādī derūnuñdan
Diliñ envāra ğark eyler o dem cānıñ cinān içre (75/7)

Nedir dünyā nedir ukba nedir mahşer nedir mizān
Nedir cennet nedir fübā gözüñ aç eyle seyrānı (82/5)

Me fā ‘i lûn / Me fā ‘i lûn / Fe ‘i lûn
Nedir şāhım onulmaz derde düştüm
Seniñ vashıñ kamu derdim devādır (23/2)

Müs tef ‘i lûn / Müs tef ‘i lûn / Müs tef ‘i lûn / Müs tef ‘i lûn
Allah bizim maḥbūbumuz biz hem anıñ maḥbūbuyuz
Dīdar-ı ‘aşkıñdan yanup şeyda vü hem meczūbuyuz (32/1)

B) KĀFİYE

Ahmed Talib İrşādi, şiirlerinde divān şiirindeki mukayyed kâfiyede halk şiirindeki tam, zengin ve yarım kâfiyeler de görülür.

1. Yarım Kâfiye:

Firākıñla geçen ‘ömrüm hebādır
Ki sensiz her işim hicrim hatādır (23/1)

2. Tam Kāfiye:

Şeyh-i kāmīl ile sohbət nāb-ı sükkerden elezz
Hem ānıñ feyzi kulūba āb-ı kevserden elezz (15/1)

Ey göñül ğamdan ħalās ol zevk-i cennet sendedir
Hür u ğılmān ile anda ‘ayş u ‘işret sendedir (24/1)

Esir-i nefis olup kaldım yetiş imdādıma pīrim
Yem-i ‘işyāna ben taldım yetiş imdādıma pīrim (59/1)

3. Zengin Kāfiye:

Ey göñül gel seniñle ‘ahd ü peymān idelim
Terk idüp bed hūylarımız hulk-ı Rahmān idelim (60/1)

Kaldım firāk elinde nā-çār hālīm yamān
Vaşlñ gerek İlāhım derde devā el-āmān (68/1)

C) REDİF

Ahmed Talib İrşādi, divānda yer alan şiirlerin pek çoğunda redif kullanmıştır. Bu redifler kimi zaman ek halinde kimi zamanda kelime veya kelime grupları olarak görülmektedir.

Talibā gezme yabān illerde sergerdān olup
Geç otur taht-ı dile hükmünde Süleymān olup (7/1)

Fırkat-i yār ile kaldıñ vuslatıyla gülmediñ
Derd-i ‘aşkında yanup Hakk’ıñ cigerler dilmediñ
Fırşatı terk eylediñ hayfā ki kendiñ bilmediñ
Zikr-i tevhid ile kalbiñ kir ü pāsın silmediñ
Su yerine harc idersiñ ‘ömrünü her rüz u şeb (10/2)

Yürü ey ‘aşık-ı biçāre insān olmak isterseñ
Ledün sırrın “ ‘aref” dersinde ‘irfān olmak isterseñ (41/1)

Çekdicegin cevri ü cefâ ecr-i şafâ vardır göñül
Gel ağlama derdiñ için elbet devâ vardır göñül (49/1)

Her taraftan dideme hayret göründi hayrola
Cümle dillerden baña 'ibret göründi hayrola (78/1)

Görmedim çokdan beri cânımda yâri cân gibi
Zulmet içre kaldı cânım bî-zîyâ zindan gibi (85/1)

II. NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

A) DİVÂN EDEBİYATINA AİT NAZIM ŞEKİLLERİ

Ahmed Talib İrşâdi, nazım şekli bakımından Divân Edebiyatı'na ait nazım şekillerini kullanmıştır. Bunlar, nazım şekli bakımından divân şiiri tarzında fakat muhtevâ bakımından tekke şiiri türünde eserlerdir.

Ahmed Talib İrşâdi, Divân Edebiyatı'na ait nazım şekillerinden en fazla gazeli tercih eder. İkinci derecede ise kasideyi kullanır. Muhammes, mesnevî, rubai de kullandığı diğer şekillerdir. Divânın sonunda ise rubâi adıyla dörtlükler vardır.

1. Gazel:

Divân'daki gazelerde beyit sayısı genellikle 5-10 arasındadır. Gazellerin vezni genellikle "Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn" kalıbındadır.

Râh-ı 'aşka her ki teslîm oldu gitti Hâk'dadır
Menzil-i a'lâya irdi sûretâ alçakdadır (17/1)

'Âşık-ı şâdik olup pirân yolunda cân viren
Vuslat-ı cânâna irdi devleti artmakdadır (17/2)

'Âşık-ı göñlünde ma'sûk hüsn-i kevser oldu Hû
Cânna cânân âmî için zât-ı Haydar oldu Hû (73/1)

2. Kasīde:

Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı'ndaki tevhid, münacaad, na't ve medhiyeler genellikle "kasīde" nazım şekliyle yazılırlar. Ahmed Talib İrşâdî'nin kasīdelerine örnekler:

'Aşk u şevkiñ dilde hubbuñ isterim dā'im seniñ
Gel münacātıñ kabul it Tālib'iñ ey pūr-vefā (2/6)

Yüzi kara 'āşi mücrim gelmişim bâbıñ seniñ
Suçumu 'afv eyle yā Âhmed ü Muhammed Mustafā (4/1)

Pür günahkār kullara sensin şefi'ü'l- müznebîn
Şıgımp geldim sañā Âhmed ü Muhammed Mustafā (4/2)

3. Mesnevî:

Ahmed Talib İrşâdî Divānı'nda bir tane mesnevî nazım şekliyle yazılmış şiir vardır. Bu şiirin başına da şair nazım şeklini belirtmiştir.

Bir 'acā'ib derdi var 'āşıklarıñ hiç sormañız
Dil ile takrîr olunmaz anları siz yormanız (89/1)

Derd-i firkat dediler bu derdiñ ismin 'āşıkān
Düşmesün bu çah-ı derde kimseler ya müste'ân (89/2)

Böyle bir müşkil 'acā'ib derd imiş bu derd 'aceb
Bil ki bu derdiñ devāsı dā'ima erkân-ı edeb (89/3)

Çıkma erkân u edebden pūr-edeb ol pūr-edeb
İstikāmet yolların sen eyle Allah'dan taleb (89/4)

Tālib ol biñ derd ile sen derd-i 'aşka Tālibā
Derdi aşk mathūbūñ vāsl ider elbet sañā (89/5)

4. Murabba‘:

Ahmed Talib İrşâdi Divânı’nda yer alan 64 nolu şiir nazım şekli olarak murabba’dır.

Dîdarıñîa yüz sürmege
Şeyhim saña geldim bugün
Aşım dileyüp görmege
Şeyhim saña geldim bugün (64/1)

Dergâhıñîa şâyeste kıl
Kulluk ile der-beste kıl
Gitmem kapıñdan böyle bil
Şeyhim saña geldim bugün (64/2)

Bir dertliyim dermân arar
Yokdur devâ derdim yarar
Ey derd-i yâr dermân-ı yâr
Şeyhim saña geldim bugün (64/3)

Mürşidlere sensin nakîb
‘Âşıklara sensin habîb
Dertlülere sensin tabîb
Şeyhim saña geldim bugün (64/4)

Çok çekmişim hasretligiñ
Atdıñ bize gurbetligiñ
Yetmez mi bu hicretligiñ
Şeyhim saña geldim bugün (64/5)

İrşâdî’niñ cânânısıñ
Göñlünde hem sulţânısın
Sırrında çün Subhân’ısın
Şeyhim saña geldim bugün (64/6)

5. Muhammes:

Beş mısralık bendlerden oluşan Divân Edebiyatı nazım şekline denir. İki çeşidi vardır: İlk bendin beşinci mısrası tekrarlanmazsa muhammes-i müzdevviç, tekrarlanırsa muhammes-i mütekerrir adını alır. Ahmed Talib İrşâdi Divânı'nda yer alan şiirlerden dört tanesi muhammes-i müzdevviç nazım şekliyle yazılmıştır.

Bu fenâ dünyâda ey dil kıl u kâle urma leb
Kim utan Hâk'dan nebîden eyleme terk-i edeb
Girye vü zâr eyle her dem sen şaķın olma tarab
Ey gönül deryâ-yı ğafletde ğarik olduñ 'aceb
Bilmege şol gevher aslıñı kılmazsññ taleb (10/1)

Nefsini zebh eylemekdir "ıyd-ı ednâ"dan ğaraż
Bir müsemma sâlike ta'lim-i esmâdan ğaraż
Şeyh ile derviş dimekdir Kays u Leylâdan ğaraż
Bir muhabbetdir cihânda 'aşķ u sevdâdan ğaraż
Hubb-ı zât-ı fahr-i 'alemdir bu dünyâdan ğaraż (38/1)

Nefsini sen bilmeden gel sanma 'irfân kendini
Hâk ile hâk olmadan sen sanma sultân kendini
Çâr-'anâsırdan çıkarsan şanma hayvân kendini
Halk-ı hayvâniyetle şanma insân kendini
Zikr-i tevhið eylemekdir işte insândan ğaraż (38/2)

Bu dünyâ kand ile bal olsa parmak banmasun 'âşık
Şafâsı pür-cefâdır cevrine katlanmasun 'âşık
Ne derlerse desünler il sözün inanmasun 'âşık
Şaķın maķşûda el irmek kolaydır sanmasun 'âşık
Uyup eller diline yok yere aldanmasun 'âşık (40/1)

6. Rubâi':

Ahmed Talib İrşâdi, Divân'ın sonuna "rubâi'yyat" adı altında 48 dörtlük yazmıştır.

Yâ Rab saña ma'lûm durur ef'âlimiz tâ serteser
'Arz itmege hâcetimi var ahvâlimiz tâ serteser
Çün kıl hidâyet istikâmet yolların hâl it bize
Yokdur saña lâyık bizim â'mâlimiz tâ serteser (98)

Ey gönül sevdâ-yı ağıyarı bırak gel yâri bul
 Kendiñi gel gayrıdan geç dildêki dildârı bul
 ‘Ömrünü beyhüde efkârlar ile itme telef
 Zikr-i Hakk’a işigal it hoşca bir efkârı bul (107)

Sa‘adet kişveriniñ şahısın pîrim efendim
 Sipihr-i dilleriñ hem mâhısın pîrim efendim
 Yoluñda şıdk ile sâlik olanlar buldular ‘izzet
 Kamu sâlikleriñ Hak râhısın pîrim efendim (115)

Garîbim hiç vatânım yok bu ilde
 Mekânımdır güzel ‘aşkıñ gönülde
 Beni dūr itme bir dem şol mekândan
 Mekândan lâ-mekânımsıñ çü dilde (131)

B) DİNİ-TASAVVUFİ TÜRK EDEBİYATI’NA AİT NAZIM TÜRLERİ

Mutasavvıf şâirler, nazım şeklini, dinî-tasavvufî konuları işlemede bir vâsıta olarak görürler. Bu sebeple Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı’nın belirli bir nazım şekli yoktur. Divân Edebiyatı’na ve Âşık Edebiyatı’na ait nazım şekilleri kullanılır. Ahmed Talib İrşâdî, tamamen Divân Edebiyatı’na ait şekillerini kullanmıştır. Bu edebiyatın esas özelliği nazım türlerinde belirginleşmektedir.

Şiirlerin konularına göre aldıkları adlara “nazım türü” denir. Türlerin tasnif edilmesine Abdurrahman Güzel’in “Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı”²⁶ adlı eserindeki görüşleri esas alınmıştır. Abdurrahman Güzel günümüze kadarki şekil ve tür konusunda belirtilen düşünceleri ifade ettikten sonra kendi düşüncelerine göre bir tasnif denemesi yapmaktadır.

Nazım türleri dört ana başlıkta toplanmaktadır:

- a. Allah Hakkında Yazılan Türler
- b. Peygamber Hakkında Yazılan Türler
- c. Din ve Tasaavvuf Yolunun Büyükleri Hakkında Yazılan Türler
- d. Dinî İnanç ve Tasavvufî düşüncelerle ilgili Yazılan Türler

²⁶) GÜZEL., Abdurrahman, Dinî – Tasavvufî Türk Edebiyatı, Akçağ Yay., Ankara 1999, s. 521.

1. ALLAH HAKKINDA YAZILAN TÜRLER

a) Tevhid:

“Allah’ın ahdaniyyeti (birliği), esmâsı, sıfatı ve zâtı söz konusu edilerek (bu özellikler çerçevesinde) insan bilgisinin Allah’ın zâtını idrâkı, tevhid makamları, kesret-vahdet münâsebeti, yaratılış ve kâinatın aslî yapısı” gibi bir fikir unsurunun bir arada yorumlandığı manzumelere “tevhid” denilmektedir.²⁷

Bu türe Ahmed Talib İrşâdi’nin şu tevhidini örnek verebiliriz:

İsmi biñ bir zâtı bir sübhâna ‘âşıkım dîlâ
Mâsivâyı terk idüp gel kendiñe ol’ âşinâ (1/1)

Kendi de buldı bulanlar hebâ fenâfillâh ile
Yoğ olup kendiñ dahi çık aradan kalsun Hudâ (1/2)

İktidâ kıl baş u cânıñla o Hakk’ıñ rehberin
İrdirir ma’sûkıñ lā-büdd saña ol muktedâ (1/3)

Bu fenâya gelmeden maksûd rızauillâh durur
Nefs ü Rabbi bilmek imiş nezd-i Hakk’da çün rızâ (1/4)

Râziyye marziyye sırrın “men ‘aref”dir sen de bil
Şâf-ı rûhullâha ir İrşâdiyâ ol sen bekâ (1/5)

b) İlâhi:

Allah’ın birliği, azamet ve kudreti gibi konuların anlatıldığı şiirlerdir. Allah aşkı da bu tür şiirlerde kendisini belirgin olarak hissettirir. Dini törenlerde, dergahlarda özel bir ezgi ile okunur. İlahilere çeşitli tarikatlarda ayrı ayrı isimler verilmiştir. Bektaşiler nefes, Mevleviler ayın, Halvetiler durak, Gülşeniler tapuğ derler.

Ahmed Talib İrşâdi’nin şu ilâhisini örnek olarak verebiliriz:

Firâkıñla geçen ‘ömrüm hebâdır
Ki sensiz her işim hicrim haşadır (23/1)

²⁷) GÜZEL, s. 522.

Nedir şāhım onulmaz derde düştüm
Seniñ vaşlñ kamu derdim devādır (23/2)

(?).Güzeller..cevrini çekmek eger hoş
(?).İse.. hicriñ çekilmez pür cefādır (23/3)

Degilsem şıdk ile ‘āşık saña ben
Ne deñlü çevr iderseñ it revādır (23/4)

Hakikat haccıdır yā Rab vaşlñ
Yüzüñ ka‘be vü hem merve şafādır (23/5)

Ayırmaz göñlünü İrşādi senden
Ezelden din ve imānı sañadır (23/6)

c) Mūnacaat:

Allah’a dua etme, yalvarma Allah’a dua konulu şiir gibi anlamlara gelir. Bu tarz şiirler Allah’a yönelik yazıldığı gibi peygamberlere yönelik de yazılabilir.

Ahmed Talib İrşādi’nin şu mūnacaatını örnek örnek olarak verebiliriz:

Bilmeyüp nāçāre düştüm kim vişālñden cūdā
Kalmışım firkatde cānā vuslatñdan bī-nevā (5/1)

Çün yakışmaz şānñā firkatde koymak her zamān
Gel uyandır vaşlā dil şem‘asın eyle ziyā (5/2)

Kande kaldı vuslatñla kāh gülüp kāh giryeler
Başımı dār itdi dünyāyı bu hicriñ çün şahā (5/3)

Pek hayf oldu baña bu gurbet elde yalnız
Her ne ise cürm ü ‘isyānım geçindi Rabbenā (5/4)

(?).Gayri... senden bir bilür yok hālimi yā Rab benim
(?).Arz-ı hal... itdim derūnum derdimi ancak sañā (5/5)

Merhamet kıl gel garibiñ çāresiz İrşādīyi
‘Aşkñı bu gurbet elde eyle yoldaş sen onā (5/6)

Cürm ü isyân oldu kârim rûz u şeb yâ Rab meded
Firkatîñle âh u zârım rûz u şeb yâ Rab meded (13/1)

İstikâmet yolların izler iken halvetde ben
Kesret içre yok karârım rûz u şeb yâ Rab meded (13/2)

Çâresiz düşdüm firâkıñ nârına hayrândayım
Nâr-ı miñnetle yanarım rûz u şeb yâ Rab meded (13/3)

Ben kime itsem ifâde derdimi dermân deyü
Hâlim yok bir sorarım rûz u şeb yâ Rab meded (13/4)

Derdliler dermânı sensin hem tabîb-i hastalar
Merhamet kıl pek nizârım rûz u şeb yâ Rab meded (13/5)

‘Ömrümüz kûtâh olup geçmekdedir hicrân ile
Bilmezem leyl ü nehârım rûz u şeb yâ Rab meded (13/6)

Olmasun şekvâ efendim râzıyım her cevriñe
‘Adliñe ümid-vârım rûz u şeb yâ Rab meded (13/7)

Eyle tevfiķiñ refiķ İrşâdî ‘âciz bendeñe
Vuşlatıñ dilde ararım rûz u şeb yâ Rab meded (13/8)

2. PEYGAMBER HAKKINDA YAZILAN TÜRLER

a) Na’t

Bir şeyi medhederek anlatma, vasıflandırma gibi anlamlara gelir. Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı’nda oldukça yaygın bir türdür ve daha çok Hz. Muhammed’i medhetmek için yazılır. Diğer peygamberler, veliler, din büyükleri, müşidler, halifeler hakkında da na’tlar yazılabilir.

Ahmed Talib İrşâdî’nin şu şiirini bu türe örnek olarak gösterebiliriz:

Hikmetiñ sırrında göñlüm oldu hayrân yâ Habîb
‘Âcizem bilmekde ânı şâh-sultân yâ Habîb (8/1)

Senden istimdâd gerekdir bilmege cüz‘icesin
Küllisin bilmekde sensin asl-ı ‘irfân yâ Habîb (8/2)

Ben miyem hayrân hemân râhîda yoksa cümleten
Her biri bir hâl ile 'aşkıfîda mestân yâ Habîb (8/3)

Görmüşem şek kılmazam zatıñ bu cismimde nihân
Dilde şahîd dilleriñdir âb-ı hayvân yâ Habîb (8/4)

Kâh fırkat içre göñlüm tārūmār itmekdesin
Kâh vaşlîñ ile bu dil oldı şādān yâ Habîb (8/5)

Ber karār itmez bu göñlüm sensiz ey cānān benim
İtme dünyâyı baña hicrūñle zindān yâ Habîb (8/6)

Cümle ahvālim bilürken şah-ı şahānım benim
Yazmağa ister bu hāmem şimdi dīvan yâ Habîb (8/7)

Her biri bilmekde 'âciz verdigiñ hâli baña
Bilmedi hiç irmedi bu hāle nādān yâ Habîb (8/8)

Öyle bir derde giriftār eylediñ 'âşıklarıñ
'Âciz oldı bilmede derdine loḡmān yâ Habîb (8/9)

Derd-mend İrşādî'niñ dermānı hem Loḡmānısın
Kıl tahammül çekmege derdine ihsān yâ Habîb (8/10)

3. DİN TASAVVUF YOLUNUN BÜYÜKLERİ HAKKINDA YAZILAN TÜRLER

a) Medhiye:

Birini övmek için yazılan manzum ve mensur eserlerdir. Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı'nda dört halifeyi, ashâb-ı kirāmı ya da velileri övmek amacıyla yazılırlar. Dört halifeden en çok Hz. Ali'ye ve Hz. Ebubekir'e medhiye yazılmıştır. Çünkü tarikatların çoğu bu iki halifeye nesep yönünden bağlanmaktadır. Bâzı şâirler de mensubu oldukları tarikatın pîrine, silsilelerine ya da aziz bildikleri mürşitlerine yönelik medhiyeler yazmışlardır.

Ahmed Talib İrşādî'nin bu türde yazılmış şiirleri vardır. Bu türe örnek olarak şu şiiri gösterebiliriz:

Cân içinde kim canânım Hazret-i Zühdi dedem
Arzûsudur göñlümüñ hem vuşlatı Zühdi dedem (57/1)

Cân u baş çeşmiyle gördüm zâtıñ imân eyledim
Olmasa bir dem göñülde hicreti Zühdi dedem (57/2)

Râhına sâlik olanlar fânide buldı bekâ
‘Âşıkânın eyleyen pür himmet Zühdi dedem (57/3)

Rûh idi ol ism-i â‘zâm ‘âlem içre âşikâr
Sâlikânıñ kıldı ihyâ rahmeti Zühdi dedem (57/4)

İsm-i zâtı yâd olur dillerde bulmaz hiç fenâ
Hayy ü bâkî dü-cihânda ‘izzeti Zühdi dedem (57/5)

Baş açık abdâlıdır ol hazretiñ İrşâdiyâ
Hadd ü bî-pâyân kulına şefkati Zühdi dedem (57/6)

4. DİNİ İNANÇLAR ve TASAVVUFİ DÜŞÜNCELERLE YAZILAN TÜRRLER

a) Vücutnâme:

İnsanın yaradılışı ile ilgili olarak yazılan manzum ve mensur eserlerdir. Abdurrahman Güzel, bu tür hakkında şu bilgileri vermektedir:

“..... Bu eserler, insanoğlunun yaradılışını, Kur’an ve Hadis’lerin ışığı altında tıbbî veriler doğrultusunda muaddel bir şekilde ifade etmektedir. Hatta öyle ki bu yaradılışı, Levh-i Mahfûz’dan başlayarak insanın doğuncaya kadar geçirdiği aşamaları de bir bir târif etmektedirler. Yâni insanın ana rahmine düşüşünü, burada geçirdiği merhaleleri, hem tıbbî yöntemlerle, hem de tasavvufî sembollerle teferruath bir şekilde açıklamaktadırlar.”²⁸

Ahmed Talib İrşâdi Divânı’nda bu türde yazılan şiir yoktur. Ancak 38 nolu şiirin bir bölümünde insanın yaradılışı konu edilmektedir:

²⁸) GÜZEL, s. 583.

“Kün” deyüp var eyledi yokdan Hudā bu ‘alemi
 Hazret-i Ādem ataya nefh idüp Cibrīl demi
 Ön sekiz biñ ‘alemi ādemde var itdi demi
 Kendini işbāt için helāk itdi Āllah ādemi
 Münkiri ihlāk içündür Nūh u fūfāndan ğarāz (38/4)

b) Nasihatnāme:

İnsanlara yol göstermek ve öğüt vermek amacıyla yazılırlar. Ahmed Talib
 İrşādi’nin bu türde yazdığı şu şiirleri örnek olarak verebiliriz:

‘Avāmīñ fānasın tuyma gönülden içerü koyma
 Yanılup onlara uyma hatādır hā hatādır hā (6/1)

Ne derlerse kulak asma ricā geçmez begim haşma
 Yılānīñ kuyruğun başma belādır hā belādır hā (6/2)

Kul oldur kim ola itā‘atde tūrursa istikāmette
 Belālardan kıyāmetde rehādır hā rehādır hā (6/3)

Şeb ü rüz tevḥīdi çok sür derūnuñ ğıll ü gışını sür
 Uyar kalbiñ çerāğm pūr-ziyādır hā ziyādır hā (6/4)

Uyup emmāre-i kelpe yoluñu şalma gel sarpa
 Şırr-ı ā‘yine’i kalbe cilādır hā cilādır hā (6/5)

Taḥammül kıl meşakkatse ne deñlü cāna sıkletse
 Ko İrşādī cefā çekse şafādır hā şafādır hā (6/6)

Diliñ pek tut gözüñ bağla seherlerde dā‘im ağla
 Bilürseñ çok gel az söyle her sözde ciger dağla (77/1)

Buyurmuşlar lisān birdir kulak ikidir insānda
 Sözüñ kāmīl ile tōlsun dehānīñ bal u un yağla (77/2)

Özüñ düz gel sözüñ süz gel diliñden ‘ukdeler çöz gel
 Şakı bülbül gibi dā‘im sular gibi akup çağla (77/3)

c) Tarikatnâme:

Tarikat adâbından bahseden, Allah'ın emirlerine ve peygamberin sünnetine, ulu'l-emre itaat etmenin önemini anlatan eserlere denir.

Ahmed Talib İrşâdi'nin şu şiiri bu türe örnek olarak gösterilebilir:

Rah-ı Hakk'a toğrulup da iz güden 'Uşşâkiyüz
Cân u dilden biz cemâl-i muṭlaka müştâkiyüz (30/1)

Bakmayuz sağ u sola koyduk cihânın zevkini
'Aşk-ı Hak'dan lezzet aldık lezzetini ezvâkiyüz (30/2)

'Âlem-i fânide irdik biz bekânın sırrını
'Âşık u sâdıkların hem dillerinde bâkiyüz (30/3)

Câm-ı 'aşkı nûş idüp sükker lebinden dillerin kanmışız
Pir-i Hüsameddin-i 'Uşşâki yolunda sâkiyüz (30/4)

Geçmişiz elvân-ı renkten şâfi bî-renk olmuşuz
Heft enfâsın şîfatından geçen itlâkiyüz (30/5)

Zâhidâ nefsin elinde at var ise rencin eğer
Gel devâsın bizden al kim biz anın tiryâkiyüz (30/6)

Bilmeyen nefsin bu ilde bilmez imiş Rabbisin
"Men 'aref" dersin bilen hem bildiren hâllâkiyüz (30/7)

Sim ü zer cem'iyetin ko " kenz-i lâ yefnâyı" bul
Yek nazar kıl on sekiz biñ 'âlemin biz takıyüz (30/8)

Fakrını fâhr eyleyüp İrşâdiyâ buldı ğınâ
Şanmañız 'âlemde biz kim bende-i rezzâkiyüz (30/9)

III. DİL VE USLÛP

A) GRAMER ŞEKİLLERİ VE ARKAIK KELİMELER

1. Gramer Şekilleri

Ahmed Talib İrşâdi Divânı'nda 19. yy'ın Türkçesi'ni görmek mümkündür.

Ahmed Talib İrşâdi yaşadığı dönemin dil özelliklerini şiirlerinde aksettirmektedir. Bir önceki yüzyıla ait olan dildeki yuvarlaklaşma hadiseleri azalarak

devam etmiş, günümüz Türkçesine yakınlaşmıştır.Şiirlerinde kullandığı bazı kelimeler örnek olarak gösterilebilir:

idüp (3/4)
yalñız (5/4)
eyleyüp (10/5)
bilür (11/4)
n'idügin (17/3)
talmaktadır (17/7)
sanurlar (20/2)
virüp (20/10)
ğayğu (71/1)
giceler (58/2)
virmemek (63/9)
toğrı (103)
yalvera men (70/1)
deñlü (38/5)
olaldan (61/4)
görelden (61/3)

2. Ahmed Talib İrşadi'nin Kelime Hazinesine Genel Bir Bakış

Ahmed Talib İrşadi'nin kelime hazinesini genellikle dinî ve tasavvufi kelimeler oluşturmaktadır. Hayatın diğer yönlerine ait kelimeler de vardır. Fakat bu kelimeler şiirlerde ya mecâzi manâlarda yada teşbih unsurları olarak kullanılmaktadır.

En çok kullanılan kelimeler Allah, Peygamber gibi kavramlarla bunların sıfatlarıdır.Tarikatla ilgili olan sâlik, mürşid, derviş vb... kavramlar da çok kullanılır. Arapça ve Farsça kökenli olan tasavvufi ve ahlakla ilgili terimler de divânda sıkça yer alır. Peygamber isimleri, melek, şeytan, ahiret gibi kavramlar da kullanılmıştır.

Tac, taht, cam, mirat, âyine, hırka, tığ, kese gibi eşya isimleri ile sim, zer, dürr, mercan gibi maden isimleri de şiirlerde geçer. Saniye, salise, ruz, şeb gibi zaman kavramları da Ahmed Talib İrşadi Divânı'nda yer alır.

C. ANLATIM ŞEKİLLERİ

Ahmed Talib İrşâdî, dinî ve tasavvufî konuları çeşitli anlatım şekillerini kullanarak ifade etmiştir. Bazen bu konuları bir pîr edasıyla nasihat ve hitap yoluyla anlatır. Mürşide “sır tutması ve tarikat ehli nazarında gizli olan bazı sırlar asla ağyara söylememesini” nasihat eder. Bazen de soru yoluyla fikirlerini anlatır. Tarikattaki mertebeleri v.s... anlatırken doğrudan doğruya anlatımı, fikirlerini âyetlerle, hadislerle güçlendirmek için delil ve ispat yolunu; bir konunun veya davranışın menfi yönlerini göstermek istediği zaman da mukâyese (karşılaştırma) yolunu tercih eder. Onun kullandığı anlatım şekilleri ve ilgili örnekleri şu şekildedir:

1. Nasihat ve Soru Yoluyla Anlatım

Ahmed Talib İrşâdî, okuyucu ile arasındaki zaman farkını ortadan kaldırarak bir mürşid tavrıyla nasihatte bulunur:

‘Avāmın ٲanasın tuyma gönülden içerü koyma
Yanılup onlara uyma ٲatâdır hâ ٲatâdır hâ (6/1)

Ne derlerse ٲulağ asma ricâ geçmez begim ٲaşma
Yılânın ٲuyruğun başma belâdır hâ belâdır hâ (6/2)

ٲul oldur kim ola itâ‘atde ٲurursa istikâmette
Belâlardan ٲıyâmetde rehâdır hâ rehâdır hâ (6/3)

Şeb ü rûz tevĥîdî çok sür derûnuñ ğıll ü gışmı sür
Uyar ٲalbin çerağın pür-ziyâdır hâ ziyâdır hâ (6/4)

Uyup emmâre-i kelpe yoluñu şalma gel sarpa
Şırr-ı â‘yine’i ٲalbe cilâdır hâ cilâdır hâ (6/5)

Taĥammül kıl meşakĥatse ne deñlü câna sıkletse
ٲo İrşâdî cefâ çekse şafâdır hâ şafâdır hâ (6/6)

Bu fenā dünyāda ey dīl kīl u kāle urma leb
 Kim utan Hāk'dan nebīden eyleme terk-i edeb
 Girye vü zār eyle her dem sen şaķın olma tarab
 Ey gönül deryā-yı ğafletde ğarīķ olduñ 'aceb
 Bilmege şol gevher aslıñı kılmazsıñ taleb (10/1)

Bu dünyā ķand ile bal olsa parmaķ banmasun 'āşık
 Şafāsı pūr-cefādır cevrine ķatlanmasun 'āşık
 Ne derlerse desünler il sözün inanmasun 'āşık
 Şaķın maķşūda el irmek kolaydır sanmasun 'āşık
 Uyup eller diline yok yere aldanmasun 'āşık (40/1)

ķılağuz oldu İrşādī saña Hākķı naşihatde
 Duyarsa "men 'aref" 'ilmin eger 'āşık şeri'atde
 Okusun mürşid-i Hāk'dan anıñ sırrın tarīķatde
 Dilerse 'aķl-ı külden behremend olmak hakīķatde
 Giçüp zincīr-i 'āşķa Hākķı'yā uslanmasun 'āşık (40/5)

Rāh-ı 'āşķda ey gönül çekmek gerekdir çok emek
 Çü ele gelsün dilersen Hāzret-i Hāk'dan dilek
 Enbiyā vü evliyā çekdi emek gel sen de çek
 'Aşķa düşmüş devr ider etrāf-ı 'arşı her melek
 Şem-i nūr-ı zātı pervāne olupdur nüh-felek (46/1)

Kendi kendiñden gönül sen taşra çıkma bir zamān
 İster iseñ Hākķ'ı görmek sīretinde bī-gümān (63/1)

Hāş u cāndır cānıñ içre gözle cānānıñ seniñ
 Her nişānıyla olur zāhir görürsün bī-nişān (63/2)

Çün ezel gördüñ o zāt-ı Hākķ'a iķrār eylediñ
 Yā niçün ğāfil olur ey dīl idersen sen gümān (63/3)

‘Ākıl olsañ cümle işde ‘akl hayrān bu işe
‘Akl u fikriñ terk kıl koyma gönülde endişe (80/1)

Bir ‘azīm işdir velī rāhında gitmek toğruca
İzleyen ānı begim dünyāda çok bakmaz pīşe (80/2)

Yılma gel dehr-i denīde nefsiñe meyyāl olup
Çok seğırdirsən uğradırsın pāyiñi āhir tīşe (80/3)

Fānīdir zevk-i şafāsı olma mel‘ūn aldanup
Niceyi tahtından āhir uçurup atdı pīşe (80/4)

Şābīr ol her hāline hem şākir ol Hakk’a müdām
Bāb-ı kullukda tevekkül yakışur çün dervīşe (80/5)

Teşne-i lebsiñ dost cemāliñ kıl teveccüh rüz u şeb
Bir elinde nūr kadeh hem bir elinde pūr şīşe (80/6)

Her şabāh iç dost yedinden ‘aşk şarābın Tālibā
Pūr-şifā peymānemiz sayrūya hem dil-rīşe (80/7)

Kimi zaman Ahmed Talib İrşādi, kendine nasihatlerde bulunur:
Sāniyeniñ sālisesi dem vaktiñi itme telef
Cehd it Hakk’a İrşādiyā lāyık görem didāre men (70/6)

Hizmetinde itme nokşān mürşidiñ İrşādiyā
Defter-i ā‘māliñ elbet virir is‘ālini (84/7)

Gönüle seslenerek doğru yolu nasihat eder:
Gel gönül yāriñle yār ol ğayrı sevdāyı bırak
Hāk ile hāk ol hemān sen çıkma bālāyı bırak
Fakr u fānīdir Hāk ‘āşık larıñ toğru yolu
Sen ki ednādan dahī ednā ol ā‘lāyı bırak (103)

Kāmil insānlar ile dünyāda düş kalk kāmīl ol
 Hālleriyle hāllenüp hem sözleriyle ‘āmil ol
 Zāhir ü bāḥin olandan hiç ziyān gelmez saña
 Kānde bulsañ ehl-i diller meclisine dāhil ol (106)

Ey göñül kendiñi uçurma havāda kuş gibi
 Tal vücūdun bahrine ‘aşk-ı vaşlñ zevkini
 Cānıñ cānāna teslīm eyleyüp giç nefisden
 Var olan sulṭān-ı ‘aşkıñ bul göñülde şevkini (129)

2. Soru Yoluyla Anlatım

Ahmed Talib İrşādi, kimi şiirlerinde soru yoluyla anlatımı kullanır. Bu anlatım şeklinde dikkati çeken özellik cevabı aslında bilinen fakat vurgulamak istendiği için kullanışdır:

Derd-i Hakk’a düş olan dermān eyler mi taleb
 Verir dermān bilür loḡmāna eyler mi taleb (9/1)

Cān içinde cānı veş cānānı rü’yet iden
 Hāne-i dilde deger mihmāna eyler mi taleb (9/2)

Terk ider āgyārı dilden eylemez hiç raḡbet
 Hem-nişin-i Hakk olan yārana eyler mi taleb (9/3)

Kesret-i āgyārdan korkar kaçır halvetlere
 Zātını rāc‘i olan hayvāna eyler mi taleb (9/4)

Sen degilsin bu sözi senden saña nāṭık olan
 Talibā fehīm eyleyen bürhāna eyler mi taleb (9/5)

Cān mıdır cānān mıdır yā dert midir dermān mıdır
 Gül müdür bülbul müdür şol inleyen çün cāndadır (22/5)

Sāz mı yā sāzende mi yāhūd kemān yā def midir
 Nāy mıdır yā ḥ‘ān mıdır ol rıfk ile hānendedir (22/6)

Bilmem yā Rab ne derde düşdi göñlüm çāresiz
 Saña lāyık bir isim yok el-āmān feryād-res (34/1)

Nedir itdiklerin ey dil ki sen Hakk'dan utanmaz mın
Görüp "ayne'l-yakîn" olduñ emr-i Hakk'a inanmaz mın (43/1)

Murâdın nâ-murâd olsun irâdet emr-i Hakk'ındır
Ko imdi gayrı tedbîre murâdu'llaha kanmaz mın (43/2)

Cihâd-ı ekber it dâ'im yaturma nefsi ğafletle
Görüp zâtında şemsu'llâha ğafletten uyanmaz mın (43/3)

Niçün ğâfil yatan ey cân fenâñın ley ü târında
Dönüp pervâneler-veş şem'i 'aşka sen de yanmaz mın (43/4)

Velî sevdâsını düş cemî'-i evkâtta İrşâdî
Olar bî-renk olup renkten o rengi sen boyanmaz mın (44/5)

Ezelden münis-i yârim deĝilmiñ sen şehinşâhâ
Ayrırma hüsn-i rüyuñdan dil u dîdem her ân içre (75/6)

Nedir dünyâ nedir ukba nedir mahşer nedir mîzân
Nedir cennet nedir tûbâ gözün aç eyle seyrânı (82/5)

Nedir bu fikr-i endîşeñ seniñ ey dil cihânda
Haber vir bilmedim kaldım katı müşkil gümânda
Havalanmış uçarsın hem deñiz deryâ geçersin
Niçün bizden kaçarsın ne gördün cihânda yabânda (121)

3. Doğrudan Doğruya Anlatım:

Bilmeyüp nâçâre düştüm kim vîşâlinde cüdâ
Kalmışım fırkatde cânâ vuşlatıñdan bî-nevâ (5/1)

Çün yakışmaz şânıña fırkatde koymak her zamân
Gel uyandır vaşlıla dil şem'asın eyle ziyâ (5/2)

Talibâ gezme yabân illerde sergerdân olup
Geç otur taht-ı dîle hükmünde Süleymân olup (7/1)

Firâkıñla geçen ömrüm hebâdır
Ki sensiz her işim hicrim haşadır (23/1)

Nedir şāhum onulmaz derde düştüm
Seniñ vaşlın kamu derdim devādır (23/2)

(?).Güzeller..cevrini çekmek eger hoş
(?).İse.. hicriñ çekilmez pür cefādır (23/3)

Bilmem yā Rab ne derde düşdi göñlüm çāresiz
Saña lāyık bir işim yok el-āmān feryād-res (34/1)

Bilürüm bende sensin Allāh'ım
Cān u hem tende sensin Allāh'ım (54/1)

Şāh-ı şāhānım dilde mihmānım
Dinim imānım sensin Allāh'ım (54/2)

4. Tahkiye Yoluyla Anlatım :

Rāh-ı 'aşka her ki teslīm oldu gitti Hāk'dadır
Menzil-i a'lāya irdi sūretā alçakdadır (17/1)

'Āşık-ı şādık olup pirān yolunda cān viren
Vuşlat-ı cānāna irdi devleti artmaktadır (17/2)

Bu fenāya gelmeden maksūd n'idügin fehm iden
'Azım idüp bākī ilin aşlın haber almaktadır (17/3)

Zāt-ı Hāk'ı cān gözüyle cānda rü'yet eyleyen
Nār-ı 'aşka cān atup ol dā'imā yanmaktadır (17/4)

Kāh vuşlat kāh fırkat 'ādet olmuş 'āşıkā
Anıñ için gözleri al kana boyanmaktadır (17/5)

Bir zamān zulmetde nā-çār h'āb-ı gāfletde idim
Vech-i nūruñ şem'asın pervāne irdim şüphesiz (27/2)

Nefs-i zulmāni yüzünden bu perişān göñlümü
Kurtarup ābād idüp tābāna irdim şüphesiz (27/3)

“Kün” deyüp var eyledi yokdan Hudā bu ‘alemi
 Hazret-i Ādem ataya nefh idüp Cibrīl demi
 Ön sekiz biñ ‘alemi ādemde var itdi demi
 Kendini işbāt için helāk itdi Āllah ādemi
 Münkiri ihlāk içündür Nūh u tūfāndan ğarāz (38/4)

Elḥamdülillah zātımı gördüm bugün rü’yāda ben
 Bayrām-ı ekber eyledim kalkup o gün dünyāda ben(66/1)

5. TasvirYoluyla Anlatım :

Ahmed Talib İşādi, tasviri anlatım aracı olarak pek çok şiirinde kullanır.

Göñül zindān-ı hicretde kapandı kaldı mahbūs-veş
 Ne pek çok cürm ü ‘isyānım za‘ifim eyle gel āzād (12/2)

Bülbülüm feryād ider her rüz u şeb efgāndadır
 Sanki gülden ayrı düşmüş zār ider hicrāndadır (22/1)

Hakikat haccıdır yā Rab vaşlın
 Yüzün ka‘be vü hem merve şafadır (23/5)

Bilmez misin İrşādī niñ derdiñle mecnūn oldığın
 Ey gönlümün Leylāsı gel alma benim āhım yetiş (35/5)

Rūhumuñ olduñ ğıdāsı hem de cānım dirliği
 Āb u nāmın hem āşım hem de tuzum Zühdi dedem (56/3)

Zātıña müştāk olaldan yanmışım kül olmuşum
 ‘Ālem içre şavrlur tozmaz tozum Zühdi dedem (56/4)

Bülbül-i şeydā olup hüsnün temāşasında ben
 Eyleyim efgānı her dem Yā-kūb-ı giryān gibi (85/3)

Derdimin dermānı sensin ey bu gönlüm Yūsuf’u
 Gel devā kıl derd-i bī-dermānımı Lokmān gibi (85/4)

Gelindi sakī-i kevser “sekāhüm” ḥamrına kandır
 Dil-i teşnem harāretten be-ğayet yandı tıtuşdı
 Dudağın āb-ı kevserdir cemāliñ cennetü’l-me’vā
 Boyuñdur sidre ve tūbā nazāret yandı tıtuşdı (127)

6. Delil ve İspat Yoluyla Anlatım :

Ahmed Talib İrşâdi, fikirlerini anlatırken âyetlerden, hadislerden ve menkıbelerden faydalanır.

Enbiyâlar vârisin bulduñsa maksûdın ara
Bunda maḳṣud zâtını gör “küntü kenzullâh” odur (16/2)

Çâr-‘anâsır ümmehâtın nüh felek atañ seniñ
İrbu remzî “süre-i ihlâsda” sırrullâh odur (16/3)

Zâhidi gel bî-vefâ dünyâyı maḥbûb itme çün
Dilde maḥbûb ism-i yâsin “sümme vechullâh” odur (16/4)

Çün Ḥaḳ buyurdu “küllü şeyin ḥâlikiñ” bilmez misin
Bir yüz ḳalur bâḳî hemân gir señ bizim pâzârımız (28/2)

7. Mukayese Yoluyla Anlatım :

Bir konuyu, onun menfî ve müsbet yönlerini karşılaştırarak anlatır:

Gerçi hoşdur derdiñ ammâ ah firâḳıñ derdi güç
Öyle düş-vâr derde bîzâr olmuşum yâ Rab meded (14/3)

Bilmeyen nefsin kalur ḥüsrânda ḥayvândır bugün
Nefsini her kim bilür Rabb’in bilüp insân olur (19/3)

Lâyık mıdır insân olup ḥayvân şifâtında ḳala
Aḥsen-i şifât âdem durur tevhîd-i Ḥaḳ ezḳârımız (28/4)

Nefsini sen bilmeden gel sanma ‘irfân kendini
Ḥâḳ ile ḥâḳ olmadan sen sanma sultân kendini
Çâr-‘anâşırdan çıkarsan şanma ḥayvân kendini
Ḥaḳ-ı ḥayvâniyetle şanma insân kendini
Zikr-i tevhîd eylemekdir işte insândan ğarâz (38/2)

Ḳoyma firḳat içre şâhım ‘âşık-ı bî-çâreñi
Vuşlat içre güller aç göñlünde gül-i gülşen gibi (85/2)

D) DİĞER ÜSLŪP ÖZELLİKLERİ :

1. Tekrir :

Ahmed Talib İrşâdî, kelime veya kelime gruplarını tekrarlayarak şiirde hem bir vurgu hem de bir musikî oluşturur.

‘Avāmîñ ṭānasın tuyma gōñḷūden içerü koyma
Yanılup onlara uyma hatādır hā hatādır hā (6/1)

Ne derlerse kulak asma ricā geçmez begim haşma
Yılāmñ kuyruğun basma belādır hā belādır hā (6/2)

Kul oldur kim ola itā‘atde ṭurursa istikāmette
Belālardan kıyāmetde rehādır hā rehādır hā (6/3)

Şeb ü rüz tevḥīdī çok sūr derūnuñ gıll ü gışmı sūr
Uyar kalbiñ çerāğm pūr-ziyādır hā ziyādır hā (6/4)

Uyup emmāre-i kelpe yoluñu şalma gel sarpa
Şırr-ı ā‘yine’i kalbe cilādır hā cilādır hā (6/5)

Taḥammül kıl meşakkatse ne deñlū cāna sıkletse
Ko İrşādī cefā çekse şafādır hā şafādır hā (6/6)

Hikmetiñ sırrında gōñlūm oldı hayrān yā Habīb
‘Ācizem bilmekde ānı şāh-sultān yā Habīb (8/1)

Cürm ü işyān oldı kārım rüz u şeb yā Rab meded
Fırkatiñle āh u zārım rüz u şeb yā Rab meded (13/1)

İstikāmet yolların izler iken halvetde ben
Kesret içre yok kararım rüz u şeb yā Rab meded (13/2)

Bu dünyā kand ile bal olsa parmak banmasun ‘āşık
Şafāsı pūr-cefādır cevrine katlanmasun ‘āşık
Ne derlerse desünler il sözün inanmasun ‘āşık
Şakm maḳşūda el irmek kolaydır sanmasun ‘āşık
Uyup eller diline yok yere aldanmasun ‘āşık (40/1)

Ne güzel yâr ile halvet ne güzel
Ne güzel dost ile ülfet ne güzel (50/1)

Esîr-i nefis olup kaldım yetiş imdâdına pîrim
Yem-i 'ışyana ben taldım yetiş imdâdına pîrim (59/1)

'Âşıkîñ göñlünde ma'sûk hüsni-kevser oldu Hû
Cânına cânân âniñ içün zât-ı Haydar oldu Hû (73/1)

Âh u zâr eyler mi bûlbûl hasret-i gül olmasa
'Andelîb-veş derdi 'âşık dilde inler oldu Hû (73/2)

Yâ Rab saña ma'lûm durur ef'âlimiz tâ serteser
'Arz itmege hâcetimi var ahvâlimiz tâ serteser
Çün kıl hidâyet istikâmet yolların hâl it bize
Yokdur saña lâyık bizim â'mâlimiz tâ serteser (98)

2. Mecaz :

Ahmed Talib İrşâdi, Divân Edebiyatı'nın, Halk Edebiyatı'nın ve Tasavvuf Edebiyatı'nın zengin mecazlarını şiirlerinde kullanır. Ahmed Talib İrşâdi Divânı'ndaki mecazların zenginliğini göstermek için bazı mecaz terimleri ve onların beyitlerdeki karşılıklarını görelim:

ağyar : Yabancılar, rakipler, Allah'ın dışındaki her şey, nefsi arzu ve engeller.

bâzâr : Alışveriş yeri, pazar; mecâzen dünya.

câm : Kadeh

şem' : Allah'ın cemâli.

ma'sûk : Her şeyin gayesi ve aslı olan Allah'tır.

beyt'ullah : Kalp

Sarhoşluk : İlâhi aşk ile aşğın kendinden geçmesi hali.

mâh : Yüz

3. Atasözleri, Deyimler ve Halk Söyleyişleri :

Ahmed Talib İrşâdi, atasözlerini, deyimleri ve halk söyleyişlerini şiirlerinde yer yer kullanır. Bu sebeple halk söyleyişine yakın olduğu söylenebilir. Ahmed Talib İrşâdi Divānı'nda yer alan bu atasözlerine, deyimlerine, halk söyleyişlerine bir örnek verelim:

Başımı tar itdi dünyayı (5/3)

Kulak asma (6/2)

Yılanın kuyruğun basma (6/3)

Baş açık abdalıdır (57/6)

Dilin pek tut (77/1)

Ciğer dağla (77/1)

Lisan birdir kulak ikidir (77/2)

Başın bağla (77/7)

Kara gün gibi kararıp kalmaz (81/5)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHMED TALİB İRŞADİ DİVÂNİ'NDA DİN, TASAVVUF ve CEMİYET

1. DİN

Ahmed Talib İrşadi'nin şiirlerinin tamamı din, tasavvuf konusundadır. Şiirleri dini ve tasavvufi görüşleri telkin gayesi taşır. Dini hükümler tasavvufi bir yorumla anlatılmaktadır. Çoğu zaman da mecazlı bir ifade kullanılmaktadır. "Vahdet-i Vücut" teorisi doğrultusunda şiirler yazmıştır. Fikirlerini ispatlayabilmek için ayetleri ve hadisleri iktibas eder.

Güzel ahlâkın önemini vurgular. İnsanın kendisini bilmesinin önemini ve kötü huylardan arınmak gerektiğini anlatır. Nefse karşılık rûhu yüceltir. İnsanın olgunlaşabilmesi için kâmil bir mürşid bulmasının önemini belirtir.

Ahmed Talib İrşadi'nin dini kavramları anlattığı beyitleri şu şekilde gruplandırılabilir:

A) İTİKAT

1. Allah

Ahmed Talib İrşadi, Allah'ın isminin bin bir, zatının bir olduğunu belirtir:

İsmi biñ bir zâtı bir sübhâna 'âşıkın dîlâ
Mâsivâyı terk idüp gel kendiñe ol âşinâ (1/1)

Allah, kullara rehberdir:

İktidâ kıl baş u cânıñla o Hakk'ın rehberin
İrdirir ma'sûkıñ lā-büdd saña ol muḳtedâ (1/3)

Allah'ın nezdinde rıza, onu ve nefsi bilmektir:

Bu fenâya gelmeden maḳsûd rızauḷlâh durur
Nefs ü Rabbi bilmek imiş nezd-i Hak'da çün rızâ (1/4)

Lâ-mekândan 'azm idüp geldik fenâ iklimine
Nefs ü Rabbi bilmek için gönderüp ancak Hudâ (3/4)

Mürşit, Allah'a ulaşmayı diler. Bu sebeple ona daim bir aşk gereklidir:

İbtidâ 'aşkıñ gerekdir Tâlibe çün reh-nümâ
Vaşl-ı Hak olmağa eyler heves-i 'aşkıñ 'alâ (3/5)

(?) .Sen de... İrşādī özüñ mürşide bağla şābir ol
 (?) .Nā-murad.. ol şabr eyle ihsān ider Allāh saña(3/7)

Ahmed Talib İrşādī, çaresizliğini dile getirip derdine ancak Allah'ın çare olacağını anlatır. Allah'tan yardım umar:

Pek hayf oldu baña bu gurbet elde yalnız
 Her ne ise cürm ü 'işyānım geçindi Rabbenā (5/4)

(?).Gayri... senden bir bilür yok hālimi yā Rab benim
 (?).Arz-ı hal... itdim derūnum dērdimi ancak sañā (5/5)

Cürm ü işyān oldu kārım rüz u şeb yā Rab meded
 Fırkatiñle āh u zārım rüz u şeb yā Rab meded (13/1)

İstikāmet yollarım izler iken hālvette ben
 Kesret içre yok kararım rüz u şeb yā Rab meded (13/2)

Ben kime itsem ifāde derdimi dermān deyü
 Hālim yok bir sorarım rüz u şeb yā Rab meded (13/4)

Derdliler dermānı sensin hem tabib-i hastalar
 Merhamet kıl pek nizārım rüz u şeb yā Rab meded (13/5)

Olmasun şekvā efendim rāzıyım her cevriñe
 'Adliñe ümid-vārım rüz u şeb yā Rab meded (13/7)

Eyle tevfiķiñ refik İrşādī 'āciz bendeñe
 Vuşlatiñ dilde ararım rüz u şeb yā Rab meded (13/8)

Allah'ın emirlerinin öneminden bahsedilir:

Çıkma aslā kim hudūddan farz u sünnet emr-i Hāk
 Vācib ü hem müsteḥab kıl edā imān olup (7/3)

Ahmed Talib İrşādī. Allah ile peygamberin terk edilmemesi gerektiğini aynı dizede dile getirir:

Bu fenā dünyāda ey dil kıl u kâle urma leb
 Kim utan Hâk'dan nebiden eyleme terk-i edeb
 Girye vü zâr eyle her dem sen şakın olma tarab
 Ey gönül deryâ-yı gâfletde gârik olduñ 'aceb
 Bilmege şol gevher aslını kılmazsıñ taleb (10/1)

Allah'a yönelen kişi gönlünü diğer sevgilerden (māsiva) arındırmalıdır. Aksi halde cehaletten kurtulamaz ve arzusuna kavuşamaz. İsmi, kimliği terk etmelidir. Çünkü asıl olan Allah'tır:

Dü cihânıñ varlığından Tâlibâ gel fâriğ ol
 Dür ider Hâk'dan seni çün māsivâ gel fâriğ ol
 Girmesün kalbiñ için aşlâ riya gel fâriğ ol
 Çünkü Hâk'ındır hüviyyet zâtiyâ gel fâriğ ol
 Benligiñ mahv eyleyüp terk eyle ism ü resmi hep (10/5)

Sivâlardan dilüñ pāk it kuluñ İrşâdi'niñ yâ Rab
 Sivâ per-kende kıldı gönlümü hayrādayım bil (47/10)

Allah yolunda maddi unsurla, can kaygısı önemsizdir:

Râh-ı Hâk'da baş u cān gaygısı çekmez 'âşıkān
 Şeyhiniñ 'aşkında cān virmek gelür serden elezz (15/4)

"Fakr u fahrî" devletin ister Hâk'ın 'âşıkları
 Ehl-i dünyâyı begim yok sîm ile zerden elezz (15/5)

Allah'a tam bir teslimiyet ile bağlanan kişi dertlenmemelidir. Bu şekilde aşkın ateşini her dem hissederek:

Hâk'a İrşâdi özüñ tam eylediñse gām yeme
 Âl teselli "men 'aref"den 'ilm-i 'ilmu'llâh odur (16/5)

Râh-ı 'aşka her ki teslüm oldu gitti Hâk'dadır
 Menzil-i a'lâyâ irdi sûretâ alçağdadır (17/1)

Zāt-ı Hakk'ı cān gözüyle cānda rü'yet eyleyen
Nār-ı aşka cān atup ol dā'imā yanmaktadır (17/4)

Bakmayuz sağ u sola koyduk cihānı zevkini
'Aşk-ı Hak'dan lezzet aldık lezzetiñ ezvākıyüz (30/2)

Hep vārımız verdik Hakk'a çıktık aradan yoğ olup
Varlık Hakk'ın varlığıdır levh-iezal mektūbuyuz (32/2)

'Aşk ile pervāneler-veş şem'a yandır cismiñe
Zāhir olsun Hak vücūdu gel fenā kıl resmiñe
Yāri gözle dem-be-dem ağıyāı alma fehmiñe
Var ulü'l-ebsārdan kühl-i cilā al çeşmiñe
Hakk'ı gör Hakk'ı işit ta kalmaya kalbiñde şek (46/4)

Allah'a ulaşmak isteyen Allah'ın mürşidinden ders almalı, yolundan gitmelidir.
Dervişin kimden ders aldığıda önemlidir. Dervişin sözleri ona göre değer kazanır:

Mürşid-i Hak'dan okuyup dersini 'ālim olan
'Arif-i billāh olup dillerde 'āliyy şān olur (19/2)

"Men 'aref"den ders alan dervīşi gel göster baña
Zikr ü fikri dilde Allah sözleri Qur'an olur (19/4)

İrmek istersin begim esrārı Hak seyrānı
"Men 'aref" dersin viren üstādā var 'irfān satar (20/5)

İnsan ve hayvan olmanın en önemli farkı, belirleyicisi nefsi bilmektir. Hayvan
sıfatında kalmak doğru değildir. Bu sebeple Allah aşıkları insanda karar kılar:

Bilmeyen nefsin kalur hüsrānda hayvāndır bugün
Nefsini her kim bilür Rabb'in bilüp insān olur (19/3)

Vech-i Hakk'ı seyr idüp ādemde ikrār eyledik
Gösterin hem ol cemāli mürşid-i mevlālarız (26/2)

Lāyık mıdır insān olup hayvān şıfātında kala
Ahsen-i şıfāt ādem durur tevhīd-i Hāk ezkārımız (28/4)

Bilürse nefsini her kim bilür mevlāsın elbette
Çalışsın zikr-i tevhīde çekilüp günc-i halvetde
Bulanlar devlet-i dāreyn buldı bāb-ı ‘uzletde
Temāşā-yı cemāl-i yār idince bezm-i vahdetde
Şu resme nūş-ı cām-ı hayret itsün kanmasun ‘āşık (40/4)

Her tecelli Hāk bilüp bāb-ı tevekkülde olan
Kul iken sultān olur bellerse nefsiñ ālini (84/6)

Ahmed Talib İrşādi, Allah yolunda sadık olduğunu belirtir:

Müstākim ol hizmetinde mürşidiñ İrşādiyā
Pey virüp hālını al rahmet-ı Rahmān satar (20/10)

Kullar ne kadar hata yapsalarsa da Allah; affedicidir, gufran ondadır:
Ben günāh itdimse yā Rab ‘afv u gufrān sendedir
Bir esīm ü mücrimim çün cürm ü ‘işyān bendedir (21/1)

Kullarıña sen yakınsın dāimā yā-Rabbenā
Gaflet içre bilmediler dilleri per-kendedir (21/5)

Allah ‘aşıkları, Allah’tan ayrı olmaktan korkar; Onun yolundan gider:

‘Āşıkānıñ korkusu Hāk’dan cüda oldığıdır
Bir nefes kılma cüdā göñlüm saña efkendedir (21/4)

Rah-ı Hāk’a toğrulup da iz güden ‘Uşşākīyüz
Cān u dilden biz cemāl-i muṭlaқа müştākīyüz (31/1)

Ahmed Talib İrşādi, Allah vaslını hacc, kabe, secde, mihrab gibi ibadetlerle
özdeşirir:

Hakikat hacıdır yâ Rab vaşlın
Yüzün ka'be vü hem merve şafadır (23/5)

Dost cemâli ka'bemiz hem kaşları mihrâbımız
Secdemiz Hak'ın şıfatı zâtını bînâlarız (26/3)

Ahmed Talib İrşâdi, Allah'ın sırrını bildiğini ifade eder; Allah'ı kendinde görür:

(?).Zât-ı.. Hak'ı sırr-ı dilde gösterüp İrşâdiye
(?).Kıl.ü..kâlin..terk.. idüp imâna irdim şüphesiz (27/5)

Bilürüm bende sensin Allâh'ım
Cân u hem tende sensin Allâh'ım (54/1)

Kendi pirini ise pek çok şiirinde övmektedir:

İrşâdi'yi irşâd iden virânesin âbâd iden
Hakkı Hülûşî aşı u zât-ı mürşidimiz mi'mârımız (28/5)

Sa'adet kişveriniñ şahısın pîrim efendim
Sipîhr-i dilleriñ hem mâhısın pîrim efendim (115)

Ahmed Talib İrşâdi, kamil bir mürşid edasıyla söylediğini bazı beyitlerde "men 'aref" sırrını hem bilen, hem de insanlara ulaştıran olduğunu söyler:

Bilmeyen nefsiñ bu ilde bilmez imiş Rabbisin
"Men 'aref" dersin bilen hem bildiren hâllakîyüz (30/7)

Kılaguz oldı İrşâdî saña Hakkı naşihatde
Duyarsa "men 'aref" ilmin eger 'âşık şeri'atde
Okusun mürşid-i Hak'dan anıñ sırrın tarikatde
Dilerse 'akl-ı külden behremend olmak hakikatde
Giçüp zincir-i 'âşkaHakkı'yâ uslanmasun 'âşık (40/5)

Allah yolunun şahı, Hz. Muhammed'dir:

Şah-ı rah-ı kibriyāya oldu hādī Hāk nefes
Mazhar-ı zat-ı Hudā'ya çünkü bādī Hāk nefes (33/1)

Hak nefesi kāmiller, Kur'an okuyup dinleyenler arifler duymaktadır:

Hep vārımız verdik Hāk'a çıktık aradan yog olup
Varlık Hāk'ın varlığıdır levh-i ezel mektubuyuz (32/2)

Cümle dillerden işit 'ilm-i ledün esrārını
Vakt-i evveldir saña her kim münādī Hāk nefes (33/3)

Her ne işitse kulağıñ mağz-ı Kur'an andadır
Bu söze Mısrī Niyāzī oldu nādī Hāk nefes (33/4)

Her sihr-i ilham ider Hāk feyzini pāk dillere
Dersini Hāk'dan alanıñ i'timādī Hāk nefes (33/5)

Ahmed Talib İrşādī, dini şiirlerinde kendini Allah'a ulaşmış görmekte, kiminde ise Allah'a layık bir işi olmadığını dile getirmektedir ve yine Allah'tan yardım umuyordur:

Bilmem yā Rab ne derde düşdi gönlüm çāresiz
Saña lāyık bir işim yok el-āmān feryād-res (34/1)

Yā İlāhī sen bilürsün cümle ef'ālīm benim
Saña lāyık bir işim yok el-āmān feryād-res (34/3)

Bir ğayr evhāma düşürme gönlümü yā Rab benim
Efkār u ezkārım sen ol cān içre cānānım yetiş (37/6)

Amān yā Rab meded senden kerem senden düşürdü
Tuzāğın nefis-i bed-zālim beni efkendeyim bil (47/3)

Halāş it koyma bendinde beni şol zālimiñ yā Rab
Saña kulluk idem dā'im āzādsız bendeyim bil (47/4)

Haddin tecävüz eylediñ nefse uyup cürm ü haṭā
Yalvar Hudā'ya dā'imā hālın selīm olsun göñül (48/2)

Āh nolur İrşādiyā cânıñ virüp cānān için
Yoğ olup kendiñ aradan bulsa çün cānāna dil (51/5)

Āh ile zārım pür günahkārım
'Afv kıl yārım sensin Allāh'ım (54/5)

Gerçi 'iṣyānım katı çokdur İlāhım 'afv kıl
Mağfıret kañı keremsiñ ey kerīm-i 'ālī-şān (69/4)

Hoş gör benim 'iṣyānımı bir cürmi çok 'āṣī kulam
Kıl mağfıret yā Rabbenā geldim kapıñ Gaffar'a ben (70/2)

Yā Rab saña ma'lūm durur ef'ālimiz tā serteser
'Arz itmege hācetimi var ahvālımız tā serteser
Çün kıl hidāyet istikāmet yolların hāl it bize
Yokdur saña lāyık bizim ā'mālimiz tā serteser (98)

Allah'ın "Cemāl" ve "Celāl" sıfatlarında da beyitler de bahsedilir. Hayır ve ser
ondadır:

Hayr u şerr u kahr u luṭf u hem Celāl ü hem Cemāl
Cümle taḳdīrin olupdur ey Qadīr-i Zül'l-Celāl (34/9)

"Sabrın sonu selamettir." Sözüñü anımsatan beyit:

Ey göñül gel şābir ol sen çok kerāmet bulasın
Ol tevekkül Haḳḳ'a dā'im hem selāmet bulasın (34/7)

Allah'ı hakiki aşkı bulmak için zahidin mescid içine girmesi yetmez. "Men
'aref" tahsili yapılmalıdır:

Zahirān takvā olanlar mesken itdi mescidī
 Sanma ‘arīf oldu hak mescid içre zāhidī
 İster iseñ mazhar olmak bunda sırr-ı tevḥīdī
 Mekteb-i ‘aşkı hakikatde bulup bir mürşidi
 “Men ‘aref” taḥsīl itmekdedir bu ‘irfāndan ğaraz (38/3)

Ahmed Talib İrşādi, “kūn” emrini hatırlatıp, Allah’ın yoktan var edici olduğunu dile getirir:

“Kūn” deyüp var eyledi yokdan Hudā bu ‘alemi
 Hazret-i Ādem ataya nefḥ idüp Cibrīl demi
 Ön sekiz biñ ‘ālemi ādemde var itdi demi
 Kendini işbāt için helāk itdi Āllah ādemi
 Münkiri ihlāk içündür Nūḥ u tūfāndan ğaraz (38/4)

Allah; acıyan merhamet edendir:
 Var mudır ‘ālemde hiçbir ‘āsī mücrim ben gibi
 Mağfıret kânı rahımsin rahmet-i rahmān seniñ (42/2)

Virdiñ seniñ estağfirullahe’l-azīm olsun gönül
 İster iseñ ‘ışyānını Mevlā Rahīm olsun gönül (48/1)

Merhamet kânı rahımsiñ yā Rahīm
 Luṭfuna muhtāç seniñ İrşādiyā (87/5)

Ahmed Talib İrşādi, gönlüne kızıp Allah’la ilgili sualler yöneltir:

Nedir itdikleriñ ey dil ki sen Hāk’dan utanmaz mın
 Görüp “ayne’l-yaḳīn” olduñ emr-i Hākḳ’a inanmaz mın (43/2)

Murādiñ nā-murād olsun irādet emr-i Hākḳ`ındır
 Kō imdi ğayrı tedbire murādu’l-laha kanmaz mın (43/1)

Çün ezel gördün o zāt-ı Hākḳ’a ikrār eylediñ
 Yā niçün ğāfil olur ey dil idersen sen gümān (63/3)

Her iş Allah'dandır:

Sen bu 'ilmiñ sırrını āgāh olam dirseñ eger
Her işi Hakk'tan bilüp şabr eyle bil sen şahlığıñ (45/2)

Allah'a ulaşmak isteyen kişi, enbiyaların ve evliyaların yolundan gitmeli, onlar gibi emek çekmelidir:

Rāh-ı 'aşkda ey gönül çekmek gerekdir çok emek
Çü ele gelsün dilersen Hazret-i Hak'dan dilek
Enbiyā vü evliyā çekdi emek gel sen de çek
'Aşka düşmüş devr ider eṭrāf-ı 'arşı her melek
Şem-i nūr-ı zātı pervāne olupdur nüh-felek (46/1)

Ahmed Talib İrşādi, Hakk'ın divanında adının olduğunu söyler:

Yazdı nāmıñ deftere Mevlā ezel hiç gam yeme
Divān-ı Hak'da ismiñi eyler nidā vardır gönül (49/2)

Allah'a hizmet Ahmed Talib İrşādi için çok güzeldir:

Kapusunda ola gör sıdk ile kul
Gice gündüz Hakk'a hizmet ne güzel (50/3)

Ahmed Talib İrşādi, Allah'a kendi hali için şükreder:

Şükr idüp İrşādiyā hālīñ teşekkür kıl Hakk'a
Kıymet olmaz 'uzlet ehline bahā mahşüş degil (52/5)

Tecelliden tesellī al teşekkür eyle Yezdānı
Muḥakkakdır saña feyz-i keremden lutf u ihsānı (82/1)

Allah:gönülde misafir, derde derman, sadıkın sıdkı ve Ahmed Talib İrşādi'nin nutkıdır:

Şāh-ı şāhānım dilde mihmānım
Dīnīm imānım sensin Allāh'ım (52/2)

Mağfired kânısın derde dermānsın
Sırr-ı Yezdān'sın sensin Allāh'ım (52/3)

‘Āşıkıñ ‘aşkı şādıkıñ şıdkı
Tālib’iñ nuṭkı sensin Allāh’ım (52/4)

Ahmed Talib İrşādi, gönlüne seslenip, kötü huyları bırakıp Allah’ın tabiatına benzemesini ister:

Hayli dem gümrāh olup gezdik peyābān serseri
Çekilüp bir kūşe-i vahdete seyrān idelim (60/2)

Allah’tan istediğini -ona kavuşmayı- vermesini diler:

Vir benim maṣṣūdumu yā Rab vişālīñdir murād
Hākiyim dergāh-ı zātıñ itme me’yüş el-āmān (63/10)

Onsuz çaresiz, cahildir. Vuslatıyla akıl ve ‘ārifdir:

Vuşlatıñla yā İlāhī ‘ākilim hem ‘ārifim
Firḳatiñle cāhilim n’etdigimi bilmem ki ben (65/4)

Kaldım firāk elinde nā-çār hālim yamān
Vaşlıñ gerek İlāhum derde devā el-āmān (68/1)

‘Ākıl olsañ cümle işde ‘akl hayrān bu işe
‘Akl u fikriñ terk kıl koyma gönülde endişe (81/1)

Allah’a kavuşmak için canını vermek gerektiğini öğütler:

Cānını virmek gerekdir vuşlat-ı Hāk isteyen
Nice vāşıl oldu Hākḳ’a nefis-i maḳhūr olmayan (72/2)

Kötü nefsi tenb-i Allah’tandır:

Hāk sözleriñ Hāk’dan gelür bed-nefsine tenbih için
Nuṭkuñdan irşād ol hemān kalbiñde inḳār olmadan (71/3)

Mecnūn ve Leyla gibi aşkıyla meşhur olanlar Allah’la bütünleşmiştir:

Derd-i ‘āşık bu cihānda bir şeyi olmaz makīs
Soranı Mecnūn olan Leylā’ya söyler oldu Hū (73/4)

Ahmed Talib İrşâdi, Allah sırlarına erişmiştir:

İkilikten geçüp İrşâdi birlikde olan sâlik

Füyûz-ı sır-ı Hâk söyler huzûrunda eliñ bağla (77/6)

Allah bağışlayıcıdır, cömerttir:

Yâ İlâhî sen kerem kıl sır-ı 'ilmiñ bilmege

Bilmezem hayrândayım hayret göründi hayrola (78/3)

Ahmed Talib İrşâdi, Allah'tan ayrı olduğu için gazel yazdığını söyler:

Hicretiñle bir gazel yazdım murâd-ı vaşlñ recâ

Kıl münâcâtım kabûl yâ Rabbenâ hicrân ile (79/6)

Allah'a ulaşmanın bir yolu Kur'andan ilmi okumaktır:

Râh-ı 'aşk üstâdını bulmuş Hâk'ıñ 'âşıkları

Mağz-ı Kur'an'dan okurlar 'ilm ile â'mâlini (84/3)

Allah fikri gönlü kaplamalıdır:

Fikr-i Hâk'dan gayrı efkâr cümle bed ef'âl olur

Tâlibâ gel fikr-i Hâk'a dilde pür-ezkâr ile (88/5)

Allah derdlere derman olandır:

Yâ İlâhî 'aşk-ı zâtıñ derdime dermân olur

Çeşm-i dil görse şîfâtın hûn ile giryân olur

Pâk olur mir'at-ı kalbim lûtf ile kılsañ nazâr

Kurtulup gamdan küdürâtdan gönül şâdân olur (96)

Allah âşıkları yar ile olan sevdâyı bırakmalı asıl olan sevdâyâ yönelmelidir:

Gel gönül yâriñle yâr ol gayrı sevdâyı bırak

Hâk ile hâk ol hemân sen çıkma bâlâyı bırak

Fakr u fânîdir Hâk 'âşıklarıñ toğrı yolu

Sen ki ednâdan dahî ednâ ol â'lâyı bırak (103)

Ahmed Talib İrşâdi, Allah sevdasını hak etmediğini düşünüyordur. Ama yine de bu sevdâyı ister:

Bir görüşde ‘aqlımı yağmaladıñ ey dost benim
 Olmuşum Mecnûn seniñ ‘aşkıñla Leylâ’m isterim
 Kaşd-ı dil ancak cemâl-i bâ-kemâliñdir seniñ
 Nâmerdim gerçi ammâ ‘aşk-ı Mevlâm isterim (113)

Allah aşkı her şeyden üstündür:

Saňa ‘âşıklık â‘lâdır kamu şeyden güzel şâhım
 Seniñ ‘aşkıñdan âvâre olan ednâdır Âllah’ım
 Beni dūr itme bir dem ‘aşk u şevkiñden seniñ şâhâ
 İki ‘âlemde ey rûhum seniñ vaslın durur hâhım (114)

Allah rızasını isteyen ricayı arttırıp, gece gündüz niyaz etmelidir:

Recâyı artturup Hakk’a niyâzı hem dirâz eyle
 Rızasın ister iseñ gel gice gündüz niyâz eyle
 Geçürme ‘ömriñi laklakla vahdet bul bu kesretde
 Dilerseñ vahdetiñ vaslın kelâmı nevmî az eyle (122)

Ahmed Talib İrşâdi, Allah kendine lâıyk kullara lutf edip hidayet kılın istemekte:

Koyma yâ Rab nefis-i zulmânide ‘âşık kullarıñ
 Şem’a-i tevhiği yak kalbinde şâdık kullarıñ
 Çün saňa ‘âşık ezelden vişâli didârıñ arar
 Lutf idüp kılsañ hidâyet saňa lâıyk kullarıñ (134)

Ahmed Talib İrşâdi; divanında Allah’ın şu adlarını anar: Sübhan, Gaffâr, Yezdan, İlahi, Mevla, Hu, Ahad Vahid Samedi, Kayyûm.

2. Melekler

Ahmed Talib İrşâdi, her meleğın Allah ‘aşkı ile yandığın belirtir:

Râh-ı ‘aşkda ey gönül çekmek gerekdir çok emek
 Çü ele gelsün dilerseñ Hâzret-i Hakk’dan dilek
 Enbiyâ vü evliyâ çekdi emek gel sen de çek
 ‘Aşka düşmüş devr ider etrâf-ı ‘arşı her melek
 Şem-i nûr-ı zâtı pervâne olupdur nüh-felek (46/1)

Dört büyük melekten biri olan Cebrail, Allah'ın alemi, insanı yaratmasıyla ilgili bir muhammeste yer alır:

“Kün” deyüp var eyledi yokdan Hudā bu ‘alemi
 Hazret-i Ādem ataya nefh idüp Cibrīl demi
 Ön sekiz biñ ‘ālemi ādemde var itdi demi
 Kendini işbāt için helāk itdi Āllah ādemi
 Münkiri ihlāk içündür Nūh u tūfāndan garāz (38/4)

Şeytanın müstakil olarak anıldığı beyit bir tanedir:

Lik mürşidsiz bulunmaz aldadır şeytān seni
 Mürşid-i kāmīl gerekdir öñde ancak reh-nümā (2/1)

Yine şeytanın aldatılacağı ile ilgili bir beyit. Bu beyitte cin de yer almış:

Pek büyük düşmāndır ol emmāre nefs it şikest
 Azdırır dā‘im seni mekr ile cinn ü şeytān olup (7/4)

Ahmed Talib İrşādi; bir beyitte ise periden bahseder:

Yokdur şerīkī ñ lā-şerīk geldiñ cihānā bī-nāzīr
 Görmüş degil bir sen gibi hulk-i hamīd ins ü perī (86/4)

3. Kitaplar

Kitaplardan genel olarak bahsedilir. Hz. Davud’a, Hz. Musā’ya ve Hz. İsā’ya indirilen kutsal kitaplar (Zebur, Tevrat, İncil) isim olarak şiirlerde yer almamıştır:

Gel ey nāşih göñül yorma sözün bī-gāneler duymaz
 Kıraat eyleseñ yüz dört kitāp nādāneler duymaz (31/1)

Gör cemāl-i yāre mir‘at-ı cemālinde oku
 Çün kitāb-ı hikmet oldur olmasun eyvāhlığıñ (45/4)

Divān’da en çok bahsedilen kitap “Kur’ān”dır:

“Men ‘aref”den ders alan dervīşi gel göster baña
 Zikr ü fikri dilde Allah sözleri Kur’ān olur (19/4)

Ḳalb-i mü'minde nihāndır dü-cihānı sığmayan
Zātını ādemde izhār eylemiş Furḳān satar (20/4)

Her ne işitse kulağıñ mağz-ı Ḳur'an andadır
Bu söze Mısrī Niyāzī oldu nādī Ḥaḳ nefes (33/4)

Rāh-ı 'aşḳ üstādını bulmuş Ḥaḳḳ'ıñ 'āşıkları
Mağz-ı Ḳur'an'dan okurlar 'ilm ile ā'mālini (84/3)

“Kur'an”ın yer aldığı diğer beyitlerde, kutsal kitabın sırrı üzerinde durulur:

Ḥaḳḳ'ıñ 'āşıkların söyler ḥadīs ü sırr-ı Ḳur'an
Duyarlar söz içinde onu kim efsāneler duymaz (31/3)

Gözlerim rāhında bekler muntazır vaşlın senin
Ey yüzi kevser-i dil esrār-ı Ḳur'anım yetiş (36/5)

Cefāyı kendiñe yār it şafāyı 'aşḳa ir şāhım
Derün-ı dilde feyz olsun ḥaḳḳat rāz-ı Ḳur'an'ım (53/3)

Açıldı bāb-ı fettāhıñ göründi vech-i dildārı
Ṭavāf eyledi İrşādī okundu sırr-ı Ḳur'an'ı (82/8)

4. Peygamberler

Divān'da nebi, enbiyā kelimelerinin yer aldığı beyitler vardır:

Enbiyālar vārisin bulduñsa maḳşūdıñ ara
Bunda maḳşud zātıñı gör “küntü kenzullāh” odur (16/2)

Fenāyī gelmeden maḳşud nebīñ vārisin bulmak
“ ‘Aref'den dersini görmek velāyet sırr-ı 'irfānı (82/4)

Allah'tan ve peygamberden utanmalıdır:

Bu fenā dünyāda ey dīl kīl u kāle urma leb
Kim utan Hāk'dan nebīden eyleme terk-i edeb
Girye vū zār eyle her dem sen şakın olına tarab
Ey gönül deryā-yı gāfletde gārik olduñ 'aceb
Bilmege şol gevher ashñı kılmazsññ taleb (10/1)

Evliyalar ve peygamberler Allah yolunda çok çaba sarfeder:

Rāh-ı 'aşkda ey göñül çekmek gerekdir çok emek
Çü ele gelsün dilerseñ Hāzret-i Hāk'dan dilek
Enbiyā vū evliyā çekdi emek gel sen de çek
'Aşka düşmüş devr ider etrāf-ı 'arşı her melek
Şem-i nūr-ı zātı pervāne olupdur nüh-felek (46/1)

Beyitlerde en çok adı geçen peygamber Hz. Muhammed'dir. Hz. Muhammed'in dışında Hz. Ādem, Hz. Mūsā, Eyyüb, İbrahim, İsmail, İsa, Nüh, Yusuf, Yakup, Lokman da yer alır.

a) Ādem:

Ādem'in, kendisine "secde" edilecek bir özellikte olmasından söz edilir:

Tā ezel biz secde kıldık Ādem'e illālarız
İtmedik inkārı ašlā Hāk diyen dānālarız (26/1)

Hz. Ādem ile Hz. Eyyüb'un birlikte anıldığı beyit:

Şabr-ı Eyyüb'den tutup dīl şükrü Ādem'den diler
Raḥmeti çokdur Hāk'ın gayretde ra'fet bekleriz (29/5)

Allah'ın ālemi yaratmasıyla ilgili beyitte Hz. Ādem'den bahsedilir:

"Kün" deyüp var eyledi yokdan Hudā bu 'alemi
Hāzret-i Ādem ataya nefh idüp Cibrīl demi
Ön sekiz biñ 'alemi ādemde var itdi demi
Kendini işbāt için helāk itdi Āllah ādemi
Münkiri ihlāk içündür Nüh u tūfāndan gārağ (38/4)

Hız. Ādem'den bahsedilen beyitlerin bir kısmı Őu Şekildedir:

Vech-i Hakk'ı seyr idüp ādemde ikrār eyledik
Gösterin hem ol cemāli mürşid-i mevlālarız (26/2)

Lāyık mıdır insān olup hayvān şıfātında kala
Ahşen-i şıfāt ādem durur tevhīd-i Hak ezkārımız (28/4)

b) Nūh:

Pek çok yerde olduđu gibi Nūh peygamber Tufān olayı ile anılmaktadır beyitte:

“Kūn” deyüp var eyledi yokdan Hudā bu ‘alemi
Hazret-i Ādem ataya nefh idüp Cibrīl demi
Ön sekiz biñ ‘ālemi ādemde var itdi demi
Kendini işbāt için helāk itdi Āllah ādemi
Münkiri ihlāk içündür Nūh u tūfāndan ğarāz (38/4)

c) Lokmān:

Peygamberliđi kesin olarak bilinmemektedir. Hekimdir. Hikmet ve esrār sahibi oluşuyla beyitlerde geçer:

Öyle bir derde giriftār eylediñ ‘aşıkların
‘Āciz oldu bilmede derdine loķmān yā habīb (8/9)

Derd-i mend İrşādī'niñ dermānı hem Loķmānısın
Kıl tahammül çekmege derdine ihsān yā habīb (8/10)

Derd-i Hakk'a dūş olan dermān eyler mi taleb
Verir dermān bilür loķmāna eyler mi taleb (9/1)

Eyleyüp ezber unutma pendimi mengüş idin
Hāzik-i loķmānı gör gel derdini dermān satar (20/9)

Düşdüm ‘aceb derde kim gel derde dermānım yetiş
Hiç bir tabīb gelir eylemez sen şāh-ı loķmānım yetiş (37/1)

Çekilmez dār-ı ğurbetde firākıñ derdi ey dilber
Vişālîñ şerbetiyle derdime dārū kıl ey Loḳmān (62/2)

Derdimin dermānı sensin ey bu göñlüm Yūsuf'u
Gel devā kıl derd-i bī-dermānımı Loḳmān gibi (85/4)

ç) İbrāhim :

İbrāhim peygamber, tevhid dininin babasıdır. Dünya nimetlerini bırakmsı, oğlu İsmail ile ilgili olarak beyitlere konu olur.

Emr-i Ḥaḳ olsa Ḥüdā'dan saña İbrāhīm gibi
Tīġla İsmā'il-veş teslīm kim ḳurbān seniñ (42/5)

d) Hızır :

Āb-ı hayāt ölümsüzlüğüne kavuşan kişidir. Peygamber veya velî olduğu hususunda rivāyetler vardır. Onun Nuh, Musā veya İskender zamanlarında yaşadığı konusunda rivāyetler varsa da ölümsüzlüğüne kavuşmasının İskender zamânında gerçekleştiği görüşü yaygındır. Hızır peygamberin bir beyitte adı geçer:

Hızır u Mūsā sırrını āġāh ider ol ser-te-ser
Sen taḥammül eyler isen āteş-i sūzān satar (20/7)

e) Mūsā :

Sinā Yarımadası'nda Eymen Vādisi'nde Tūr Dağı'nda, Allah lutfına mazhar olarak kavmine "Evāmîr-i aşer" (on emir) adı altında ahlāk ve prensip kaidelerini bildiren peygamberdir. Allah'ın Hz. Mūsā'ya buyurduğu emirler bir muhammeste yer alır:

Görme ā'lā nefsiñi dā'im göñül ednāya bak
Her ne deñlü 'ākil isen nāmıñı şeydāya dāk
'Āşîḳ ol pervāne-veş gel canıñı şem'āya yak
'Len terānî' çün buyurdu Ḥazret-i Mūsā'ya Ḥaḳ
Çak idüp benlik ḥicābındır bu da'vādan ġarāz (38/5)

Hızır ve Hz. Mūsā'nın birlikte bahsedildiği beyit:

Hızır u Mūsā sırrını āgāh ider ol ser-te-ser
Sen taḥammül eyler isen āteş-i sūzān satar (20/7)

Hızır Mūsā'nın isminin yer aldığı diğer bir beyit şu şekildedir:

Fehm kıl "len terānī" sırrını Musā-yı 'İmrāndan
Ki rūḥu'l-ḳudse irdi çün Mesīḥ bin Meryem'in şānı (82/7)

f) Eyyüb :

Eyyüb peygamber, sabırlı oluşuyla beyitlere konu olmuştur :

Şabr-ı Eyyüb'den tutup dil şükürü Ādem'den diler
Raḥmeti çokdur Ḥaḳḳ'ın gayretde ra'fet bekleriz (29/5)

Derde düş Eyyüb-veş ḳurtlar ṭoyur yār 'aşḳına
Eyleme loḳmāna minnet derdiñe tımār içün (67/4)

g) Ya'küb :

Beyitlerde Hz. Ya'küb, oğlu Yusuf'dan ayrı kalışı sebebiyle kederli olmasıyla beyitte yer almaktadır:

Bülbül-i şeydā olup ḥüsnüñ temāşasında ben
Eyleyim efgānı her dem Yā'küb-ı giryān gibi (85/3)

h) Yusuf:

Derdimin dermānı sensin ey bu gönülüm Yūsuf'u
Gel devā ḳıl derd-i bī-dermānımı Loḳmān gibi (85/4)

İ) İsa :

İsa peygamber, İsa deminin sembolüdür:

Seniñ 'İsā demiñden hoş ḥayāt bulsun cem' 'āşık
Pesendide olup gel bezm-i 'uşşāḳda yüzi ağla (77/5)

Mesih ismiyle beyitte yer alır:

Fehm kıl “len terānī” sırrını Musā-yı ‘İmrāndan
Ki rūḥu’l-ḳudse irdi çün Mesih bin Meryem’in şānı (82/7)

i) Muhammed :

Beyitlerde en çok adı geçen peygamber Hz. Muhammed’dir.

O, peygamberler şahıdır, Allah sevgilisidir:

Yak çerāğ-ı hüsnini gönlümde şāh-ı enbiyā
Zulmeti ref‘ eyle dilden zātın kıl āşinā (2/2)
Zāt-ı ef‘al şifātın oldı mecbūru bu dil
Ḳoyma hicrān illerinde yā ḥabīb-i kibriyā (2/3)

Ahmed Talib İrşādi, Hz. Muhammed’in ümmeti, dervişi olduğu için şükreder:

Hamdülillāh ümmetiñim yā Muhammed Muṣṭafā
Şükrülillāh dervişiñim yā ‘Aliyye’l – Murtażā (3/1)

O, şefaattir:

Kıl şefā‘at rüz-ı maḥşer men fakire ey şefi
İhtiyācım lutf u iḥsānıñ ıderim çok recā (3/2)

Divānda Hz. Muhammed, Ahmed ü Muhammed Mustafa adıyla da yer alır:

Yüzi ḳara ‘āşi mücrim gelmişim bābiña seniñ
Suçumu ‘afv eyle yā Āḥmed ü Muhammed Muṣṭafā (4/1)

Pür günahkār ḳullara sensin şefi’ü’l- müznebīn
Şıgınıp geldim saña Āḥmed ü Muhammed Muṣṭafā (4/2)

Dertliler dermānı sensin hem tabīb-i ḥastalar
Derdimiz eyle devā Āḥmed ü Muhammed Muṣṭafā (4/3)

Hamdülillāh saña ümmet olduğum devlet yeter
Rāhiña cānım fedā Āḥmed ü Muhammed Muṣṭafā (4/4)

Kapıña geldikçe red itme gedā İrşād`ını
Vaşlını eyle ‘aḫā Āḥmed ü Muhammed Muṣṭafā (4/5)

Allah, Hz. Muhammed'i kendi zâtının nurundan yaratmıştır. O, insanların en hayırlısıdır:

Şah-ı rah-ı kibriyâya oldı hâdi Hâk nefes
Mazhar-ı zat-ı Hudâ'ya çünki bâd-ı Hâk nefes (33/1)

Arzu edilen, Hz. Muhammed'e kavuşmaktır:

Yokdur murâdım gayrı vaşlûndan şehâ bir zerrece
Sensin kamudan maşşûdum ey dinimiñ peygamberi (86/3)

Onun hali, kişinin kendi hali olmalıdır:

Perişânlık saña mal oldı mı gönlüm ne hâldir bu
Ne dem bilmem bulañ temkîn degil bu hâl vebâldir bu
Ben öyle hâl dilerim ki Muhammed şâhımñ hâli
Baña yar olmalı her dem bu hâl ise kemâldir bu (120)

O, hakikat rehberidir ve onun yolundan gidilmelidir:

Ey göñül gel kendiñi gezme yabanda serseri
'Âşık iseñ cân u dilden Hazret-i Peygamberi
Kurduğı râh-ı şeri'atden ayırma kendiñi
Ol tarikat müstakîminde hakikat rehberi (133)

5. Ahiret :

Ahiret yerine 'ukbâ kelimesi kullanılmış beyitlerde:

Ayrılmaz İrşâdî kuluñ isriñden ey şâh-ı cihân
Âzâdsız 'abdiñ olmuşum dünyâda ve 'ukbâda ben (66/7)

Açılur dîde-i bînâ temâşâ-yı cemâl eyler
Sırât-ı müstakîm üzre kemâl-i zât-ı Subhânı (82/3)

Câm-ı 'aşkı nüş iden mestânelerden şor bize
Biz ne sarhoşuz begim peymânelerden şor bize
Bilmeyüz dünyâdamız yâhud hemân ukbâdamız
Mest-i lâ-ya'kıl olan sekrânelerden şor bize (123)

Divān'da, berzāhdan maddiyeten artık önemsiz olduğu belirtilir:

Giymişim 'unşur libāsın kalmışım berzāhda men
Bu libāsı berzaḥa 'uryānı senden isterim (55/4)

Haşre (kıyamet) ile vuslat arasındaki bağ yer almış beyitte:

Kaṭresi 'aşk-ı Hudā'nıñ derdlere dermān olur
Sırrına vākıf olanlar nāle vü ḥayrān olur
İzleyen 'aşkıñ yolun hem vāsıl-ı Yezdān olur
Güş iden sırr-ı ezelden ma'den-i 'irfān olur
Nüş-ı şahbāyı vuşlatdan eylemez ḥaşre dek (46/2)

Haşre ile ilgili bir başka beyit:

Duyanlar "es-şalā" gelsün "aref"dendir seni alsun
Şıfāt-ı zāta ḥaşr olsun bu sırrıñ seyri imānım (53/6)

Mahşer günü, Hz. Muhammed'den şefa'at istenmektedir:

Kıl şefā'at rüz-ı mahşer men fakire ey şefi
İhtiyācım lutf u ihsānıñ iderim çok recā (3/2)

Divānda şair, ahiretle, dünyayla ilgili ne olduklarına dair sual yöneltir:

Nedir dünyā nedir ukba nedir mahşer nedir mizān
Nedir cennet nedir tūbā gözüñ aç eyle seyrānı (82/5)

"cennetü'l- mevā" (cennetin meyvası) benzetme amacıyla kullanılmıştır:

Gelindi sakī-i kevser "sekāhüm" ḥamrına kandır
Dil-i teşnem ḥarāretten be-ğāyet yandı tūtuşdı
Dudağıñ āb-ı kevserdir cemālīñ cennetü'l-me'vā
Boyuñdur sidre ve tūbā nazāret yandı tūtuşdı (127)

Cennet kavramı sebebiyle. "Tubā. Sidre, Rıdvān, Huri ve Gilmān" gibi kavramlardan da bahsedilir. Beyitlerin çoğunda, bu kavramlar bir benzetme unsuru olarak kullanılır:

Ey gönül ḡamdan ḥalāş ol zevk-i cennet sendedir
Hür u gilmān ile anda 'ayş u işret sendedir (24/1)

Nedir dünyā nedir ukba nedir mahşer nedir mīzān
Nedir cennet nedir tūbā gözüñ aç eyle seyrānı (82/5)

Derd-i cānān hoş derdime dermān istemem
Yār ile dūzah baña yeg hūr u gūlmān istemem
Gülmedi göñlüm cihānda derd ü miñnet çekmeden
Bāri dil-i dost ile da'im olsa handān istemem (112)

Vişālīñ zevkdir cānā göñülde erem billāh
Seniñ 'aşkıñla sulṭānım çekerim günde yüz biñ āh
Değişmem dü cihān varın seniñ bir sāniye 'aşkıñ
Baña kār eylemez sensin cihānıñ hūrısı v'allah (125)

Gelindi sakı-i kevser "seḳāhüm" hamrına kandır
Dil-i teşnem ḥarāretten be-ḡayet yandı tūtuşdı
Dudağıñ āb-ı kevserdir cemālīñ cennetü'l-me'vā
Boyuñdur sidre ve tūbā nazāret yandı tūtuşdı (127)

Cennetin yer aldığı başka bir beyit:

Çün muṭma'inne "irci'ī" Ḥaḳ nuṭṭıdır ol muṭma'in
Bunda rüçü' it zātıña cennetde didār olmadan (71/7)

Arş, Allah'ın yeri olarak belirtilmiştir.

Sen bu ḥāristān içinde ara bul bir gülizār
Ḥubb sevdāsiyla anıñ eyle vāriñ tārumār
Bülbül-āsā eyler iseñ her seherde āh u zār
"Fe'zḳürünī ezḳürküm" sırrı ola āşikār
Ol vaḳit ma'lūm olurdu arş-ı Rahmān'dan ḡaraż (38/6)

Aşka düşen her melek arşı dolandır:

Rāh-ı ‘aşkda ey gönül çekmek gerekdir çok emek
Çü ele gelsün dilersen Hāzret-i Hāk’dan dilek
Enbiyā vü evliyā çekdi emek gel sen de çek
‘Aşka düşmüş devr ider etrāf-ı ‘arşı her melek
Şem-i nūr-ı zātı pervāne olupdur nüh-felek (46/1)

Cehennem mecazi anlamıyla kullanılmıştır:

Atdıñ firāk içre vişaliñden ba’id atdıñ bugün
Kaldım cehennem içre gel gel gel gülistānım yetiş (37/3)

6. Kaza ve Kader – Hayır ve Şer

Ahmed Talib İrşādi, şiirlerinde kaza, kader, hayır ve şerden çok fazla bahsetmez.

Kaderi kabulleniş söz konusudur:

Bu sıkletler nedir şāhım çekilmez
Kader böyle imiş takdīr-i ezelden
Firākıñ şerbet-i nīşi içilmez
Ümīd kim olmasa vaşlıñ güzelden (136)

Hayır ve şer Allah’tandır:

Hayr u şer senden idügin bilürüm ammā yine
İctināb itmek gerekdir nehyden çün bendedir (21/3)

Hayr u şerr u kahr u luṭf u hem Celāl ü hem Cemāl
Cümle takdīrin olupdur ey Kādīr-i Zül’l-Celāl (34/9)

B) İBĀDET

Ahmed Talib İrşādi, sâdece “kuru zühd” ile Allah’a ulaşamayacağı görüşündedir. Bu sebeple ibâdetle ilgili kavramlara hep tasavvufî anlamlar yükler. Onlarla sadece bir şekil ibâdeti olarak görenleri uyarır:

Zahirān taḳvā olanlar mesken itdi mescidī
 Şanma ‘ārīf oldı hak mescid içre zāhidī
 İster iseñ mazhar olmak bunda sırr-ı tevḥīdī
 Mekteb-i ‘aşkı hakikatde bulup bir mürşidi
 “Men ‘aref” taḥşīl itmekdedir bu ‘irfāndan ğaraż (38/3)

1. Kelime-i şehādet :

Kelime-i şehādet, divānda sadece tevhid zikri gibi kavramlarla geçer. Bu konuda müstakil bir beyit yoktur.

2. Namaz :

Namaz, şiirlerde müstakil bir konu olarak ele alınmamıştır. Secdeden, mihraptan, mescitten bahsedilir:

Tā ezel biz secde kıldık Ādem’e illālarız
 İtmedik inkārı aşlā Ḥaḳ diyen dānālarız (26/1)

Dost cemālī ka‘bemiz hem kaşları mihrābımız
 Secdemiz Ḥaḳḳ’ın şifātı zātını bīnālarız (26/3)

Emr eyledi biñ nāz ile sūnnetlerim bir bir edā
 Kıl didi öñden soña rām olmuşum fermāna ben (66/5)

3.Oruç, zekat, hac :

Divān’da oruçla ilgili bir beyit bir beyit yoktur. Hacla ilgili kavramlardan “hakikat haccı, ka‘be, tavaf” dan ise mecazi bir şekilde bahsedilir. Bu kelimeler beyitlerde içiçe kullanılır:

Kıl nazar vechin canānıñ dilde beytullāh odur
 Günde yüz biñ it tavāf sen sırr-ı ḥaccullāh odur (16/1)

Haḳīkat haccıdır yā Rab vaşlın
 Yüzün ka‘be vü hem merve şafādır (23/5)

Görüp vaşlın haḳīkatce bu İrşādī bu şeb zāhir
 Bī-hamdillāh tavāf itdi güzel zātın dil ü cānım (61/5)

Açıldı bāb-ı fettāhın göründi vech-i dildārı
Tavāf eyledi İrşādî okundı sırr-ı Kur'an'ı (82/8)

Ka'be'nin benzetme amacıyla kullanıldığı beyitler şunlardır:

Hakikat haccıdır yā Rab vaşlın
Yüzün ka'be vü hem merve şafadır (23/5)

Dost cemāli ka'bemiz hem kaşları mihrābımız
Secdemiz Hak'ın şıfatı zātını binalarız (26/3)

Ahmed Talib İrşādî'ye göre en büyük hac, Allah'ın cemālini tevef etmektedir. Allah insanların gönlünde teselli eder. Bu sebeple müminin kalbi "Kābetullah" tır. Kalbi tavaf etmek ise "hacc-ı ekber" dir:

Hakikat Ka'besi vaşlın tavaf itdi bu İrşādî
Hacc-ı ekber olmağa vaşlından özge dildārım yok (39/5)

Zekat ibādeti, Ahmed Talib İrşādî'nin şiirlerinde bahsetmediği bir ibādetdir. Kurban etmek mecazi anlamda bir beyitte yer alır:

Nefs ile sen kim gāzā-yı ekber it İrşādiyā
Vuşlat-ı yār ister iseñ nefsi kurbān idelim (60/5)

C. AHLĀK

Ahmed Talib İrşādî, daha çok ahlākın ferdi yönlerinden bahsetmiştir. Genel olarak, nefis üzerinde çokça durmuştur. İnsanın şeytana aldanmaması için mürşid-i kamil gereklidir:

Lik mürşidsiz bulunmaz aldadır şeytān seni
Mürşid-i kamil gerekdir öñde ancak reh-nümā (2/1)

Sefaya ulaşmak için tahammül gösterilmelidir:

Tahammül kıl meşakkatse ne deñlü cāna sıkletse
Ko İrşādî cefā çekse şafadır hā şafadır hā (6/6)

Derd-i mend İrşādî'nin dermānı hem Lokmān'ın
Kıl tahammül çekmege derdine ihsān yā habīb (8/10)

İnsanın aradığı, aslında kendi içindedir.– Fakat O’nu bulabilmek için insanın kendini nefsinin kötülüklerinden arındırması gereklidir:

Hükme idüp öz nefsini ıslâh idüp tevhîd ile
Ehl-i sünnet ve’l-cemâ’at üzre ol irfân olup (7/2)

Pek büyük düşmândır ol emmâre nefs it şikest
Azdırır dâ’im seni mekr ile cinn ü şeytân olup (7/4)

Düşme nefsiñ ardına aldar seni İrşâdiyâ
Her ki nefsin oldı tâbi’ soñra ol pişmân olur (19/5)

Doğru yolda gidebilmek için, kötülüklerden arınmalı, istenmeyen huyları güzelleştirmek, güzel ahlaklı olmak gerekir:

Terk idüp bed hūylarıñı cān u dilden şoymadın
Cevr-i yāra katlanup zevk-i şafāya toymadın
Cānıñı sen kim koyup da cāna cānān koymadın
Sen “nefahtü fihî min ruhi” deminden tuymadıñ
“Aḥsen-i takvim”iñ esfel kılmağa nedir sebep (10/3)

Nefs-i emmāreniñ bed hūylarıñ dilden idüp tecrîd
Taḥallukṭum bi ahlākında sulṭān olmak isterseñ (41/6)

İnsan hata işlediğini kabul edip, gönlünü kurtarmayı diler:

Göñül zindān-ı hicretde kapandı kaldı mahbūs-veş
Ne pek çok cürm ü ‘isyānım za’ifim eyle gel āzād (12/2)

Cürm ü işyān oldı kārım rüz u şeb yā Rab meded
Firḳatıñle āh u zārım rüz u şeb yā Rab meded (13/1)

Gerçi ḥaṭā çok eyledim hizmetde ben sulṭānıma
‘Afv eyle bildim cürmümü “estağfirullāh”ım yetiş (35/4)

Görindi cān ten içre vücūd-ı gevher-i pākîñ
Bilindi şüphesiz zātıñ olursun yā niçün pinhān (62/3)

Gelecek kaygısından kurtulmak gerekir:

Rāh-ı Hāk'da baş u cān gaygusu çekmez 'āşıkān
Şeyhîniñ 'aşkıında cān virmek gelür serden elezz (15/4)

Selamet bulmak için tevekkül önemlidir:

Sevmekde sen maḥbūbuma itdimse takṣīr çāresiz
'Aşkıñla biñ cānım virem gel şāh hūbānım yetiş (34/7)

İnsan “tevhīd zikri” ile meşgul olursa, aslını bulacaktır:

Ezeyim bāşın o sengiñ zikr-i tevhīdle bugün
Aşlını bulsun bu rūḥum zātını itsün mekān (63/6)

1. Kibir ve Riya – Tevāzū ve Saflık

Hak yolunda olanların kalbinde riyaya yer yoktur:

Dü cihānıñ varlığından Tālibā gel fāriğ ol
Dür ider Hāk'dan seni çün māsivā gel fāriğ ol
Girmesün kalbiñ için ašlā riyā gel fāriğ ol
Çünkü Hākıñdır hüviyyet zātiyā gel fāriğ ol
Benligiñ maḥv eyleyüp terk eyle ism ü resmi hep (10/5)

Gönül tahtında halis, temiz olunmalıdır:

İsm-i resmin maḥv idüp İrşādī'nin bākī sen ol
Taht-ı dilde ḥālīs ol hükm eyle fermānım yetiş (36/8)

Allah'a ulaşmak için saf olunmalıdır, gururu bırakmalıdır:

Göremez Hāk'ıñ cemāliñ 'aşka maḥşūr olmayan
Nüş idüp vahdet meyinden şāf ü meskūr olmayan (72/1)

Nefsiñi ā'lā görüp bālā gözetme ey gönül
Hāk ile yeksān olur gönülünde mağrūr olmayan (72/3)

Ahmed Talib İrşādī, “sana lāyık bir isim yok el-āmān feryād-rer” diyerek tevāzū gösterir:

Bilmem yâ Rab ne derde düşdi gönlüm çâresiz
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res (34/1)

Rûz u şeb zulmetde kaldım bir günüm yok kâresiz
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res (34/2)

Yâ İlâhî sen bilürsün cümle ef'âlim benim
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res (34/3)

'Afvuña muhtâcım ancak rahm kıl hâlim benim
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res (34/4)

Her ne deñlü sa'y idersem senden istimdâd gerek
Bir nazar kim kıldığın virâneler abâd gerek (34/5)

Olmasa bir dilde feyzin ol gönül berbâd gerek
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res (34/6)

Ey gönül gel şâbir ol sen çok kerâmet bulasın
Ol tevekkül Hakk'a dâ'im hem selâmet bulasın (34/7)

İstikâmetde mukîm ol kim hidâyet bulasın
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res (34/8)

Hayr u şerr u kahr u lutf u hem Celâl ü hem Cemâl
Cümle takdîrin olupdur ey Qadîr-i Zül'l-Celâl (34/9)

Ṭalib İrşâdî kuluñ ister saña dâ'im vîşal
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res (34/10)

2. Hased ve Kin:

Ölümsüz aşka ulaşanlar için iki alem önemsizdir:

Dilemez yâri vücûdunda gören
Dü-cihân vârina nefret ne güzel (50/7)

Kinin geçtiği bir diğer beyit:

Gerçi kahrından şanurlar buğz idüp kâkır bizi
Feyz-i Hak söyler o dem dil lutfila ihsân satar (20/2)

3. Cimrilik, Kıskançlık, Hırs:

Şiirlerde cimrilik, kıskançlık, hırs kelime olarak yer verilmiştir. Ancak bütün içinde anlam olarak yer almıştır:

4. Edeb:

Allah yolunda giden kişinin “edebî” terk etmesi gerekir:

Bu fenâ dünyâda ey dil kıl u kâle urma leb
Kim utan Hâk'dan nebîden eyleme terk-i edeb
Girye vü zâr eyle her dem sen şakın olma tarab
Ey gönül deryâ-yı gâfletde gârik olduñ ‘aceb
Bilmege şol gevher aslıñı kılmazsıñ taleb (10/1)

“Erkân ve edeb” derde devadır. Ondan ayrılmamak gerekir:

Böyle bir müşkil ‘acâ’ib derd imiş bu derd ‘aceb
Bil ki bu derdiñ devâsı dâ’ima erkân-ı edeb (89/3)

Çıkma erkân u edebden pür-edeb ol pür-edeb
İstikâmet yolların sen eyle Allah’dan taleb (89/4)

Tarîkat yolunda gitmek için bir mürşid-i kâmil bulmak önemlidir:

Lik mürşidsiz bulunmaz aldadır şeytân seni
Mürşid-i kâmil gerekdir öñde ancak reh-nümâ (2/1)

Arayup bir mürşid-i kâmil bulur encâmı o ‘aşk
Tevhidiñ esrârıñı ta’lim ider mürşid aña (3/6)

Ara bul bir mürşid-i kâmil bu ilde tırma hiç
Hâk-i pây ol dergehinde cânıña cânân satar (20/6)

Bulup bir mürşid-i kâmil yedin nûş-ı sahbâ it
Şarâb-ı ‘âşk ile zâtında mestân olmak isterseñ (41/2)

5. Celh, Şirk, Putataparlık:

Cahiller, karanlıktadır ve tasavvufi hallerden anlamaz:

Her biri bilmekde ‘âciz verdigiñ hâli baña
Bilmedi hiç irmedi bu hâle nādân yâ habîb (8/8)

Gel ey nâşih göñül yorma sözün bî-gânele duymaz
Kırâat eyleseñ yüz dört kitâp nādânele duymaz (31/1)

Ki her bir nuṭṭ içinde biñ me‘ânî güş ider onlar
Ne bilsün cāhil ü nādān olar pinhânele duymaz (31/4)

Divān’da şirk ve putataparlıktan bahsedilmemiştir:

Ç. DİĞER DİNİ UNSURLAR

1. Sûreler:

Divān’da en çok adı geçen sûre “kevser” sûresidir. Bu sûre daha çok benzetme amacıyla kullanılmıştır:

Gözlerim rāhında bekler muntazır vaşlın senin
Ey yüzi kevser-i dil esrār-ı Kṡur’ânım yetiş (36/5)

Ḥayretinden ḵalmışım şol āb-ı kevser lebleriñ
Baḥş-ı cān eylerdi şol dem eylese gevher-fesān (69/2)

‘Āşıkıñ göñlünde ma‘şūḵ ḥüsn-i kevser oldı Hū
Cānına cānān ānuñ için zāt-ı Ḥaydar oldı Hū (73/1)

Lebinden kevser ırmağın akıtsa la‘l ü mercānım
Dil ü teşnem olur sîrāb-ı mēy nehr-ü revān içre (75/3)

Yandım yakıldım hicr ile pek şuşadım vaşlın seniñ
Ḷandır bu teşne cānımı ḥüsn-i lebiñden kevseri (86/5)

Gelindi saḵī-i kevser “seḵāḥüm” ḥamrına ḵandır
Dil-i teşnem ḥarāretten be-ḡayet yandı ṭutuşdı
Dudağıñ āb-ı kevserdir cemāliñ cennetü’l-me’vā
Boyuñdur sidre ve ṭübā nazāret yandı ṭutuşdı (127)

Kevser sūresinin dışında “ihlās” ve “yasin” sūresi de kullanılmıştır:

Çār-‘anāsır ümmehātūñ nüh felek atañ seniñ
İr bu remzī “sūre-i ihlāşda” sırrullāh odur (16/3)

Zāhidi gel bī-vefā dünyāyı maḥbūb itme çün
Dilde maḥbūb ism-i yāsin “sümme vechullāh” odur (16/4)

2. Āyetler:

Şiirlerde ayetlerden iktibaslar yapılır ve telmih yoluyla āyetlere işaret edilir. Konuyla ilgili beyitlerden birer örnek alınarak āyetler “ ” işareti içinde gösterilmiştir:

“ahsen-i takvim” ve “nefahtü fihi min ruhi” āyeti aynı şiirde kullanılmıştır:

Terk idüp bed ḥūylarıñ cān u dilden şoymadın
Cevr-i yāra katlanup zevk-i şafāya toymadın
Cānıñ sen kim koyup da cāna cānān koymadın
Sen “nefahtü fihi min ruhi” deminden şuymadıñ
“Aḥsen-i takvim”iñ esfel kılmağa nedir sebep (10/3)

Ezelde kismetlerin dağıtılmasına telmih yapılıyor. Nahnü kasemnā āyetine işaret vardır:

Degil ḥālī gōñül ğamdan ki hiçbir dem ferāh olmaz
Cefā düşmüş bañā taḫsīm-i ezelde olmazam hiç şād (12/3)

Zāhidi gel bī-vefā dünyāyı maḥbūb itme çün
Dilde maḥbūb ism-i yāsin “sümme vechullāh”²⁸ odur (16/4)

“Kün” emriyle ilgili olarak yaratılışa değinilir:

“Kün” deyüp var eyledi yokdan Hudā bu ‘alemi
Hazret-i Ādem ataya nefḥ idüp Cibril demi
Ön sekiz biñ ‘alemi ādemde var itdi demi
Kendini işbāt içün helāk itdi Āllah ādemi
Münkiri ihlāk içündür Nüh u tūfāndan ğaraż (38/4)

²⁸) “Namaz kılmak için (kıbleyi araştırdıktan sonra) hangi tarafa yönelirseniz, Allah’ın vecdi oradadır.” Bakara Sūresi, a. 115

3. Hadisler:

Ahmed Talib İrşâdî Divân'ında en çok bahsedilen hadis “men ‘aref” diye anılan hadistir :

Râziyye marziyye sırrın “men ‘aref”dir sen de bil
Şâf-ı rûhullâha ir İrşâdiyâ ol sen bekâ (1/5)

Hakk’a İrşâdî özüñ tam eylediñse gam yeme
Âl teselli “men ‘aref”den ‘ilm-i ‘ilmu’llâh odur (16/5)

Varup erbâbını bulsa “aref”den dersini alsa
Nişândan bî-nişân olsa bu güftârı o âşnâdır (18/6)

Niçün söylersin İrşâdî “ ‘aref” dersiniñ esrârın
Yorarlar h’âceler soñra dinlemez sırr-ı ahfâdır (18/7)

İrmek istersiñ begim esrârı Hakk seyrânını
“Men ‘aref” dersin viren üstâda var ‘irfân satar (20/5)

Bilmeyen nefsiñ bu ilde bilmez imiş Rabbisin
“Men ‘aref” dersin bilen hem bildiren hâllakîyüz (30/7)

“ ‘Aref”den ders alan ârif olur hem göz kulak ıssı
Görür hem işidir esrâr ider seyrâneler duymaz (31/6)

Zahirân takvâ olanlar mesken itdi mescidî
Şanma ‘ârif oldı hak mescid içre zâhidî
İster iseñ mazhar olmak bunda sırr-ı tevhdî
Mekteb-i ‘aşkı hakikatde bulup bir mürşidi
“Men ‘aref” tahşîl itmekdedir bu ‘irfândan ğaraž (38/3)

Kılâguz oldı İrşâdî saña Hakkı naşihatde
Duyarsa “men ‘aref” ilmin eger ‘âşık şeri’atde
Okusun mürşid-i Hakk’dan anıñ sırrın tarikatde
Dilerse ‘akl-ı külden behremend olmak hakikatde
Giçüp zincîr-i ‘aşka Hakkı yâ uslanmasun ‘âşık (40/5)

Yüri ey ‘aşık-ı bîçâre insân olmak isterseñ
Ledün sırrın “ ‘aref” dersinde ‘irfân olmak isterseñ (41/1)

Duyanlar “es-şalâ” gelsün “‘aref”dendir seni alsun
Şıfât-ı zâta haşr olsun bu sırrıñ seyri imânım (53/6)

Fenâyî gelmeden maksûd nebîniñ vârisin bulmak
“ ‘Aref”den dersini görmek velâyet sırr-ı ‘irfânı (82/4)

Sıdk ile ikrâr idüp kullukda bekler mâh u sâl
“Men ‘aref” dersin okurlar fehm idince hâlini (84/5)

“Nefsini bilen, Rabb’ini bilir” manasındaki hadise bir üst beyitle işarete
bulunur:

Bilmeyen nefsin kalur hüsrânda hayvândır bugün
Nefsini her kim bilür Rabb’in bilüp insân olur (19/3)

“Men ‘aref”den ders alan dervîşi gel göster baña
Zıkr ü fikri dilde Allah sözleri Kur’ân olur (19/4)

“El kalbü beytü’r-rab” ‘kalb Allah’ın evidir’ anlamında hadise işaret vardır:

Kıl nazar vechin canânıñ dilde beytullâh odur
Günde yüz biñ it tavâf sen sırr-ı hacullâh odur (16/1)

Allah aşıkları hadisin ve Kur’ân’ın sırrına vâkıf tır:

Hakk’ıñ ‘aşıkların söyler hadîs ü sırr-ı Kur’ân
Duyarlar söz içinde onu kim efsâneler duymaz (31/3)

Divânda üzerinde durulan bir diğer hadis de “Künt-i Kenz” ²⁹ diye anılan
hadistir:

Enbiyâlar vârisin bulduñsa maksûduñ ara
Bunda maksûd zâtıñı gör “küntü kenzullâh” odur (16/2)

İş bu hadîs-i kudsîye mazhar olan ‘âriflere
Va‘d eyledi Hakk vuslatın levh ü kalem vār olmadan (71/6)

Sen ‘‘küntü kenzüñ’’ sırrını bilmeklige geldiñ buña
Kimler görür ol mahfiyen ehlin ānūñ yār olmadan (71/4)

“Fakr” la ilgili hadisten de beyitlerde söz edilmektedir:

“Fakr u fahrî”³⁰ devletin ister Hakk’ın ‘âşıkları
Ehl-i dünyâyı begim yok sîm ile zerden elezz (15/5)

Bekle zillet bâbını itme tama‘ zenginliği
İftihâr-ı fakr olana hiç ğınā mahşûş degil (52/3)

Soyındı taht u tâcından o şâh-ı Edhem İbrâhîm
Giyindi “fakru fahrî” den odur ‘âlemde bürhânım (53/2)

4. Yemin, Beddua-Dua:

Peygamberler ve âline salât edilir:

Ehl-i beytiñ âl u evlâdıñ vü yār aşhâbıña
Şad-hezâr olsun şalât ile selâmım dâimā (3/3)

Divanda, “vallah. billah” kelimeleriyle yemin ifade edilir:

Vişâliñ zevkdir cānā gönülde erem billāh
Seniñ ‘aşkıñla sultānım çekerim günde yüz biñ āh
Değişmem dü cihān varın seniñ bir sāniye ‘aşkıñ
Baña kār eylemez sensin cihānıñ hürisi v’allah (125)

Bir nefiy ve isbât sözü olan “Lā” ve “İllā” kelimeleri “yoktur;ancak vardır” gibi bir manaya gelir. “İllā” muhabbet ve aşk için kullanılır ve “vahdet” i temsil eder. “Lā” ise, māsivā âlemini, kesreti ve nefsi kasteder:

²⁹) BURSEVİ, İsmail Hakkı, “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek diledim, halkı yaratım,kendimi onlara tanıttım ve beni tanıdılar.”. Kenz-i Mahfî, s.10 – 36. “hadîs-i kudsî”

³⁰) “Fakirliğimle iftihar ederim.” Zayıf kabul edilen bir hadistir.

Ezel bezminde mevlâyı görüp illâ diyen ‘âşık
Cemâl-i şem‘ine yanmış yanan pervâneler duymaz (31/5)

Ahmed Talib İrşâdi, divanın pek çok yerinde dinî kaynaklı sözler kullanır: “Hamdüli’llâh, estağfirullahe’l-azim, şemsullah, muradullah, zikrullah... Bu örnekler için aşağıda numarası belirtilen şiirlere bkz:

(3/1), (4/4), (16/1), (16/3), (16/5), (17/7), (18/3), (21/7), (24/2), (35/4), (43/2), (43/3), (48/1), (61/5), (61/6), (101).

II. TASAVVUF

A) VAHDET-İ VÜCUD

1.Ezelde Vahdet-i Vücut:

Ahmed Talib İrşâdi pek çok şiirinde “ezelde vahdet-i vücut” dan bahseder. Ezelde kismetlerin dağıtılmasına işaret edilmektedir:

Degil hâlî gönül ğamdan ki hiçbir dem ferâh olmaz
Cefâ düşmüş bañâ taḳsîm-i ezelde olmazam hiç şâd (12/3)

Mürşidler ezelden din ve iman yoluna girmiştir:

Bi-ḥamdüllah yüzüñ gördük ezelden eylediñ ikrâr
Boyandıñ reñge bî-reñgiñ şehim ḥâliñ ne ra’nâdır (18/3)

Ayırılmaz gönlünü İrşâdi senden
Ezelden din ve imânı sañadır (23/6)

Tâ ezel biz secde kıldık Âdem’e illâlarız
İtmedik inkârı aşlâ Ḥaḳ diyen dānâlarız (26/1)

Ezelden eyledim ikrâr yoluñda cān fedâ olsun
Mukayyed dil siyâh zülfüñ telinde bendeyim bil (47/7)

Çün ezel gördüñ o zât-ı Ḥaḳḳ’a ikrâr eylediñ
Yâ niçün ğâfil olur ey dil idersen sen gümân (63/3)

Ṭalibîñ İrşâdî'ye va'd eylediñ hâlim ezel
Muntazır ahvâliñi gönüm ki ey şah-ı cihân (69/6)

Allah yolunda yok olunur:

Hep vârimiz verdik Hakk'a çıktık aradan yoğ olup
Varlık Hakk'ın varlığıdır levh-i ezel mektûbuyuz (32/2)

Cümle yaratılmışlar, gayb ilmini bilir:
Cümle dillerden işit 'ilm-i ledün esrârını
Vakt-i evveldir saña her kim münâdı Hakk nefes (33/3)
Kaṭresi 'aşk-ı Hudâ'nıñ derdlere dermân olur
Sırrına vâkıf olanlar nâle vü hayrân olur
İzleyen 'aşkıñ yolun hem vâsıl-ı Yezdân olur
Güş iden sırr-ı ezelden ma'den-i 'irfân olur
Nüş-ı şahbâyı vuşlatdan eylemez haşre dek (46/2)

Ahmed Talib İrşâdî, ta ezelden Allah'a ulaşmayı ister, vaad edildiğini, bunun için canını verebileceğini ifade eder:

Va'd eylediñ tâ kim ezel İrşâdî'ye dîdârıñı
Nur-i cemâliñ 'âşıkım şems-i dirâhşâhum yetiş (37/7)

Tâ ezelden 'ahd itdi İrşâdî saña can vermeğe
Ahdine çün pür-vefâdır canla peymân seniñ (42/6)

Göñülde ârzum cânâ vişâliñdir vişâliñ
Ezelden tâ ebed şâhum saña dil-bendeyim bil (47/9)

Olursa biñ dahî cânım virem hüsnüñ pahâsı çün
Ezelden meşrebiyem hüsnüñe ey cânda cânânım (69/2)

Koyma yâ Rab nefs-i zulmânide 'âşık kullarıñ
Şem'a-i tevḥîdi yak kalbinde şâdık kullarıñ
Çün saña 'âşık ezelden vişâli dîdârıñ arar
Lutf idüp kılsañ hidâyet saña lâıyk kullarıñ (134)

Her şey, daha önceden belirlenmiştir:

Yazdı nâmıñ deftere Mevlâ ezel hiç gam yeme
Divân-ı Hakk' da ismiñi eyler nidâ vardır gönül (49/2)

Bu sıkletler nedir şâhım çekilmez
Kader böyle imiş takdîr-i ezelden
Fırâkıñ şerbet-i nîşi içilmez
Ümîd kim olmasa vaşlıñ güzelden (136)

Aşık, ezelden ebede Allah yolundadır:

Ne sulţansın yakup geldiñ nice 'âşıklar 'aşkıñda
Ezelden tâ ebed yandım seniñ 'aşkıñla büryânım (61/4)

Ezelden mûnis-i yârim değilmiñ sen şehinşâhâ
Ayırma hüsn-i rüyüñdan dil u didem her ân içre (75/5)

Ahmed Talib İrşâdi, Hakk'ın zatının ezelde görüldüğünü ifade eder :

Görmeyen zâtıñ ezelden sırr-ı vaşlı anlamaz
Yakma gel nâr-ı cahîme ey dilâ hicrân ile (79/3)

Tâ ezel gördüñ cemâl-i yâre hayrân olmuşuz
'Aqlımızı yağmaya virdi gözleriniñ kâresi (83/4)

Zât-ı Hakkı gözleri görmüş ezel ervâhda
Arayup gelmiş cihâna 'ahd olan akvâlini (84/2)

2. Halde Vahdet-i Vücud

a) Gayr-ı Hak (Mâsivâ):

Mâsivâ ile “kesret” kastedilmektedir. Allah'ın haricindeki düşüncelerde mâsivâ terimi ile anlatılır. Mâsivâdan kurtulup “vahdete” ulaşmak, gönlü “gayr-ı Hak'tan temizlemek gerekmektedir. Bu temizlik ya “ışk-ı pāk” ile ya da “âb-ı hikmet” ile yapılır:

İsmi biñ bir zâtı bir sübhâna 'âşıkın dilâ
Mâsivâyı terk idüp gel kendiñe ol âşınâ (1/1)

Dü cihânın varlığından Tâlibâ gel fâriğ ol
 Dür ider Hâk'dan seni çün mäsivâ gel fâriğ ol
 Girmesün kalbîn için ašlâ riya gel fâriğ ol
 Çünkü Hâkındır hüviyyet zâtiyâ gel fâriğ ol
 Benligiñ maḥv eyleyüp terk eyle ism ü resmi hep (10/5)

Gönlü, sivâlardan temiz tutmalıdır:

Sivâlardan diliñ pāk it kuluñ İrşâdi'niñ yâ Rab
 Sivâ per-kende kıldı gönlümü ḥayrādayım bil (47/10)

Dilüñi çirk-i sivâdan arıdır
 Çekilüp küşe-i vahdet ne güzel (50/2)

Silüp kalbîn mücellâ it sivâdan pāk-i dil ol gel
 Otur taht-ı reşâdetde şalâ kıl sırr-ı subḥânım (53/5)

Mäsivânın fikri göntülden çıkarılmalıdır:
 Mäsivânın fikrini al gel bu gönlümden benim
 Fikr-i zâtıyla müşerref kıl beni sultân gibi (85/6)

Mäsivâ ile ilgili diğer beyitler şu şekildedir:

İnsâna mäsivâdan dil zuhûr eyler şahenşah
 O dil-i cennet olur bâ lezzet olursa anda dildâr (25/3)

Mühürlü göz kulak kapuları emmâre kaydında
 Sivâ çeşmin nikâb çekmiş o nâ-binâlar duymaz (31/2)

Perdeler çekdi sivâ nâçâre dil âyînesin
 Eyledi maḥcûb o yüzden ḥâlimi kıldı yamân (63/7)

b) Ene'l – Hak:

“Ben Hakk'ım” anlamında bir söz olup, Hallâc-ı Mansûr tarafından söylenmiştir. Bu söz batınî anlamda Tanrılık iddiasında bulunmak değildir. Bu düşünceye göre Allah'tan gayrı gerçek hiçbir varlık yoktur. Bu vecd ârında söylenmiş söz bir varlık ifadesi değildir. Bir hiçlik ifadesidir.

İnsanın kendi benliği, “Ene’l-Hakk” sırrını anlamasına engeldir; bir perde gibidir. Bu sebeple yok olunmalıdır:

Kendi de buldı bulanlar hebā fenāfillāh ile
Yoğ olup kendiñ dañi çık aradan kalsun Hudā (1/2)

Hep vārımız verdik Hakk’a çıktık aradan yoğ olup
Varlık Hakk’ın varlığıdır levh-i ezel mektūbuyuz (32/2)

Åh nolur İrşādiyā cānıñ virüp cānān için
Yoğ olup kendiñ aradan bulsa çün cānāna dil (51/5)

Hak yolunda kendi benliklerini yok edenler, sonunda Hakk’a kavuşurlar:

Takıl zülfi kemendine hemīşe dār-ı Mansūr ol
Hüsameddin ‘Uşşākī’ de ihsān olmak isterseñ (41/7)

Yan yakıl ‘aşkıñdan yāriñ bağırını eyle kebāb
Hāzır ol Mansūr gibi yār uğrına ber-dār için (67/3)

“Ene’l-Hakk” ın sırrını candan geçip, “ber-dar” olanlar bilir:
“Düşdüñ nedir söz gaygūsın özden haberdār olmadan
Sırr-ı “en’el-Hakk”ıñ bugün ‘aşkıñda ber-dār olmadan(71/1)

Gel “fenā fillāh” ır kim yoğ olandır var olan
Bilmedi sırrın ene’l-Hakk bunda Mansūr olmayan (72/4)

Ahmed Talib İrşādi, Hallāc-ı Mansūr gibi ber-dār olmak ister:

Yine handān olayım bāğ-ı fenāda gül olup
Öteyim hüsnüne karşı o şehiñ bülbül olup
Takılup zülfüne Mansūr gibi ber-dar olayım
Dañi cismim yakayım şavurayım hem kül olup (94)

Birlik için Allah ile Mansūr olunmalıdır:

Şabr it diliñ dildarı bul cānıñda ki gülzārı bul
Birlik dilerseñ Hakk ile Mansūr olup berdārı bul
Vahdet ilin cāndan taleb eyle çok çek ta’ab
Fānī olup gel bākīye Hakk’a’l-yakīn ol yāri bul (108)

c) Kendini Bilmek:

“Men ‘arefe nefsehu feğat arefe Rabbehu” hadisine sık sık telmihde bulunulur. Bu hadisten “me ‘aref sırrı” şeklinde bahsedilir. Kendini bilen Allah’ı da bilecektir. Kendini bilmek ise nefsi bilmek ve ondan kurtulmakla olur. Bu kavram “özünü bilmek” şeklinde de geçer.

Hakk’a İrşādî özüñ tam eylediñse ğam yeme
Âl İeselli “men ‘aref”den ‘ilm-i ‘ilmu’llāh odur (16/5)

Rah-ı ‘aşkıñda İrşādî özüñ gel merd-i tām eyle
Melāmetden ğörün dillerde destān olmak isterseñ (41/8)

Kendini bilmek nefsi ve Rabb’i bilmekle olur:

Bu fenāya gelmeden maḳsūd rızau’llāh durur
Nefs ü Rabbi bilmek imiş nezd-i Hakk’da çün rızā (1/4)

Lā-mekāndan ‘azm idüp geldik fenā iklimine
Nefs ü Rabbi bilmek için gönderüp ancak Hudā (3/4)

Lā-mekāndan ‘azm idüp geldik fenā iklimine
Nefs ü Rabbi bilmek için gönderüp ancak Hudā (40/4)

Allah’ın ihsanına kavuşmak için bir mürşide bağlanmak gereklidir. Bu bağ ise tam olmalıdır:

(?) .Sen de... İrşādî özüñ mürşide bağla şābir ol
(?) .Nā-murad.. ol şabr eyle iḥsān ider Allāh saña (3/7)

Ara bul bir mürşid-i kāmīl bu ilde tırma hiç
Hāk-i pāy ol dergehinde cānıña cānān satar (20/6)

Müstākīm ol hizmetinde mürşidiñ İrşādiyā
Pey virüp hālını al rahmet-ı Rahmān satar (20/10)

Öziñi ayırma özünden o şehiñ
Gönül içre āña vuslat ne güzel (50/6)

Hizmetinde itme noksân mürşidiñ İrşâdiyâ
Defter-i â'mâliniñ elbet virir is'âlini (84/7)

Nefsi tevhid ile ıslah etmelidir:

Hükm idüp öz nefsini ıslâh idüp tevhîd ile
Ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at üzre ol irfân olup (7/2)

Fırkat-i yâr ile kaldıñ vuşlatıyla gülmediñ
Derd-i 'aşkıñda yanup Hakk'ıñ cigerler dilmediñ
Fırsatı terk eylediñ hayfâ ki kendiñ bilmediñ
Zikr-i tevhid ile kalbiñ kir ü pâsın silmediñ
Su yerine harc idersiñ 'ömrüñü her rûz u şeb (10/2)

İnsan nefsinin bilmek için elindekilerden vazgeçmeli, maddi unsurlara önem vermemelidir:

Dü cihânıñ varlığından Tâlibâ gel fâriğ ol
Dür ider Hakk'dan seni çün mâsivâ gel fâriğ ol
Girmesün kalbiñ için aşlâ riya gel fâriğ ol
Çünkü Hakk'ıñdır hüviyyet zâtiyâ gel fâriğ ol
Benliğin mahv eyleyüp terk eyle ism ü resmi hep (10/5)

Kendini bilmeyen insanın hayvandan bir farkı yoktur:

Bilmeyen nefsin kalur hüsrânda hayvândır bugün
Nefsinin her kim bilür Rabb'in bilüp insân olur (19/3)

Nefsi bilmek insanı kulluktan sultanlığa yükseltir:

Her tecelli Hakk bilüp bâb-ı tevekkülde olan
Kul iken sultân olur bellerse nefsiñ âlini (84/6)

Nefsine uyan pişman olur:

Düşme nefsiñ ardına aldar seni İrşâdiyâ
Her ki nefsin oldı tâbi' soñra ol pişmân olur (19/5)

Ahmed Talib İrşâdi, nefsi bilen ve bildiren olduğunu ifade eder:

Bilmeyen nefsiñ bu ilde bilmez imiş Rabbisin

“Men ‘aref” dersin bilen hem bildiren hâllakîyüz (30/7)

Nefsi bilmeden irfan sahibi olunmaz:

Nefsini sen bilmeden gel sanma ‘irfân kendini

Hâk ile hâk olmadan sen sanma sultân kendini

Çâr-‘anâşırdan çıkarsan şanma hayvân kendini

Hâk-ı hayvâniyetle şanma insân kendini

Zikr-i tevhîd eylemekdir işte insândan garaz (38/2)

Nefsi yenmek büyük bir zaferdir:

Cihād-ı ekber it dâ’im yaturma nefsi gafletle

Görüp zâtında şemsu’llâha gafletden uyanmaz mın (43/3)

Cihād-ı ekber it dâ’im yaturma nefsi gafletle

Görüp zâtında şemsu’llâha gafletden uyanmaz mın (60/5)

Hakk, uzakta değil, aksine kendi içimizdedir:

Niçün gâfil olup kendiñ yorarsın şaşkın âdem

Gelüp kendiñe kendiñde ara bul cāndayım bil (47/2)

Kendini bilmek ile ilgili diğer beyitler şu şekildedir:

Rāziyye marziyye sırrın “men ‘aref”dir sen de bil

Şâf-ı rūhullâha ir İrşâdiyâ ol sen bekâ (1/5)

Nefs-i emmâreniñ bed huylarıñ dilden idüp tecrîd

Tahalluktum bi âhlâkıñda sultân olmak isterseñ (41/6)

Yılma gel dehr-i denîde nefsiñe meyyâl olup

Çok seğirdirsen uğradırsın pâyiñi âhir tîşe (80/3)

ç) Tecellî :

Allah, tasavvuf düşüncesine göre valıklarda “tecellî” etmektedir. Sûfî, vahdet-i vücûda ulaşabilmek için önce tevhid-i ef’al, sonra tevhid-i sıfat ve en son olarak da

tevhid-i zât tecellilerine uğrar. Önce her işi yapanın Allah olduğunu, en son olarak da her şeyin Asllah'ın zuhûrundan ibâret olduğunu anlar.

Allah, mü'min kularının gönlüne saflığa eriştiklerinde zuhûr eder:

İnsāna māsivādan dīl zuhûr eyler şahenşah
O dīl-i cennet olur bā lezzet olursa anda dildār (25/3)

“Tecellî”ye mazhar olan kişi şükretmelidir:

Tecellîden tesellî al teşekkür eyle Yezdānı
Muhakkakdır saña feyz-i keremden lutf u ihsânı (82/1)

Her tecellîyi Allah bilen, tevekkül eden yükselir:

Her tecelli Hakk bilüp bâb-ı tevekkülde olan
Kul iken sultân olur bellerse nefsiñ âlini (84/6)

Bu konuyla ilgili diğer örnekler şu şekildedir:

‘Aşk ile pervâneler-veş şem’a yandır cismiñe
Zâhir olsun Hakk vücûdu gel fenâ kıl resmiñe
Yâri gözle dem-be-dem âgyârı alma fehmiñe
Var ulü'l-ebşârdan kühl-i cilâ al çeşmiñe
Hakk'ı gör Hakk'ı işit ta kalmaya kalbiñde şek (46/4)

Görüp vaslñ hakikatce bu İrşādî bu şeb zâhir
Bi-hamdillâh tavâf itdi güzel zâtñ dīl ü cânın (61/5)
Hâş u cândır cânñ içre gözle cânānñ seniñ
Her nişānıyla olur zâhir görürsün bî-nişān (63/2)

d) Vahdet-i Kesret:

“Kesret” çokluk, “vahdet” ise birlik demektir. Kainattaki çokluğa aldanmamalı, birliğe ulaşmaya çalışılmalıdır.

Ahmed Talib İrşâdî, gayrîların çokluğundan yalnızlığa kaçıldığını ifade eder:

Kesret-i âgyârdan korkar kaçır halvetlere
Zâtını râc'î olan hayvâna eyler mi taleb (9/4)

O, kesreti istemez, tek başına Allh yolunda ilerler:

İstikāmet yolların izler iken halvetde ben
Kesret içre yok kararım rüz u şeb yā Rab meded (13/2)

Allah aşıkları kesretten el çekip, vahdet sırrına ermelidir:

Kendiñe gel gör ki kimsin şānıñı bil bunda sen
Geç bu kesret ‘āleminden sırr-ı vahdet sendedir (24/3)

Begim ‘āşık olan Hakk’a el çeksün bu kesretten
Mekāndan lā-mekān zātı görünsün sırr u vahdetden
Fenā fillāh olup bulsun bekāyı ‘āşk u ülfetden
Demādem gayret itsün nūş idince cām ı vuşlatdan
Kalup künc-i elemde nār-ı hicre yanmasun ‘āşık (40/3)

Kesretten uzaklaşanlar, vahdette karar kılır ve asıl manaya ulaşır:

Lezzeti halvetde bulduk vahdeti kıldık karar
Zikr ile dā’im olup şafvetde vuşlat bekleriz (29/2)

Vahdet şarabını içenler, āleme “hayret” makamından bakar. Bu meyi içmeyen ise Allah’a ulaşamaz:

Bilürse nefsin her kim bilür mevlāsın elbette
Çalışsın zikr-i tevhīde çekilüp günc-i halvetde
Bulanlar devlet-i dāreyn buldı bāb-ı ‘üzletde
Temāşā-yı cemāl-i yār idince bezm-i vahdetde
Şu resme nūş-ı cām-ı hayret itsün kanmasun ‘āşık (40/4)

Göremez Hakk’ıñ cemālīñ ‘aşka mahşūr olmayan
Nūş idüp vahdet meyinden şāf ü meskūr olmayan (72/1)

Vahdet köşesinde Hak ile bir olan gönül, kendini gülşende bilir:

Seniñle olsa dil dā’im çekilüp künc-i vahdetde
Yerim külhan olursa da yine gülşendeyim bil (47/5)

Kesret içinde aşıklık olmaz; aşıklık halvettedir.

Vuſlat-ı yâr iste ey dil halvet ü 'uzletde sen
Kesret içre 'âſıkâne bir maḥſûſ degil (52/4)

Ahmed Talib İrſâdi kendi pîrini övdüğü bir ſiirde, pîrinin vahdet ſarabının sakisi olduğunu ifâde eder:

Ki sensin pîr-i 'Uſſâkî ſarâb-ı vahdete sâkî
Göñüller derdi tiryâkı yetiſ imdâdına pîrim (59/6)

Can bülbülü vahdetin ankasına benzetilir:

Nedir cân bülbülin ey dil koduñ kesretde sen maḥbûs
O bir 'ankâyı vahdetdir degildir cife-hor bed-nûs
Yeter gâfletle âlûde olup kaldıñ bu fânide
Uyar gel dîde'i cânıñ olursın soñra kim me'yûs (102)

Ömür kesret ile boſa geçirilmemeli, bir an evvel vahdet bulunmalıdır:

Geçürme 'ömrüñü bir dem bu kesret içre halvet ol
Olur halvetle kalbiñ ſâf velî vahdetde gülſâni (82/2)

Recâyı arturup Hakk'a niyâzı hem dirâz eyle
Rızasın ister iseñ gel gice gündüz niyâz eyle
Geçürme 'ömrüñi laklakla vahdet bul bu kesretde
Dilerseñ vahdetiñ vaſlın kelâmı nevmî az eyle (122)

Bu konuyla ilgili diğerk beyitler ve bendler ſu ſekildedir:

Hayli dem gümrâh olup gezdik peyâbân serseri
Çekilüp bir küſe-i vahdete seyrân idelim (60/2)

Diliñ ſafvetde ğark talup hem baḥr-i vahdetden
Alup dürr ile gevherler pazar-ı 'aşkda ſat ſağla (77/4)

Şabr it diliñ dildarı bul cânıñda ki gülzârı bul
Birlik dilerseñ Hakk ile Mañſûr olup berdârı bul
Vahdet ilin cândan taleb eyle çok çek ta'ab
Fânî olup gel bâkiye Hakk'a'l-yakîn ol yârı bul (108)

‘Âşık iseñ pîrân yolın it kuyūd-ı kesrete
 Bir mürşide şādık bulun şıdkıñ ile ir vaḥdete
 Vaḥdet nedir tevḥid durur tevḥid nedir birlik durur
 Birlik nedir yokluk durur yoklukda sen bul vuşlatı (124)

e) Tevhid :

Tevhid, “bir görme, bir bilme” hâlidir. Sūfî, sadece Allah’ı görmektedir. Varlığı
 “vaḥdet-i vücūd” nazarıyla kavramaktadır.

Mürşid, tevhidin esrarını öğretendir:

Arayup bir mürşid-i kâmil bulur encâmı o ‘aşk
 Tevhidiñ esrârını ta‘lim ider mürşid aña (3/6)

Tevhid, nefsi ıslah eder, kir ve pası siler :

Hüküm idüp öz nefsinı ıslāḥ idüp tevḥid ile
 Ehl-i sünnet ve’l-cemā‘at üzre ol irfân olup (7/2)

Fırkat-i yâr ile kaldıñ vuşlatıyla gülmediñ
 Derd-i ‘aşkında yanup Hakk’ıñ cigerler dilmediñ
 Fırsatı terk eylediñ hayfâ ki kendiñ bilmediñ
 Zikr-i tevḥid ile kalbiñ kir ü pāsın silmediñ
 Su yerine ḥarc idersiñ ‘ömrünü her rûz u şeb (10/2)

Ahmed Talib İrşâdi, görünüşte dindarları eleştirip, tevhid sırrının önemi üzerinde
 durmuştur:

Zahirân takvâ olanlar mesken itdi mescidî
 Şanma ‘ârif oldı hak mescid içre zâhidî
 İster iseñ mazḥar olmak bunda sırr-ı tevḥidî
 Mekteb-i ‘aşkı hakikatde bulup bir mürşidi
 “Men ‘aref” taḥsîl itmekdedir bu ‘irfândan ğaraż (38/3)

Tevhid zikriyle gönülde Allah bir kılanlar, tevhid nuruna erişir:

Vuşlat-ı cānân dilersen bunda İrşâdiyâ
 Kendiñi gel ğayrîden geç şeyḥe eyle iktidâ
 Zikr-i tevḥid derdiñ olsun dilde fikriñ bir Hudâ
 Nûr-ı tevḥid ile mahv olsun vücūdun kâmilâ
 Âşikâr olsun vücūdda nefy ü isbât dan ğaraż (38/7)

Tevhid zikrinden bahseden beyitler:

Nefsini sen bilmeden gel sanma ‘irfān kendini
Hāk ile hāk olmadan sen sanma sultān kendini
Çār-‘anāşırdan çıkarırsan şanma hayvān kendini
Halk-ı hayvāniyetle şanma insān kendini
Zikr-i tevḥīd eylemekdir işte insāndan ğaraż (38/2)

Bilürse nefsi her kim bilür mevlāsın elbette
Çalışsın zikr-i tevḥīde çekilüp günc-i halvetde
Bulanlar devlet-i dāreyn buldı bāb-ı ‘uzletde
Temāşā-yı cemāl-i yār idince bezm-i vahdetde
Şu resme nūş-ı cām-ı hayret itsün kanmasun ‘āşık (40/4)

Ahmed Talib İrşādi, Allah’tan sadık kulları için tevhid ister:

Ezeyim başın o sengiñ zikr-i tevḥīdle bugün
Aşlını bulsun bu rūhum zātını itsün mekān (63/6)

Koyma yā Rab nefsi-i zulmānīde ‘āşık kullarıñ
Şem‘a-i tevḥīdi yak kalbinde şādık kullarıñ
Çün saña ‘āşık ezelden vişāli dīdārıñ arar
Lutf idüp kılsañ hidāyet saña lāyık kullarıñ (134)

Tevhidden bahseden bir diğerk beyit:

‘Āşık iseñ pīrān yolın it kuyūd-ı kesrete
Bir mürşide şādık bulun şıdkıñ ile ir vahdere
Vahdet nedir tevḥīd durur tevḥīd nedir birlik durur
Birlik nedir yokluk durur yoklukda sen bul vuşlatı (124)

f) Bī – Nişān, Lā – Mekān:

“Bī – nişān”, nāmsız, nişānsız, adsız şansız olmalıdır. Fenā mekāmı da kastedilir.
“Lā – mekān” da mekānsız olma hālidir. Allah kendisini kesrette gizlemiştir. O, hem çok “‘ayān” dır, hem de gizli bir “sır” dır, bī – nişān ve lā – mekāndır. İnsan ise bī – nişānın nişānidir. Allah’ın tecelli ettiği varlıktır:

‘Āşık iseñ pīrān yolın it kuyūd-ı kesrete
 Bir mürşide sādık bulun şıdkıñ ile ir vahdete
 Vahdet nedir tevḥīd durur tevḥīd nedir birlik durur
 Birlik nedir yokluk durur yoklukda sen bul vuslatı (3/4)

Varup erbābını bulsa “‘aref’den dersini alsa
 Nişāndan bī-nişān olsa bu güftarı o āşnādır (18/6)

Begin ‘āşık olan Ḥakk’a el çeksün bu kesretten
 Mekāndan lā-mekān zātı görünsün sırr u vahdetden
 Fenā fillāh olup bulsun bekāyı ‘āşk u ülfetden
 Demādem gayret itsün nüş idince cām ı vuslatdan
 Kalup künc-i elemde nār-ı hicie yanmasun ‘āşık (40/3)

Ḥās u cāndır cānıñ içre gözle cānānıñ seniñ
 Her nişānıyla olur zāhir görürsün bī-nişān (63/2)

Rengiñi ister isen kimler görür dilber seniñ
 Yok nişānıñ bī-nişānsın cümle sensin görünen (65/5)

Beni dūr eyleme yā Rab vişāl-i zāt-i pākinden
 Mekāndan bī-mekān zātıñ görünür dilde hāl içre (76/3)

Lā-mekāndan kalbiñi ilhām ider Ḥak emrini
 Sa’y idüp biñ cān ile tut buyurıñıñ ikrār ile (88/2)

Ey gönül gel kendiñi sen zevk ararsan bī-nihā
 Çıkma cismiñ kal’asından anda bul bir hoş şafā
 Kıl teveccüh Ḥakk’a sırrıñda görürsün bī-mekān
 Çün ‘ıyāndır gün gibi dilde o yār-i pür-vefā (91)

Garībim hiç vatānım yok bu ilde
 Mekānımdır güzel ‘aşkıñ gönülde
 Beni dūr itme bir dem şol mekāndan
 Mekāndan lā-mekānımsıñ çü dilde (131)

g)Cism – Car Unsur – Can – Ten:

Ahmed Talib İrşâdi, pek çok şiirinde cism, car, unsur, can, ten kavramlarına yer vermiştir. Bu kavramlar genelde iç içedir:

Görmüşem şek kılmazam zatıñ bu cismimde nihân
Dilde şâhîd dilleriñdir âb-ı hayvân yâ habîb (8/4)

Cümle vârim cism-i cânım ‘aşkına kıldım fedâ
Şoyunup unsur tonun cânâna irdim şüphesiz (27/4)

İrşâdi’niñ bu cism ü cânında emr olduñ bugün
Me’muruñ oldukça bu cân hıfzıñ muķīm olsun gönül (48/5)

Mürde kalıp kalmışım hicrinde la’liñ dilberâ
Gel ki kandır kim bula cismim hayât-ı câvidân (69/3)

Aşk uğruna cismden, candan geçilmelidir:

‘Aşk ile pervâneler-veş şem’a yandır cismiñe
Zâhir olsun Hak vücûdu gel fenâ kıl resmiñe
Yâri gözle dem-be-dem âgyârı alma fehmiñe
Var ulü’l-ebsârdan kühl-i cilâ al çeşmiñe
Hakk’ı gör Hakk’ı işit ta kalmaya kalbiñde şek (46/4)

İstemem bu cism-i cânı dilde cânân isterim
‘Akl-ı cüz’iden geçüp hem küll-i ‘irfân isterim
Pür-ziyâ ister derûnum şems-i zâtıñ şu‘lesi
Zulmeti sürsin çıkarsın nûr-ı ‘imân isterim (111)

Cismin, canın özünde arananlar vardır:

Niçün gâfil olup kendiñ yorarsın şaşkın âdem
Gelüp kendiñe kendiñde ara bul cādayım bil (47/2)

Çekmeklige firākıñ tākāt yetişmez şahâ
Bilmez misin ki cismin sen olduğun nâ-tüvân (68/2)

Ey göñül gel kendiñi sen zevk ararsan bî-nihâ
 Çıkma cismiñ kal'asından anda bul bir hoş şafâ
 Kıl teveccüh Hakk'a sırrında görürsün bî-mekân
 Çün 'ıyândır gün gibi dilde o yâr-i pür-vefâ (91)

Yine handân olayım bāg-ı fenâda gül olup
 Öteyim hüsnüne karşı o şehiñ bülbül olup
 Takılup zülfüne Mansûr gibi ber-dar olayım
 Dahî cismim yakayım savurayım hem kül olup (94)

Hamdülillâh sen şeh-i sultâna biz kim bendeyüz
 Çekmeyüz asla te'essûf zülfüne dil bendeyüz
 Cânımızsın cism içinde görmüşüz 'ayne'l-yakîn
 Dil düşüp sevdâña şahım 'aşkıña efkendeyüz (101)

Cismi vuslat teselli edecektir:

Mihnet-i cevr ü felek cânımda açdı yâreler
 Nâ-ümîdim cümleden giydi bu göñlüm kâreler
 Sensin ey cânân bu cânım yâresin merhem saran
 Gel yetiş hicriñ bu cismim pâre pâreler (97)

Candan ve tenden kötü huyları uzaklaştırmak gerekir:

Terk idüp bed hüylarıñı cân u dilden soymadın
 Cevr-i yâra katlanup zevk-i şafâya toymadın
 Cânıñı sen kim koyup da cânâ cânân koymadın
 Sen "nefahtü fihî min ruhi" deminden tuymadıñ
 "Ahsen-i takvim"iñ esfel kılmağa nedir sebeb (10/3)

Tulu' itdikce zâtıñ enveri bu cân ile dilde
 Görünür zât-ı pakiñ bî-misâl Allah te'âladır (18/4)

O zâlim nefs-i bed-hüyun elinden 'âciz oldılar
 Nice biñ mürselîn mekrinde aldandı âmân cânım (53/7)

Mürşidin huzurunda canın önemi yoktur:

Sen ki İrşādî dilersiñ menzil-i bālā eger
Var huzur-ı mürşide ver cānı kim cānān it (11/5)

İrmek istersiñ begim esrārı Hāk seyrānını
“Men ‘aref” dersin viren üstādā var ‘irfān satar (20/5)

Diñle kāmiller sözün ikrār idüp ez-cān u dil
Güş-i kalbiñle tıyarsın cümle yādı Hāk nefes (33/2)

Allah’ın aşıkları O’nun yolunda baş can gaygısı duymamalıdır:

Rāh-ı Hāk’da baş u cān gaygısı çekmez ‘āşıkān
Şeyhiniñ ‘aşkıñda cān virmek gelür serden elezz (15/4)

‘Āşık-ı şādık olup pirān yolunda cān viren
Vuşlat-ı cānāna irdi devleti artmaktadır (17/2)

Zāt-ı Hāk’ı cān gözüyle cānda rü‘yet eyleyen
Nār-ı ‘aşka cān atup ol dā‘imā yanmaktadır (17/4)

Cümle vārim cism-i cānım ‘aşkına kıldım fedā
Şoyunup unşur tönun cānāna irdim şüphesiz (27/4)

Sevmekde sen maḥbūbuma itdimse takṣīr çāresiz
‘Aşkıñla biñ cānım virem gel şāh hūbānım yetiş (37/4)

Tā ezelden ‘ahd itdi İrşādî saña can vermeğe
Ahdine çün pür-vefādır canla peymān seniñ (42/6)

Olursa biñ dahī cānım virem ḥüsnüñ pahāsı çün
Ezelden meşrebiyem ḥüsnüñ ey cānda cānānım (61/2)

Cānını virmek gerekdir vuşlat-ı Hāk isteyen
Nice vāşıl oldu Hāk’a nefis-i maḥhūr olmayan (72/2)

İftitāh tekbîrini almış hülûş-ı kalb ile
İktidâ kılmuş Hakk'a teslim ü māl u cānını (84/4)

Allah aşkı sonsuzdur:

Çeke gelmiş bu sevdâyı sañā 'āşık olan kullar
Kanılmaz çünkü sevdāñı dehān-ı cāna helvādır (18/2)

Hallac-ı Mansur'un telmihi de yapılarak canın önemsizliğini ifade eder:

O yāriñ nāz u istignāsını 'āşık olan can
Takılup zülf-i tarında olur mensûr-veş dar (25/4)

Aşıklara, sevdiklerinin yaptığı cevrler, sitemler aslında onlara can olur:

(?).İtdigîñ.. cevır ü sitemler cān olur cismime
Hoş teselliler olurdum ey leb-i cānım yetiş (36/4)

Gül yüzüñ ez-çeşm gitmez fırkatîñ güç geldi güç
Vuşlatîñ cānā gönülde hoş gıdādır 'āşıkā (74/3)

Mihnet-i cevır ü felek cānımda açdı yāreler
Nā-ümîdim cümleden giydi bu gönülüm käreler
Sensin ey cānān bu cānım yāresin merhēm saran
Gel yetiş hicriñ bu cismim pāre pāreler (97)

Canan için candan geçilmelidir:

Āh nolur İrşādiyā cānıñ virüp cānān için
Yoğ olup kendiñ aradan bulsa çün cānāna dil (51/5)

Bu konuyla ilgili diğer örneklerin numaraları şu şekildedir:

(1/3), (2/4), (4/4), (5/1), (6/6), (7/7), (9/2), (16/3), (20/1), (22/4), (22/5), (22/7),
(30/1), (32/3), (35/1), (35/2), (37/2), (37/6), (38/2), (38/5), (41/3), (43/4), (44/2), (47/1),
(47/7), (47/8), (47/9), (52/2), (54/1), (55/3), (56/3), (57/1), (57/2), (58/1), (58/7), (58/9),
(61/1), (61/5), (62/3), (63/2), (65/3), (66/2), (68/3), (68/4), (69/2), (73/1), (75/1), (75/7),
(76/4), (85/1), (86/5), (87/2), (88/1), (88/2), (88/4), (99), (100), (101), (102), (108),
(116), (125), (126), (128), (129), (132), (133), (135).

h) Gönül – Sır – Pinhan:

Bu üç kavram şiirlerde genelde iç içedir. Gizli olan sırlar ancak gönülle bilinebilir. Gönlün bu sırların tecelligahı olabilmesi için mäsivâdan arınması gerekir. Gönlün mäsivâdan arınması ise aşkla ve nefis mücadelesiyle olur:

Hikmetiñ sırrında gönülüm oldu hayrân yâ habîb
'Âcizem bilmekde ânı şâh-sultân yâ habîb (8/1)

Terk ider âgyârı dilden eylemez hiç râğbet
Hem-nişin-i Hâk olan yârana eyler mi taleb (9/3)

İnsāna mäsivâdan dil zuhûr eyler şahenşah
O dil-i cennet olur bâ lezzet olursa anda dildâr (25/3)

(?).Zât-ı.. Hakk'ı sırr-ı dilde gösterüp İrşâdiye
(?).Kıl.ü..kālîn..terk.. idüp ināna irdim şüphesiz (27/5)

Sivâlardan dilüñ pāk it kuluñ İrşâdi'niñ yâ Rab
Sivâ per-kende kıldı gönülümü hayrādayım bil (47/10)

Ne güzel yâr ile halvet ne güzel
Ne güzel dost ile ülfet ne güzel (50/1)

Silüp kalbiñ mücellâ it sivâdan pāk-i dil ol gel
Otur taht-ı reşâdetde şalâ kıl sırr-ı subhānım (53/5)

Perdeler çekdi sivâ nâçâre dil âyînesin
Eyledi mahcûb o yüzden hālîmi kıldı yamân (63/7)

Mäsivânın fikrini al gel bu gönülümde benim
Fikr-i zâtıñla müşerref kıl beni sultân gibi (85/6)

Bir gönüldür yâr olan cânâ saña 'âlemde bil
Çek diliñ bigânelerden kalma gel âgyâr ile (88/4)

Gönülde şah-ı enbiyanın bulunmasıyla zulmet uzaklaşır:

Yak çerâğ-ı hüsnîni gönlümde şah-ı enbiyâ
Zulmeti ref‘ eyle dilden zâtıñı kıl âşinâ (2/2)

Ahmed Talib İrşâdi; gönlünün Hz. Muhammed’e mecbur olduğunu dile getirir:

Zât-ı ef‘al sıfâtıñ oldı mecbûru bu dil
Koyma hicrân illerinde yâ habîb-i kibriyâ (2/3)

Derdinin dermanı yine Hz. Muhammed’dir:

Ey bu gönlüm derdiniñ dermânı sensin yâ habîb
Sende buldı derdini dermân gönlüm yâ habîb
Koyma hasret ‘âşık u müştâkıñı hicrânla
Ey güzeller şahı cânânım vişâliñ kıl nasîb (93)

Gönül hatalara düşürülmemelidir:

‘Avâmîñ tñasın tuyma göñülden içerü koyma
Yanılup onlara uyma hatâdır hâ hatâdır hâ (6/1)

Gönül cânânsız dünyayı zindan sanır:

Ber karâr itmez bu gönlüm sensiz ey cânân benim
İtme dünyâyı baña hicrûñle zindân yâ habîb (8/6)

Göñül zindân-ı hicretde kapandı kaldı mahbûs-veş
Ne pek çok cürm ü ‘isyânım za‘îfim eyle gel âzâd (12/2)

Ahmed Talib İrşâdi, gönlünün Allah’a ulaşmasını ister:

Eyle tevfiķiñ refik İrşâdî ‘âciz bendeñe
Vuslatıñ dilde ararım rûz u şeb yâ Rab meded (13/8)

Hubb-ı didârıñla mest it bu dil-i İrşâdî’yi
Vuslatıñla çünki huşyâr olmuşum yâ Rab meded (14/7)

Gönül, dünya güzelliklerinden uzak olmalıdır:

Hubb-ı dünyâyı gönülden ref' kıl İrşâdiyâ
Şeyh sevîsi çeşm-i kalbe şems-i enverden elezz (15/6)

Bu râhûn zevkîni ancak dilerseñ dilde sultânım
Fenânın vârimı terk it nedir bil zevk-i cânânım (53/1)

İki cihandan arınan gönüller Allah'ın nazargahıdır:

Dü-cihândan pāk olan diller nazargāhın seniñ
Zâtına dillerde isbāt eyleyen gülşendedir (21/6)

Gönül, Allah'tan bir an bile uzak olmayı istemez:

'Âşıkānıñ korkusu Hak'dan cüda oldığıdır
Bir nefes kılma cüdâ gönülüm saña efkendedir (21/4)

Fikrindedir gönül her dâ'im mu'anber saçın
Didârını güzelim göstermemek nâ-gehân (68/6)

Unutmam zâtını bir dem hayālîñ dilde dâ'imdir
İrişdir zevk-i külliye koma böyle hayâl içre (76/2)

Gönül, Allah'la bir olursa gayrıyı bilmez:
Gönülde yâr olursa anda kalmaz zerre-i âgyâr
Kamuyı yâr ider saña ve âgyâra dahî yâr (25/1)

Gönül aslında cennettir:

Ey gönül gamdan halâş ol zevk-i cennet sendedir
Hür u gülman ile anda 'ayş u 'işret sendedir (24/1)

Sensin ey dil cümleden a'lâ vü ednâ hor hakîr
Gâh şâhısın gâh gedâsın zıll-i devlet sendedir (24/4)

Gönül 'aşktan başka fikirleri istemez:

Düşdü gönülüm 'aşk-ı yâre gayr-i efkâr istemez
'Andelîbiz gülşeninde nâr-ı firkat bekleriz (29/3)

Bilürsün dilde ahvālim çü sensin kalblere nāzır
Seniñ fikrinden özge hiç gönülde bir pazarım yok (39/4)

Fikr-i Hāk'dan gayrı efkār cümle bed ef'āl olur
Tālibā gel fikr-i Hāk'a dilde pür-ezkār ile (88/5)

Ahmed Talib İrşādi. gönül kapısında her dem paspas olacağını belirtir:

Her sihr-i ilham ider Hāk feyzini pāk dillere
Dersini Hāk'dan alanıñ i'timādı Hāk nefes (33/5)

Gönül kimi zaman çaresizdir:

Bilmem yā Rab ne derde düşdi gönülüm çāresiz
Saña lāyık bir işim yok el-āmān feryād-res (34/1)

Olmasa bir dilde feyzin ol gönül berbād gerek
Saña lāyık bir işim yok el-āmān feryād-res (34/6)

Gönül sabırlı olmalıdır:

Ey gönül gel şābir ol sen çok kerāmet bulasın
Ol tevekkül Hāk'a dā'im hem selāmet bulasın (34/7)

Şabr it diliñ dildārı bul cāniñda ki gülzārı bul
Birlik dilerseñ Hāk ile Mansūr olup berdārı bul
Vaḥdet ilin cāndan taleb eyle çok çek ta'ab
Fānī olup gel bākiye Hākka'l-yakīn ol yāri bul (108)

Ahmed Talib İrşādi gönlünün Leylā'sına seslenir:

Bilmez misin İrşādī'niñ derdiñle mecnūn oldığın
Ey gönülümüñ Leylāsı gel alma benim āhım yetiş (35/5)

Gönül dilberin zülfiyle gülzār olur:

Düşürsem fikr zülf-i dilbere gülzār olur gönülüm
Açılmış taze güller dermege gülbünde hārım yok (39/2)

Gönülde nefsin kötü yönlerine yer verilmemelidir:

Yüri ey ‘aşık-ı bîçâre insân olmak isterseñ
Ledün sırrın “ ‘aref” dersinde ‘irfân olmak isterseñ (41/1)

Ey gönül gel seniñle ‘ahd ü peymân idelim
Terk idüp bed hûylarımız hulk-ı Rahmân idelim (60/1)

Nefsiñi â‘lâ görüp bâlâ gözetme ey gönül
Hâk ile yeksân olur gönülünde mağrûr olmayan (72/3)

Allah yolunda çok emek çekilecektir:

Râh-ı ‘aşkda ey gönül çekmek gerekdir çok emek
Çü ele gelsün dilersen Hazret-i Hak’dan dilek
Enbiyâ vü evliyâ çekdi emek gel sen de çek
‘Aşka düşmüş devr ider eṭrâf-ı ‘arşı her melek
Şem-i nûr-ı zâtı pervâne olupdur nüh-felek (46/1)

Ahmed Talib İrşâdî, şu şiirlerinin tamamında gönüle seslenir:

Viridiñ seniñ estağfirullahe’l-azîm olsun gönül
İster iseñ ‘işyânını Mevlâ Rahîm olsun gönül (48/1)

Haddin tecâvüz eylediñ nefse uyup cürm ü haṭâ
Yalvar Hudâ’ya dâ‘imâ hâliñ selîm olsun gönül (48/2)

Gel şabrı sen terk eyleme her hikmetiñ başı şabır
Tut kim riyâzet yolların huyuñ halîm olsun gönül (48/3)

Sen kim seni pend eylediñ tutmak gerekdir ey gönül
Senden saña bu nuşh u pend her dem kelîm olsun gönül (48/4)

İrşâdî’niñ bu cism ü cânında emr olduñ bugün
Me’mûruñ olduğça bu cân hıfzıñ mukîm olsun gönül (48/5)

Çekdicegin cevri ü cefâ ecr-i safâ vardır gönül
Gel ağlama derdiñ içün elbet devâ vardır gönül (49/1)

Yazdı nāmuñ deftere Mevlā ezel hiç gam yeme
Divān-ı Hāk' da ismiñi eyler nidā vardır gönül (49/2)

Fikr-i fesādın cümlesin terk it gönül tahir olup
Gir halvete tenhā otur anda vefā vardır gönül (49/3)

Geç vār u yogundan cihānıñ nakşına aldanma
Yokluk yolun tutduñ ise āhir bekā vardır gönül (49/4)

Çek gayriden her fikriñi gel zātına sür zikriñi
Zikriñ ānıñ yād itmede vaşl-ı likā vardır gönül (49/5)

İrşādi'yi güldürmediñ vaşlyla yāriñ her zamān
Senden kime şekvā idem sende Hudā vardır gönül (49/6)

Bī-hired re'sin ko çeksin derdini dīvāne dil
Bağrını taşlarla ezsin bulmayan 'irfāna dil (51/1)

Āh neler itdim beni ben bilmeyüp hicrān ile
Vaşl ile 'irfān olup kendin bilür şāhāne dil (51/2)

Çok kusurum az görüp 'afv eyle yā Rab cürmümü
Yüzi kārā kapıña geldi umār gufrāna dil (51/3)

İsm-i zātın zikr idüp gönülüm figāna başlarsa
Bülbül-i şüride'i hayretde kor hayrāna dil (51/4)

Āh nolur İrşādiyā cānıñ virüp cānān için
Yog olup kendiñ aradan bulsa çün cānāna dil (51/5)

Allah gönlün konuğudur:

Şāh-ı şāhānım dilde mihmānım
Dinim imānım sensin Allāh'ım (54/2)

Gönül, gaflet uykusunda kalmamalıdır:

Uyardım şanmış mıdır h'ab-ı gafletden dil u cānım
Görüp bī-dār olan 'aşıkları zannım peşimānım (58/1)

Gönül firākın hüznünden visâlle kurtulur:

Çekilmez derdlere düşdi yine gönülüm firākıñla
Vişālîñ derde dermāndır keremler eyle sulṭānım (58/5)

Sen olduñ derdine dermān bu İrşādî'niñ ey cān
Vişālîñle gönül şādān yetiş imdādıma pīrim (59/7)

Ümüdüm her zaman dilde vişālîñ ey şeh-i şāhān
Degil vāllahi maṭlūbum ki senden özge bir hūban (62/1)

Görmesem sen şāh-ı dilde eylemez gönülüm karar
Böyle kim hicriñle yakmak çün ḥaṭadır 'āşıkā (74/4)

Beni dūr eyleme yā Rab vişāl-i zāt-i pākinden
Mekāndan bī-mekān zātıñ görünür dilde ḥāl içre (76/3)

Koyma firkat içre şāhım 'āşık-ı bī-çāreñi
Vuslat içre güller aç gönülünde gül-i gülşen gibi (85/2)

Ey gönülümün eglencesi şāhım efendim gel beri
Hicriñ beni gör neyledi itdi perīşān serserī (86/1)

Vaşlıñ ile gönülümü şad eyle gel sevdiğim
Bī-nām nişānım benim yār ile gel sevdiğim
Firkat ile bağırmı hūn eylediñ kadd-ı dāl
Yıkdıñ ḥarāb itdiñ ābād eyle gel sevdiğim (109)

Vişālîñ zevkdir cānā gönülde erem billāh
Seniñ 'āşkıñla sulṭānım çekerim günde yüz biñ āh
Değişmem dü cihān varım seniñ bir sāniye 'āşkıñ
Baña kār eylemez sensin cihānıñ hūrisi v'allah (125)

Pāre pāre oldu gönülüm firkat-ı dildār ile
Zülf-veş toplan mı çün bir yere tımar ile
Kan akar bağırmı içinden hasretiyle dilleriñ
Lāleye döndi derūnum hicr-i gül-ruhsār (130)

Gönül ehli olanların meclisine girilmelidir:

Kāmil insānlar ile dünyāda düş kalk kāmīl ol
Hāllerīyle hāllenüp hem sözleriyle ‘āmil ol
Zāhīr ü bāṭın olandan hiç ziyān gelmez saḡa
Kānde bulsañ ehl-i diller meclisine dāhīl ol (106)

Gayrı sevdālar bırakılmalı, asla yönelinmelidir:

Ey gönül gel kendiñi sen zevk ararsan bī-nihā
Çıkma cismiñ kal‘asından anda bul bir hoş şafā
Kıl teveccüh Hakk’a sırrında görürsün bī-mekān
Çün ‘ıyandır gün gibi dilde o yār-i pür-vefā (91)

Gel gönül yārīñle yār ol gayrı sevdāyı bırak
Hāk ile hāk ol hemān sen çıkma bālāyı bırak
Fakr u fānīdir Hāk ‘āşık larıñ toğrı yolu
Sen ki ednādan dahī ednā ol ā‘lāyı bırak (103)

Ey gönül sevdā-yı ağıyarı bırak gel yārī bul
Kendiñi gel gayrıdan geç dildēki dildārī bul
‘Ömrüñü beyhūde efkārlar ile itme telef
Zikr-i Hakk’a iştiğāl it hoşca bir efkārī bul (107)

Gönülden aşık olanlar Hz. Peygamber’in yolundan ayrılmamalıdır:

Ey gönül gel kendiñi gezme yabanda serseri
‘Āşık iseñ cān u dilden Hāzret-i Peyğamberi
Kurduğı rāh-ı şeri‘atden ayırma kendiñi
Ol tarīkat müstakīminde hakikat rehberi (133)

Ahmed Talib İrşādi, gönülle ilgili şirlerinde pirine de yer verir:

Çün ‘azīmü‘ş-şānı bildiñ hamdülillah Tālibā
Pir-i Hūlūşī nāzenin ‘Uşşākī’ye dil-bededir (21/7)

Cām-ı ‘aşkı nūş idüp sükker lebinden dilleriñ kanmışız
Pir-i Hüsameddin-i ‘Uşşākī yolunda sākīyüz (30/4)

Gāh kāmīl gāh perīṣān söyledir ‘aşkıñ benī
Yine sensin söylenen dilde sözüm Zühdi dedem (56/5)

Cān u baş çeşmiyle gördüm zātıñ imān eyledim
Olmasa bir dem gönülde hicreti Zühdi dedem (57/2)

Rūḥ idi ol ism-i ā‘zām ‘ālem içre āşıkār
Sālikānıñ kıldı ihyā rahmeti Zühdi dedem (57/4)

Ki sensin pīr-i ‘Uşşākī şarāb-ı vahdete sākī
Gönüller derdi tiryākı yetiş imdādıma pīrim (59/6)

Gönülle ilgili diğer beyitlerin numaraları şu şekildedir:

(8/4), (8/5), (9/2), (10/1), (10/3), (12/3), (15/3), (16/1), (16/4), (18/4), (20/1),
(20/2), (21/5), (22/4), (23/6), (25/1), (27/3), (29/5), (30/1), (30/3), (31/1), (33/2), (34/1),
(35/1), (35/2), (36/2), (37/5), (37/6), (38/5), (38/7), (39/1), (41/3), (41/8), (43/1), (44/2),
(45/1), (47/5), (47/6), (47/7), (47/10), (50/6), (52/4), (53/3), (61/1), (61/5), (63/1),
(63/3), (64/6), (68/7), (69/6), (70/4), (72/3), (73/1), (73/2), (73/5), (75/3), (75/7), (77/4),
(81/2), (82/6), (83/1), (85/4), (88/1), (88/3), (88/6), (90), (92), (96), (97), (101), (102),
(111), (112), (113), (119), (126), (129).

Ahmed Talib İrşādi, şiirlerinde hadislerin, sûrelerin, Kur’an’ın sırrından bahseder:

Görenler sırr-ı ihlāsı aḥad vāhid şāmed cem’ī
Bilür bī-şek şifāt u zāt ef’āl cümle yektādır (18/5)

Niçün söylersin İrşādi “ ‘aref’ dersiniñ esrārın
Yoralar ḥ’āceler soñra dinlemez sırr-ı aḥfādır (18/7)

Hakk’ıñ ‘aşıkların söyler hadīs ü sırr-ı Kur’ān
Duyarlar söz içinde onu kim efsāneler duymaz (31/3)

Gözlerim rāhında bekler muntazır vaşlın senin
Ey yüzi kevser-i dil esrār-ı Kur’ānım yetiş (36/5)

Sen bu h̄aristān içinde ara bul bir gülizār
 Hubb sevdāsıyla anıñ eyle vārıñ tārūmār
 Būlbül-āsā eyler iseñ her seherde āh u zār
 “Fe’zkrūñ ezkrūm” sırrı ola āşikār
 Ol vakit ma’lūm olurdu arş-ı Rahmān’dan ġaraż (38/6)

Cefāyı kendiñe yār it şafāyı ‘aşka ir şāhım
 Derūn-ı dilde feyz olsun hakikat rāz-ı Qur’ān’ım (53/3)

Sen “küñtū kenzūñ” sırrını bilmeklige geldiñ buña
 Kimler görür ol mahfiyen ehlin ānıñ yār olmadan (71/4)

Açıldı bāb-ı fettāhıñ göründi vech-i dildārı
 Tavāf eyledi İrşādī okundu sırr-ı Qur’ān’ı (82/8)

Hak sırlarını öğrenmek için üstāda varılmalıdır:

İrmek istersiñ begim esrārı Hak seyrānını
 “Men ‘aref” dersin viren üstāda var ‘irfān satar (20/5)

“ ‘Aref”den ders alan ārif olur hem göz kulak ısı
 Görür hem işidir esrār ider seyrāneler duymaz (31/6)

Zahirān takvā olanlar mesken itdi mescidī
 Şanma ‘ārif oldu hak mescid içre zāhidī
 İster iseñ mazhar olmak bunda sırr-ı tevḥīdī
 Mekteb-i ‘aşkı hakikatde bulup bir mürşidi
 “Men ‘aref” tahşil itmekdedir bu ‘irfāndan ġaraż (38/3)

Kılağuz oldu İrşādī saña Hakkı naṣīhatde
 Duyarsa “men ‘aref” ‘ilmin eger ‘āşık şeri’atde
 Okusun mürşid-i Hak’dan anıñ sırrın tarikatde
 Dilerse ‘akl-ı külden behremend olmak hakikatde
 Giçüp zincir-i ‘aşka Hakkı’ya uslanmasun ‘āşık (40/5)

Yüri ey ‘āşık-ı biçäre insān olmak isterseñ
 Ledün sırrın “ ‘aref” dersinde ‘irfān olmak isterseñ (41/1)

Bilmeye bu sırr-ı hikmet yolların ‘arif gerek
Bildire Rabb’im bize gayret göründi hayrola (78/2)

Hızır ve Musâ sırrına telmihde bulunur:

Hızır u Musâ sırrını āgāh ider ol ser-te-ser
Sen taḥammül eyler isen āteş-i sūzān satar (20/7)

Hikmetin sırrında gönül hayrandır:

Hikmetiñ sırrında gönlüm oldu hayrān yā ḥabīb
‘Ācizem bilmekte ānı şāh-sultān yā ḥabīb (8/1)

Allah, gönlün sırrında kendini gösterir:

(?).Zāt-ı.. Hakk’ı sırr-ı dilde gösterüp İrşādiye
(?).Kıl.ü..kālın..terk.. idüp imāna irdim şüphesiz (27/5)

Ahmed Talib İrşādi, bekanın sırrına fani alemde irdiğini ifade eder:

‘Ālem-i fānide irdik biz bekānıñ sırrını
‘Āşık u sādıkların hem dillerinde bākīyüz (30/3)

Bir beyitle gayb ilmin sırrından bahseder:

Cümle dillerden işit ‘ilm-i ledün esrārını
Vakt-i evveldir saña her kim münādı Hakk nefes (33/3)

Allah, zātını hem izhar etmektedir hem de gizlemektedir:

Begim ‘āşık olan Hakk’a el çeksün bu kesretten
Mekāndan lā-mekān zātı görünsün sırr u vahdetden
Fenā fillāh olup bulsun bekāyı ‘āşık u ülfetden
Demādem gayret itsün nūş idince cām ı vuslatdan
Kalup künc-i elemde nār-ı hicre yanmasun ‘āşık (40/3)

Hayli dem gümrāh olup gezdik peyābān serseri
Çekilüp bir küşe-i vahdete seyrān idelim (60/2)

Görindi cân ten içre vücūd-ı gevher-i pākīñ
Bilindi şüphesiz zātīñ olursun yâ niçün pinhān (62/3)

Dokuz mertebenin sırrından bahsedilir:

Eger “ ‘ilm’el-yakīn”inde irem dersen bu esrārı
Görüp “Ḥakka’l-yakīn” ol gel çü imān olmak isterseñ (41/4)

İnsan, ilmin sırlarını öğrenmek için Hak’dan ayrılmamalı, sabırlı olmalıdır:

Sen bu ‘ilmiñ sırrını āgāh olam dirseñ eger
Her işi Ḥak’dan bilüp şabr eyle bil sen şāhlığıñ (45/2)

Allah’ın sırlarına vakıf olanlar, hayran olur:

Kaṭresi ‘aşk-ı Hudā’niñ derdlere dermān olur
Sırrına vākıf olanlar nāle vü hayrān olur
İzleyen ‘aşkıñ yolun hem vāsıl-ı Yezdān olur
Güş iden sır-ı ezelden ma’den-i ‘irfān olur
Nüş-ı şahbāyı vuslatdan eylemez haşre dek (46/2)

O’nun sırlarına irmek için gönlü pak tutmalıdır:

Cefāyı kendiñe yār it şafāyı ‘aşka ir şāhım
Derün-ı dilde feyz olsun hakikat rāz-ı Kur’ān’ım (53/3)

Birkaç beyitle “en’el - Ḥakḳ’ın” sırrına değinilir:

Düşdün nedir söz gaygūsın özden haberdār olmadan
Sırr-ı “en’el-Ḥakḳ”ıñ bugün ‘aşkında ber-dār olmadan (71/1)

Gel “fenā fillāh” ir kim yoğ olandır var olan
Bilmedi sırrın ene’l-Ḥak bunda Mañşūr olmayan (72/4)

Ḥakḳ’ın sırrına erenlere hürmet edilmektedir:

İkilikden geçüp İrşādi birlikde olan sālīk
Füyüz-ı sır-ı Ḥak söyler huzūrunda eliñ bağla (77/6)

Nādanlar, sırlar, derin anlamları kavrayamaz:

Sorma gel İrşādiyā sen mürğ-i cânıñ sırrını
Fehm ider mi āñ nādān çünki ol pinhāndadır (22/7)

Ki her bir nuḡk içinde biñ me‘ānī gūş ider onlar
Ne bilsün cāhīl ü nādān olar pinhāneler duymaz (31/4)

“Sırr” la ilgili diğ̈er beyitler şunlardır:

Kendiñe gel gör ki kimsin şānıñı bil bunda sen
Geç bu kesret ‘āleminden sırr-ı vāḡdet sendedir (24/3)

Kimi ‘āşḡ mecāzīde ḡuru da‘vāda ḡalmışdır
ḡayflar ol ḡışiden kaç ki pinhān olmak isterseñ (41/5)

Mağfiret kānısın derde dermānsın
Sırr-ı Yezdān’sın sensin Allāh’ım (54/3)

Senin müşḡin saḡıñ sırrın ḡöreliden mest ü medḡuşum
Ṭolaşdı tārına ‘aḡlım ‘aceb ‘aşḡında hayrānım (61/3)

İrşādī’niñ cānānısıñ
ḡöñlünde hem sulṭānısın
Sırrında çün Subḡhān’ısın
Şeyḡım saña geldim bugün (64/6)

Görmeyen zātıñ ezelden sırr-ı vaşlı añlamaz
Yakma gel nār-ı cahīme ey dilā hicrān ile (79/3)

Ne deñlü cehd ü sa‘y itdim şēhā vaşlın baid itdiñ
‘Ayān cānımda ḡörmüşken neden ḡim nā-bedīd itdiñ
ḡüzel rūyun ḡören ḡözler degil mi bendeki ḡözler
Acep pinhāne çekdiñ vaşlūñ ḡözden medid itdiñ (135)

3. Ebedde Vahdet-i Vücut

Āşık, Hakk’la arasındaki perdeleri aşarak vuslata erer. Buna ise “ebedde vahdet-i vücut” denir. Fakat aslında Hakk nazarından “zaman” kavramı yoktur. Vahdet hālinde de kesret hālinde de var olan sadece O’dur:

‘Āşık-ı şādık olup pirān yolunda cān viren
Vuşlat-ı cānāna irdi devleti artmaktadır (17/2)

(?).Zāt-ı.. Hakk'ı sırr-ı dilde gösterüp İrşādiye
(?).Kıl.ü..kālın..terk.. idüp imāna irdim şüphesiz (27/5)

Göñülde ārzum cānā visālīñdir visālīñ
Ezelden tā ebed şāhum şaña dil-bēndeyim bil (47/9)

Geç vār u yoğundan cihānıñ nakşına aldanma
Yokluk yolun tutduñ ise āhır bekā vardır göñül (49/4)

Ne sulţansın yakup geldiñ nice ‘āşıklar ‘aşkıñda
Ezelden tā ebed yandım seniñ ‘aşkıñla büryānım (61/4)

B) ELEST MECLİSİ

Ruhlar Elest Meclisi'nde, Allah'ın “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusuna
“Evet Rabbimizsin.” diye cevap vermişlerdir.³² Beyitlerde bu olay “elest, bezm-i elest”
adlarıyla anılır:

1. Ādem Donu

Önce ruh olarak yaratılan insan, “Ādem Donu” giydirilerek, âlemlerin en sūfisi
olan yeryüzüne gönderilir:

Pür celāl olsa göñül dil dürr ile mercān satar
Mest olup bilmez ne söyler yağmadır al cān satar (20/1)

Vech-i Hakk'ı seyr idüp ādemde ikrār eyledik
Gösterin hem ol cemāli mürşid-i mevlālarız (26/2)

Lāyık mıdır insān olup hayvān sıfātında kala
Ahşen-i sıfāt ādem durur tevhīd-i Hak ezkārimız (28/4)

“Kün” deyüp var eyledi yokdan Hudā bu ‘alemi
Hazret-i Ādem ataya nefh idüp Cibrīl demi
Ön sekiz biñ ‘alemi ādemde var itdi demi
Kendini işbāt için helāk itdi Āllah ādemi
Münkiri ihlāk içündür Nūh u tūfāndan gārağ (38/4)

³²) Bk. Süre-i Araf, a. 172-173

Allah’a ulaşmak için “anasır tonlarından” kurtulmak gerekir:

Çār ‘anāsır tonların tenden soyan İrşādi’yā
Şems-i zāta mazhar oldu cümleden ‘üryan olup (7/7)

Soyunup ‘unsur libāsın giy melāmet hırkasın
Giyemez ‘ār şişesi taşlarla meksūr olmāyan (72/5)

Bu libāsı giyenler zulmette kalır:

Giymişim ‘unsur libāsın kalmışım berzāhda men
Bu libāsı berzaḥa ‘uryānı senden isterim (55/4)

Giymişin ‘unsur libāsın kalmışın zulmetde
Gel şoyun seyreyle zātın mäh-ı tībāndan ‘ıyān (63/4)

El-āmān olsun elinden nefis-i bed-ḥüyuñ bugün
Giydi ‘unsur kisvetin kaldı o yüzden bī-‘ıyān (63/5)

2. Vatan-ı Aslī, Firkat (Hicran) Vuslat:

İnsan yeryüzüne gönderildiği andan itibaren gurbettedir. Allah’tan gelmiştir yine O’na dönecektir. Bu dünyada hicran ateşiyle yanmakta ve vuslatı arzulamaktadır.

Ahmed Talib İrşādi’nin Divānı’nda yer alan şiirlerin çoğu bu konu üzerinedir:

Zāt-ı ef’al şifātın oldu mecbūru bu dil
Koyma hicrān illerinde yā ḥabīb-i kibriyā (2/3)

Bilmeyüp nāçāre düştüm kim vīsālinden cüdā
Kalmışım firkatde cānā vuslatından bī-nevā (5/1)

Çün yakışmaz şānına firkatde koymak her zamān
Gel uyandır vaşlıla dil şem’asın eyle ziyā (5/2)

Kānde kaldı vuslatıyla kāh gülüp kāh giryeler
Başımı dār itdi dünyāyı bu hicrin çün şahā (5/3)

Pek hayf oldu baña bu ğurbet elde yalınız
Her ne ise cürm ü 'ısyānım geçindi Rabbenā (5/4)

(?).Gayri... senden bir bilür yok hālimi yā Rab benim
(?).Arz-ı hal... itdim derūnum dērdimi ancak sañā (5/5)

Merhamet kıl gel ğarībīñ çāresiz İrşādī'yi
'Aşkını bu ğurbet elde eyle yoldaş sen onā (5/6)

İbtidā 'aşkıñ gerekdir Tālibe çün reh-nümā
Vaşl-ı Hāk olmağa eyler heves-i 'aşkıñ 'alā (3/5)

Öziñi ayırma özünden o şehiñ
Gönül içre āña vuslat ne güzel (50/6)

Şol zamān kim zūlf-i 'anber būyuña vuslatdayım
Şād u hāndānım ki ol dem istemem zevk-i cinān (69/5)

Dünya ğurbettir, yaban ildir, zindāndır, cehennemdir, hicranla:

Tālibā gezme yabān illerde sergerdān olup
Geç otur taht-ı dile hükümünde Süleymān olup (7/1)

Ber karar itmez bu gönülüm sensiz ey cānān benim
İtme dünyāyı baña hicrūñle zindān yā habīb (8/6)

Ğurbet ilde eglenüp kaldıñ nedir hasretle ūş
Mürşidiñ bekler seni dūr Durgutlu'da var mihmān it (11/2)

Atdıñ firāk içre vısalıñden ba'id atdıñ bugün
Kaldım cehennem içre gel gel gel gülistānım yetiş (37/3)

Ğarībim bir kimsem yokdur bu dār-ı ğurbetde
Kime 'arz eyleyem hālim bilürken cānda cānānım (58/7)

Ğarībim dār-ı ğurbetde yanarım nār u firkatde
Koma zindān-ı hicretde yetiş imdādıma pīrim (59/3)

Gönül kimi zaman firkat ateşinde yanerken, kimi zaman da vaslın neşesini sürer:

Kāh firkat içre gönülüm tārūmār itmekdesin
Kāh vaslın ile bu dil oldu şādān yā habīb (8/5)

Firkat-i yār ile kaldın vuslatıyla gülmediñ
Derd-i ‘aşkında yanup Hakk’ın cigerler dilmediñ
Fırsatı terk eylediñ hayfā ki kendiñ bilmediñ
Zikr-i tevhid ile kalbiñ kir ü pāsın silmediñ
Su yerine harc idersiñ ‘ömrünü her rüz u şeb (10/2)

‘Āşık-ı şādık olup pirān yolunda cān viren
Vuslat-ı cānāna irdi devleti artmaktadır (17/2)

Kāh vuslat kāh firkat ‘ādet olmuş ‘āşıkā
Anıñ için gözleri al kana boyanmaktadır (17/5)

Kaldım yine perīşān sensiz firāk içinde
Varmış meger kim seniñ vuslat sonu düzāğın (44/3)

Nār-ı firkat cānımı yakdı tutuşdırdı beni
Şem’i vaslın yanmağa sūzānı senden isterim (55/3)

Gül yüzün ez-çeşm gitmez firkatın güç geldi güç
Vuslatın cānā gönülde hoş gıdadır ‘āşıkā (74/3)

Ahmed Talib İrşādi, firkat acısından kurtulmak için Allah’tan yardım ister:

Cürm ü işyān oldu kārım rüz u şeb yā Rab meded
Firkatinle āh u zārım rüz u şeb yā Rab meded (13/1)

Çāresiz düşdüm firākın nārına hayrāndayım
Nār-ı miñnetle yanarım rüz u şeb yā Rab meded (13/3)

‘Ömrümüz kütāh olup geçmekdedir hicrān ile
Bilmezemi leyi ü nehārım rüz u şeb yā Rab meded (13/6)

Eyle tevfiķiñ refiķ ĩrşādī ‘āciz bendeñe
Vuşlatıñ dilde ararım rüz u şeb yā Rab meded (13/8)

Gerçi hoşdur derdiñ ammā ah firāķıñ derdi güç
Öyle düş-vār derde bızār olmuşum yā Rab meded (14/3)

Arzu-yı iştıyākım vuşlat-ı zātıñ şehā
Hasretiñle dā‘imā zār olmuşum yā Rab meded (14/4)

Hubb-ı dīdārıñla mest it bu dil-i ĩrşādī’yi
Vuşlatıñla çünki huşyār olmuşum yā Rab meded (14/7)

Çār u nā-çār kaldı hicrānda bu ĩrşādī ģarīb
Ey şahenşāh vuşlatıñ ihsānı senden isterim (55/5)

Beni dūr eyleme yā Rab vişāl-i zāt-i pākinden
Mekāndan bī-mekān zātıñ görünür dilde hāl içre (76/3)

Vuşlat için yār hicri çekilmelidir:

Çekmeyen derd-i firāķı zevķ-ı vaşlı irmedi
Hicr-i yāre kim çekerse vuşlat bulmaktadır (17/6)

Yerinme sende ĩrşādī görüp vāşılları bunda
Firāķ encāmı vuşlatdır şabırlar eyle sen cānım (58/9)

Bu sikketler nedir şāhım çekilmez
Kader böyle imiş takdīr-i ezelden
Firāķıñ şerbet-i nīşi içilmez
Ümīd kim olmasa vaşlıñ güzelden (136)

Ahmed Talib ĩrşādī bir an evvel firkatten kurtulmayı ister:

Firāķıñla geçen ‘ömrüm hebādır
Ki sensiz her işim hicrim haţadır (23/1)

Talib ĩrşādī kuluñ ister saña dā‘im vişāl
Saña lāyık bir isim yok el-āmān feryād-res (34/10)

‘Aşk-ın “şirāṭü’l-müstakīm”inden yolum ayırma hiç
Kim vaşl-ı zāt-ıñ varmağa itme dırāz rāhım yetiş (35/3)

Beni dūr itme ‘aşkıñdan İlāhī vaşl-ı zevki
Kaçan dilden nihān olsun o dem külhendeyim bil (47/6)

Vir benim maksūdumu yā Rab vişāl-ıñdır murād
Hākiyim dergāh-ı zāt-ıñ itme me’yüş el-āmān (63/10)

Allah’a kavuşmak her derde devādır:
Nedir şāhım onulmaz derde düştüm
Seniñ vaşl-ıñ kamu derdim devādır (23/2)

Hakikat haccıdır yā Rab vaşl-ıñ
Yüzüñ ka’be vü hem merve şafādır (23/5)

Çekilmez derdlere düşdi yine gönlüm firāk-ıñla
Vişāl-ıñ derde dermāndır keremler eyle sultānım (58/5)

Çekilmez dār-ı gurbetde firāk-ıñ derdi ey dilber
Vişāl-ıñ şerbetiyle derdime dārü kıl ey Lokmān (62/2)

Vuṣlat için bir şeyhe iktida edilmeli, nefsi bilmelidir:
Vuṣlat-ı cānān dilersen bunda İrşādiyā
Kendiñi gel gayr-iden geç şeyhe eyle iktidā
Zikr-i tevhid derdiñ olsun dilde fikriñ bir Hudā
Nūr-ı tevhid ile mahv olsun vücūd-ıñ kāmilā
Āşikār olsun vücūd-ıñ nefy ü isbāt-ıñ garaż (38/7)

Velāyet menzilin irmeklige kim gayret eylerse
Tarık-i ‘āşk-ı Hak’da sıdk ile hem hizmet eylerse
Girüp kāmilleriñ bezn-ın eğerçi ülfet eylerse
Bu gülşende hezār olup üm-üd-i vuṣlat eylerse
Fenā bağı gül-ün-üñ büyuna boyanmasun ‘āşık (40/2)

Cihād-ı ekber it dā'im yaturma nefsi ğafletle
Görüp zātında şemsu'llāha ğafletden uyanmaz mın (60/5)

Şu beyitlerde Ahmed Talib İrşadi, vaslı hacc ile anlatır:

Hakikat Ka'besi vaşlın tavāf itdi bu İrşadi
Hacc-ı ekber olmağa vaşlından özge dildarım yok (39/5)

Görüp vaşlın hakikatce bu İrşadī bu şeb zāhir
Bi-hamdillāh tavāf itdi güzel zātın dil ü cânım (61/5)

Hicran ile gönül kararsız, çaresiz ve perişandır:

Gel ey sultān-ı hūbānım sana nāzır dil ü dīdem
Perişan itme hicriñle çü sensiz hiç kararım yok (39/3)

İrşadi'yi güldürmediñ vaşlıyla yariñ her zamān
Senden kime şekvā idem sende Hudā vardır gönül (49/6)

Åh neler itdim beni ben bilmeyüp hicrān ile
Vaşl ile 'irfān olup kendin bilür şāhāne dil (51/2)

Ayırđı gülzārımdan beni bu nefis-i bed-zālim
Fırāk içre yamān itdi benim hāl-i perişānım (58/3)

Fırākıñ 'aklımı āşüfte kıldı n'etdigim bilmem
Koma hicrānda İrşadī kuluñ vişāliñle kıl şādān (62/6)

Ey sebeb n'oldı bilüp bilmemezlik bizlere
Fırakatiñdir şaşırān 'aklım perişān eyleyen (65/2)

Kaldım fırāk elinde nā-çār hālīm yamān
Vaşlın gerek İlāhım derde devā el-āmān (68/1)

Ey gönülümün eglencesi şāhım efendim gel beri
Hicriñ beni gör neyledi itdi perişān serseri (86/1)

Pāre pāre oldu gönlüm firkat-ı dildār ile
 Zülf-veş toplan mı çün bir yere tımar ile
 Kan akar bağrım içinden hasretiyle dilleriñ
 Lāleye döndi derūnum hicr-i gül-ruhsār (130)

Firak içindeyken aşık vaslın gizli olduğunu düşünür:

‘Ādet midir çü böyle gāhi nihān olunmak
 Yohsa nedir Allāh’ım benden seniñ firākıñ (44/4)

Gönlün arzusu ümidi visaldır:

Göñülde ārzum cānā visālindir visālīñ
 Ezelden tā ebed şāhım şaña dil-bēndeyim bil (47/9)

Vuşlat-ı yār iste ey dil halvet ü ‘uzletde sen
 Kesret içre ‘āşıkāne bir maḥsūs değil (52/4)

Ümīdim her zaman dilde visālīñ ey şeh-i şāhān
 Degil vāllahi maṭlūbum ki senden özge bir hūban (62/1)

İrşādī’niñ dilinden arzū-yı vaslīñ güzel
 Gitmez gözünden uçar hūsnūñ hayālī her ān (68/7)

Vuşlatıñ cānānı arzūlar göñül dā’im uyur
 Ah çekilmez firkatī ānıñ cigerler pāresi (83/2)

Yokdur murādım ğayrı vaslīñdan şehā bir zerrece
 Sensin kamudan maḥsūdum ey dinimiñ peygamberi (86/3)

Ārzū-yı vuşlatıñla bekledim kaldım seniñ
 Ey şeker-leb hasretiñ deryāsına taldım seniñ
 Gör ki gel hālīm neler neler oldu firākıñla seniñ
 Hayretiñ bahrinde gönlüm engine şaldım seniñ (104)

Ahmed Talib İrşâdî pirine kavuşmayı ister:

Cân içinde kim canânım Hâzret-i Zühdî dedem
Arzûsudur gönülümün hem vuslatı Zühdî dedem (57/1)

Cân u baş çeşmiyle gördüm zâtın imân eyledim
Olmasa bir dem gönülde hicreti Zühdî dedem (57/2)

Tutuldum dâmına nâçâr ararken vuslat-ı dildâr
Bütün gün hâletim bed-kâr yetiş imdâdına pîrim (59/2)

Sen olduñ derdine dermân bu İrşâdî'niñ ey cân
Vişâlinle gönül şadân yetiş imdâdına pîrim (59/7)

Çok çekmişim hasretligiñ
Atdıñ bize gurbetligiñ
Yetmez mi bu hicretligiñ
Şeyhim saña geldim bugün (64/5)

Vuslat ile kendinden geçilecektir:

Vuslatınla benligim mahveyle al benden beni
Ey habîb-i şâh sulţân vasl ile sensin bu ten (65/3)
Ariflere Hakk vuslatı vâ'dedilmiştir:

İş bu hadîs-i kudsiye mazhar olan 'âriflere
Va'd eyledi Hakk vuslatın levh ü kalem vâ' olmadan (71/6)

Allah'a kavuşmak için can vermek gerekir:

Cânını vermek gerekdir vuslat-ı Hakk isteyen
Nice vâsıl oldu Hakk'a nefis-i maḥhûr olmayan (72/2)

Vasl sırrını alacak zâtı görmekle olabilir:

Görmeyen zâtın ezelden sırr-ı vaslı aḥlamaz
Yakma gel nâr-ı cahîme ey dilâ hicrân ile (79/3)

Hicrin merhemi "vasl" dır:

Bir oñulmaz yaradır kim zaḥm-i hicriñ 'âşıkā
Merhem-i vaslın şarındı ey di'lâ hicrân ile (79/4)

Yandım yakıldım hicr ile pek şuşadım vaslın seniñ
 Kandır bu teşne cânımı hüsn-i lebiñden kevseri (86/5)

Ahmed Talib İrşādi gazel yazmasının sebebi olarak Allah'tan ayrı oluşunu gösterir:

Hicretiñle bir gazel yazdım murād-ı vaşlın recā
 Kıl münacātım kabūl yā Rabbenā hicrān ile (79/6)

Vasl olmadan maddi unsurlar anlamsız:

Sensiz harām olsun baña şeyhlik vü dervişlik bile
 Hırka vü taciñ zevki yok vaşlın şafā vü zevk yeri (86/2)

Vuslat ile gönülde zevk daim olacaktır:

Rū-yı cānānı gözet mir'āt-ı vechin üzre sen
 Zevk-i bākī eyle dilde vuslat-ı dīdār ile (88/3)

İki âlemde de maksad Allah'a kavuşmaktır:

Saña 'aşıklık ā'lādır kamu şeyden güzel şāhım
 Seniñ 'aşkıñdan āvāre olan ednādır Āllah'ım
 Beni dūr itme bir dem 'aşk u şevkiñden seniñ şāhā
 İki 'âlemde ey rūhum seniñ vaşlın durur hāhım (114)

İki 'âlemde maksūdum seniñ vaşlınıdır ey cānān
 Müyesser kıl vişāl-i zāt-ı pākiñ ey şah-i şāhān
 Nice demdir firākıñla perişān oldu ahvālim
 Hayflar oldu bu 'ömrüm seniñ hicriñle ey sultān (117)

Aşık kullar, visali arar:

Koyma yā Rab nefsi zulmānide 'aşık kulların
 Şem'a-i tevhibi yak kalbinde sādık kulların
 Çün saña 'aşık ezelden vişāli dīdārın arar
 Lutf idüp kılsañ hidāyet saña lāyık kulların (134)

Bu konuyla ilgili diğer beyitlerin numaraları şu şekildedir:

(14/5), (22/1), (23/3), (29/2), (29/3), (36/5), (37/5), (40/3), (46/2), (49/5), (53/8), (58/4), (58/8), (69/3), (73/5), (74/2), (74/4), (75/6), (79/7), (81/1), (81/2), (81/4), (85/2), (86/6), (87/1), (89/5), (92), (93), (97), (105), (109), (122), (124), (125), (129), (135).

C) ALLAH'IN DİDÂRINI GÖRME

(RÜ'YETU'LLÂH)

Elest Meclisi'nde Hakk'ın didârını gören ruhlar, dünyada da bunun arzusunu duyarlar. Bu aşk gün geçtikçe büyür. Aşığı mest eder:

Hubb-ı didârıyla mest it bu dil-i İrşâdi'yi
Vuslatıyla çünkü huşyâr olmuşum yâ Rab meded (14/7)

Ezel bezminde mevlâyı görüp illâ diyen 'âşık
Cemâl-i şem'ine yanmış yanan pervâneler duymaz (31/5)

Ne deñlü cehd ü sa'y itdim şehâ vaslın baid itdiñ
'Ayân cânımda görmüşken neden kim nâ-bedîd itdiñ
Güzêl rûyun gören gözler degil mi bendeki gözler
Acep pinhâne çekdiñ vaslını gözden medid itdiñ (135)

O'nu rüyet eyleyen, aşkıyla yanar:

Zât-ı Hakk'ı cân gözüyle cânda rü'yet eyleyen
Nâr-ı 'aşka cân atup ol dâ'imâ yanmakdadır (17/4)

Allah bizim maḥbûbumuz biz hem anıñ maḥbûbuyuz
Dîdar-ı 'aşkıñdan yanup şeyda vü hem meczûbuyuz (32/1)

Ahmed Talib İrşâdi, Allah'ın didârını kendine va'dedildiğini ve buna nail olduğunu ifade eder:

Bir zamân zulmetde nâ-çâr h'âb-ı ğafletde idim
Vech-i nûruñ şem'asın pervâne irdim şüphesiz (27/2)

(?).Zât-ı.. Hakk'ı sırr-ı dilde gösterüp İrşâdiye
(?).Kılû..kâlin..terk.. idüp imâna irdim şüphesiz (27/5)

Zāt-ı ef'āl u şıfâtıñ cānda rū'yet eyleyüp
İtmişim ikrār u imān dīnim imānım yetiş (36/7)

Va'd eylediñ tā kim ezel İrşādi'ye dīdārıñı
Nur-i cemālīñ 'āşıkım şems-i dirāhşāhım yetiş (37/7)

Aşka kendini tam eyleyen, Hakk'ı göremez:

Göremez Hakk'ıñ cemālīñ 'aşka maḥşūr olmayan
Nüş idüp vaḥdet meyinden şāf ü meskūr olmayan (72/1)

Onu görmek insanı hayran bırakacaktır:

Şaklarım cılbende tende şāh-ı şāhānım seni
Eylerim nādāna izhār māh-ı tābānım seni
Sen şehi görmüşlere gösterme şāhım sen seni
Görmeyen görsünde hayrān olsun ey cānım seni (132)

Allah'ın dīdārını görmekle ilgili diğer beyitler:

Kıl nazar vechin canānıñ dilde beytullāh odur
Günde yüz biñ it tavāf sen sırr-ı haccullāh odur (16/1)

Bi-ḥamdüllah yüzüñ gördük ezelden eyledüñ ikrār
Boyandıñ renge bī-rengiñ şehim ḥālīñ ne ra'nādır (18/3)

Vech-i Hakk'ı seyr idüp ādemde ikrār eyledik
Gösteriñ hem ol cemālī mürşid-i mevlālarız (26/2)

Bilürsem ben beni dilde figān u āh-ı zārım yok
Görürsem vech-i cānānı şāfādan ğayri kārım yok (39/1)

Bilürse nefsini her kim bilür mevlāsın elbette
Çalışsın zikr-i tevhīde çekilüp günc-i halvetde
Bulanlar devlet-i dāreyn buldı bāb-ı 'üzletde
Temāşā-yı cemāl-i yār idince bezm-i vaḥdetde
Şu resme nüş-ı cām-ı hayret itsün kanmasun 'āşık (40/4)

Gösterüp didârıñı şāhum niçün kıldıñ nihān
Luţf idüp bir kez dahī göster cemālīñ nā-gehān (69/1)

Açıldı bāb-ı fettāhıñ görüñdi vech-i dildārı
Ṭavāf eyledi İrşādī okundı sırr-ı Kır’ān’ı (82/8)

Rū-yı cānānı gözet mir’āt-ı vechin üzre sen
Zevk-i bākī eyle dilde vuslat-ı dīdār ile (88/3)

Ç) TEFERRÜÇ

Teferrüç, insanın Allah’dan ayrı düşmesiyle tekrar O’na kavuşması arasındaki geçen süredir. Yani firkat ile vuslat zamandır. Buna “seyran, seyru’llāh, devr, devrān” adları da verilmektedir:

İrmek istersin begim esrārı Hāk seyrānını
“Men ‘aref” dersin viren üstādā var ‘irfān satar (20/5)

“ ‘Aref’den ders alan ārif olur hem göz kulağ ısı
Görür hem işidir esrār ider seyrāneler duymaz (31/6)

Bu dünyā kand ile bal olsa parmak banmasun ‘āşık
Şafāsı pür-cefādır cevrine katlanmasun ‘āşık
Ne derlerse desünler il sözün inanmasun ‘āşık
Şakın maşşūda el irmek kolaydır sanmasun ‘āşık
Uyup eller diline yok yere aldanmasun ‘āşık (40/1)

Hikmete sen āşinā olmak dilerseñ Ṭālibā
Ėbsem ol seyr eyle her şeyde deme āgāhlığıñ (45/5)

Hayli dem gümrāh olup gezdik peyābān serseri
Çekilüp bir küşe-i vahdete seyrān idelim (60/2)

D) DOKUZ MERTEBE

Allah’a ulaşabilmek ve her şeyin hakikatini anlayabilmek için dokuz mertebeden geçilmesi gerekir. Bunlar tarikatlarda, seyr ü sülukun duraklarıdır. Sırasıyla: “şeriat, levvāme, mülhime, mutmainne, kerāmet, marziyye, ayne’l-yākīn ve hakka’l-yākīn” şeklinde adlandırılır:

Rāziyye marziyye sırrın “men ‘aref’dir sen de bil
Şāf-ı rūḥullāha ir İrşādiyā ol sen bekā (1/5)

Zikr-i tevhīd oldı seyfi ol ḥabisiñ kes başın
Gör nedir levvāmeden ilhāme-yi insān olup (7/5)

“ ‘İlme’l-yakīn” bildiñ ise “Ḥakka’l-yakīn” irmek dile
“ ‘Ayne’l-yakīn” gördük ‘ayān ref` eyledik inkārımız (28/3)

Ey gönül gel şābir ol sen çok kerāmet bulasın
Ol tevekkül Ḥakk’a dā’im hem selāmet bulasın (34/7)

Kılağuz oldı İrşādī saña Ḥakkı naṣīhatde
Duyarsa “men ‘aref” ‘ilmin eger ‘āşık şeri’atde
Okusun mürşid-i Ḥak’dan anıñ sırrın tarikatde
Dilerse ‘akl-ı külden behremend olmak hakikatde
Giçüp zincir-i ‘āşka Ḥakkı’ya uslanmasun ‘āşık (40/5)

Eger “ ‘ilm’el-yakīn”inde irem dersin bu esrārı
Görüp “Ḥakka’l-yakīn” ol gel çü imān olmak isterseñ (41/4)

Nedir itdikleriñ ey dil ki sen Ḥak’dan utanmaz mın
Görüp “ayne’l-yakīn” olduñ emr-i Ḥakk’a inanmaz mın (43/1)

Çün muṭma’inne “irci’i” Ḥak nutkıdır ol muṭma’in
Bunda rüçü’ it zātıña cennetde dīdār olmadan (71/7)

Hamdülillāh sen şeh-i sultāna biz kim bendeyüz
Çekmeyüz asla te’essüf zülfüne dil bendeyüz
Cānımızsın cism içinde görmüşüz ‘ayne’l-yakīn
Dil düşüp sevdāña şāhım ‘aşkıña efkendeyüz (101)

Şabr it diliñ dildârı bul cânında ki gülzârı bul
 Birlik dilerseñ Hâk ile Mañsûr olup berdârı bul
 Vahdet ilin cāndan taleb eyle çok çek ta'ab
 Fānî olup gel bâkiye Hâkka'l-yakîn ol yârı bul (108)

Ey gönül gel kendiñi gezme yabanda serseri
 'Âşık iseñ cân u dilden Hâzret-i Peyğamberi
 Kurduğı rāh-ı şeri'atden ayırma kendiñi
 Ol tarikat müstakîminde hakikat rehberi (133)

III. CEMİYET

A. ŞAHISLAR

1. Dört Halife (Çār Yār):

Dört halifeden şiirlerde pek bahsedilmemiştir. Bir beyitte enbiyaler varisine değinilir:

Enbiyâlar vârisin bulduñsa maksûdın ara
 Bunda maşşud zâtın gör "küntü kenzullāh" odur (16/2)

Hız. Ali dört halifeden ismiyle tek yer alandır:

'Âşıkñ gönlünde ma'sûk hüsn-i kevser oldu Hû
 Cânına cânân ânın için zât-ı Haydar oldu Hû (73/1)

2. Mutasavvıflar:

Ahmed Talib İrşâdi, Divân'ında bazı mutasavvıfların adını kullanır. Bu mutasavvıflar şunlardır:

Niyâzî-i Mısırî

Her ne işitse kulağın mağz-ı Qur'ân andadır
 Bu söze Mısırî Niyâzî oldu nâdî Hâk nefes (33/4)

İbrahim Edhem

Soyındı taht u tâcından o şâh-ı Edhem İbrâhîm
 Giyindi "fakru fahrî"den odur 'âlemde bürhânım (53/2)

Hallâc-ı Mîansur

Ṭakıl zülfi kemendine hemîşe dâr-ı Maṣṣûr ol
Hüsameddin ‘Uṣṣâkî’de iḥsân olmak isterseñ (41/7)

Yan yakıl ‘aşkından yâriñ bağrını eyle kebâb
Hâzır ol Maṣṣûr gibi yâr uğrına ber-dâr için (667/3)

Yine ḥandân olayım bâğ-ı fenâda gül olup
Öteyim ḥüsnüne karşı o şehîñ bülbül olup
Ṭakılup zülfüne Maṣṣûr gibi ber-dar olayım
Daḥî cismim yakayım şavurayım hem kül olup (94)

Şabr it diliñ dildârı bul cânında ki gülzârı bul
Birlik dilerseñ Hâk ile Maṣṣûr olup berdârı bul
Vaḥdet ilin cândan ṭaleb eyle çok çek ta’ab
Fânî olup gel bâkiye Hâkka’l-yakîn ol yâri bul (108)

Ahmed Talib İrşâdi, tarikatı olan Uṣṣâkî pirlerinden de bahseder:

Ömer Hulusi

Kullarıña sen yakınsın dâimâ yâ-Rabbenâ
Gaflet içre bilmediler dilleri per-kendedir (21/5)

İrşâdi’yi irşâd iden virânesin âbâd iden
Hâkka Hulusi aşl u zât-ı mürşidimiz mi’mârımız (28/5)

Dü-cihânıñ pâdişâhı pîr sultânım Hulusi
Ṭalibiñ İrşâdi’ye ḥalvet göründi ḥayrola (78/5)

Hasan Hüsameddin Uṣṣaki

Câm-ı ‘aşkı nûş idüp sükker lebinden dilleriñ kanmışız
Pir-i Hüsameddin-i ‘Uṣṣâkî yolunda sâkîyüz (30/4)

Ṭakıl zülfi kemendine hemîşe dâr-ı Maṣṣûr ol
Hüsameddin ‘Uṣṣâkî’de iḥsân olmak isterseñ (41/7)

Ki sensin pîr-i 'Uşşākî şarāb-ı vahdete sākî
Gönüller derdi tiryākı yetiş imdādına pîrim (59/7)

Zühdi Dede

Āsitānîn olsa çārûbı yüzüm Zühdi dedem
Hāk-i pâyîñ tütüyâ itsem gözüm Zühdi dedem (56/1)

Eylesem rü'yet cemāl-i pâkiñi her şeyde ben
Sensin ol dem görünen ancak özüm Zühdi dedem (56/2)

Rūhumuñ olduñ ğıdāsı hem de cānım dirligi
Āb u nāmın hem āşım hem de tuzum Zühdi dedem (56/3)

Zātūña müştāk olaldan yanmışım kül olmuşum
'Ālem içre şavırlur tozmaz tozum Zühdi dedem (56/4)

Gāh kāmîl gāh perîşān söyledir 'aşkıñ beni
Yine sensin söylenen dilde sözüm Zühdi dedem (56/5)

Cān içinde kim canānım Hāzret-i Zühdi dedem
Arzūsudur gönülümüñ hem vuslatı Zühdi dedem (57/1)

Cān u baş çeşmiyle gördüm zātıñ imān eyledim
Olmasa bir dem gönülde hicreti Zühdi dedem (57/2)

Rāhına sālîk olanlar fānîde buldı bekā
'Āşıkānım eyleyen pür himmet Zühdi dedem (57/3)

Rūh idi ol ism-i ā'zām 'ālem içre āşikār
Sālîkānıñ kıldı ihyā rahmeti Zühdi dedem (57/4)

İsm-i zātı yād olur dillerde bulmaz hiç fenā
Hayy ü bākî dü-cihānda 'izzeti Zühdi dedem (57/5)

Baş açık abdālıdır ol hāzretiñ İrşādiyā
Hadd ü bî-pāyān kûluna şefkati Zühdi dedem (57/6)

3. Edebî Hikāye Kahramanları

Leylā ve Mecnūn

Bilmez misin İrşādî'nin derdiñle mecnūn oldıgım
Ey göñlümün Leylāsı gel alma benim āhım yetiş (35/5)

Nefsini zebh eylemekdir “ıyd-ı ednā”dan ğaraż
Bir müsemma sālike ta’līm-i esmādan ğaraż
Şeyh ile derviş dimekdir Kays u Leylādan ğaraż
Bir muhabbetdir cihānda ‘aşk u sevdādan ğaraż
Hubb-ı zāt-ı fahr-i ‘alemdir bu dünyādan ğaraż (38/1)

Düşeli sevdāyı ‘aşka kalmadı nāmūs u ‘ār
Münkirān mecnūn sanur görmez bizi şaşu bakar
‘Aşka düş İrşādiyā ‘aşk içre eyle āh u zār
Çok yanup yakılmak ister olmağa kāmil ‘ayār
Hakk’ıya pazar-ı ‘irfān içre ‘aşk-ı mehenk (46/5)

Benim āvāresi hüsnün benim Mecnūn-ı Leylān’ın
Benim Ferhād-ı Şirīn’in vişāl-i yāre devrānım (58/8)

Derd-i ‘āşık bu cihānda bir şeyi olmaz makīs
Soranı Mecnūn olan Leylā’ya söyler oldı Hū (73/4)

Şāhım seniñ ‘aşkıña her tutdığım iş benim
Rāhında bir pür-kuşūr dīvāne derviş benim
Mecnūn olup bilmedim Leylā’m saña n’etdığım
‘Afv eyle gel cürmümi derdiñle dil-rış benim (110)

Bir görüşde ‘aklımı yağmaladıñ ey dost benim
Olmuşum Mecnūn seniñ ‘aşkıñla Leylā’m isterim
Kaşd-ı dil ancak cemāl-i bā-kemālīñdir seniñ
Nāmerdim gerçi ammā ‘aşk-ı Mevlām isterim (113)

Ferhād ile Şirīn

Benim āvāresi hüsnün benim Mecnūn-ı Leylān’ın
Benim Ferhād-ı Şirīn’in vişāl-i yāre devrānım (58/8)

Aşlı ile Kerem

Çün işitdik Aşlı'nıñ 'aşkında yandı şol Kerem
Biz dahı 'aşkıyla yarıñ bağra büryān idelim (60/4)

4. Masal Canlısı:

Anka

Nedir cān bülbülin ey dil koduñ kesretde sen maḥbūs
O bir 'ankāyı vaḥdetdir degildir cife-hor bed-nūs
Yeter ḡafletle ālūde olup kaldıñ bu fānīde
Uyar gel dīde'i cānıñ olursın soñra kim me'yūs (102)

5. Efsanevī Şahsiyetler:

Hızr u Mūsā sırrını āḡāh ider ol ser-te-ser
Sen taḥammül eyler isen āteş-i sūzān satar (20/7)

Eyleyüp ezber unutma pendimi mengüş idin
Ḥāzik-i loḡmānı gör gel derdini dermān satar (20/9)

B. YER ADLARI

Manisa Turgutlu:

Gurbet ilde eglenüp kaldıñ nedir hasretle ūş
Mürşidiñ bekler seni dur Durgutlu'da var miḥmān it (11/2)

Tūr-i Sinā:

Fikri āḡyārı ferāmuş eyle zikrullāh ile
Tūr-i sinā kalb-i mü'min Ḥak'la soḥbet sendedir (24/2)

C. MUSİKİ, OYUN VE MESLEKLER

1. Musikī:

Müzik aletlerinden bahseder:

Sāz mı yā sāzende mi yāḥūd kemān yā def midir
Nāy mıdır yā ḥ'ān mıdır ol rıfḡ ile ḥānendedir (22/6)

2. Oyun:

Ahmed Talib İrşâdi, Divānı'nda oyunlar hakkında bir beyit yoktur.

3. Meslekler:

Memur:

İrşâdi'niñ bu cism ü cānında emr olduñ bugün
Me'muruñ olduqça bu cān hıfzıñ muķīm olsun göñül (48/5)

Sāzende, Hānende:

Sāz mı yā sāzende mi yāhūd kemān yā def midir
Nāy mıdır yā h`ān mıdır ol rıfķ ile hānendedir (22/6)

SONUC

Dinî – Tasavvufî Türk Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın içinde müstakil olarak incelenmesi gereken bir bilim dalıdır. Bu disiplin hem İslâm'dan önceki hem de İslâm'dan sonraki dönemler içinde yer almaktadır.

Bu edebiyat işlediği konular sebebiyle halkın dilini, dinî inancını, duygu ve düşüncesini esas almaktadır. Halkın bütünüyle iç içe bulunmakta ve her zümreye hitap etmektedir. Millî birlik ve beraberliği temin edici bir rolü vardır.

Dinî - Tasavvufî Türk Edebiyatı, vezin, kâfiye, anlatım şekli, dil ve üslup özellikleri bakımından İslâm'dan önceki edebiyatın özelliklerinden etkilenmiştir. Türkler'in İslâm dinini kabullerinden sonra İslâmiyet'in etkisiyle yeni bir şekle bürünerek, tasavvufî unsurlarıda bünyesine almıştır.

İncelememize konu olarak aldığımız Ahmed Talib İrşâdî, 19. yy'da yaşamış bir şairdir. Uşşakî Tarîkatı'nın İrşadiyye kolunu kurmuştur. Bu kolu kurarken de Bektaşilikten etkilenmiştir.

Gayr-ı mürettep bir divânı, bu diânında bir nüshası mevcuttur. Ahmed Talib İrşadi, şiiirlerinde aruz veznini kullanmıştır. Aruz vezniyle yazılmış şiiirlerinde aruz hataları vardır.

Ahmed Talib İrşâdî Divânı üzerine yapılan bu inceleme dört bölümdür.

Birincibölümde Ahmed Talib İrşâdî'nin hayatı, tarikat silsilesi üzerine bir inceleme yapılmıştır. İkinci bölümde divânın şekil özelliği incelenmiştir. Divân'da "Divân Edebiyatı" na ait nazım şekilleri ile "Dinî – Tasavvufî Türk Edebiyatı"na ait türleri birlikte kullanmıştır. Üçüncü bölümde divân, din-tasavvuf-cemiyet bakımından tahlil edilmiştir. Ahmed Talib İrşâdî'nin şiiirlerinde pek çok dini ve tasavvufi kavramlar vardır. Dördüncü bölümde ise divânın transkripsiyonlu metni verilmiştir. Divân'daki şiiirler bir tasnife tâbi tutulmamıştır. Metnin orjinaline sadık kalınmıştır. Sadece şiiirler, vezinleri belirlenerek numaralandırılmıştır.

Sıralamada Latin alfabesinin esas alındığı bir şiiir endeksi ilave edilmiştir. Bütün gayretlere rağmen hatalarımız olabilir. Bu hataların da hoş görüleceğine inanıyoruz.

- 1a** Kutbu'l-ārifin ğavsü'l-vāşılîn tâcu'l-āşıkın
 Sırr-ı sultân esrâr-ı câvidân
 Hazret-i şâh
 Ahmed Tâlib İrşâdî-yı nâzenin 'uşşâkî kuddise Allah
 Bisırrahü'l-bâkî efendimiz hazretleriniñ nutk-ı şerifleri
 Basrâyı kayd şod
 Bismillâhirrahmanirrahim

1

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Harfû'l-elif

1. İsmi biñ bir zâtı bir sübhāna ‘āşıkın dīlā
Māsivāyı terk idüp gel kendiñe ol āşinā

Kendi de buldı bulanlar hebā fenāfillāh ile
Yog olup kendiñ dahi çık aradan kalsun Hudā

İktidā kıl baş u cānūla o Hakk’ıñ rehberin
İrdirir ma’sūkıñ lā-büdd saña ol muktedā

Bu fenāya gelmeden maksūd rızaullāh durur
Nefs ü Rabbi bilmek imiş nezd-i Hak’da çün rızā

5. Rāziyye marziyye sırrın “men ‘aref’dir sen de bil
Şāf-ı rūhullāha ir İrşādiyā ol sen bekā

2

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Lik mürşidsiz bulunmaz aldadır şeytân seni
Mürşid-i kâmil gerekdir öñde ancak reh-nümâ

Yak çerâğ-ı hüsnîni gönlümde şâh-ı enbiyâ
Zulmeti ref‘ eyle dilden zâtıñı kıl âşinâ

Zât-ı ef‘al sıfâtıñ oldu mecbûru bu dil
Koyma hicrân illerinde yâ habîb-i kibriyâ

- 1b Sensin envârı derûnum senden aldı cünbüşi
Zevk-i tâ‘at fikriñ oldu cânda cânânım şahâ

5. Bir pula virdim cihânıñ zevkini zâhidlere
Lebleriñ meyhânesinden içeli cam-ı şafâ

6. ‘Aşk u şevkiñ dilde hubbuñ isterim dâ‘im seniñ
Gel münâcâtıñ kabul it Tâlib’iñ ey pür-vefâ

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Hamdülillah ümmetiñim yâ Muhammed Mustafâ
Şükrülillâh dervîşinim yâ ‘Alîyye’l – Murtażâ

Kıl şefâ‘at rûz-ı mahşer men fakire ey şefî
İhtiyâcım lutf u ihsânıñ iderim çok recâ

Ehl-i beytiñ âl u evlâdıñ vü yâr aşhâbıñâ
Sad-hezâr olsun şalât ile selâmın dâimâ

Lâ-mekândan ‘azm idüp geldik fenâ iklimine
Nefs ü Rabbi bilmek için gönderüp ancak Hudâ

5. İbtidâ ‘aşkıñ gerekdir Tâlibe çün reh-nümâ
Vaşl-ı Hâk olmağa eyler heves-i ‘aşkıñ ‘alâ

Arayup bir mürşid-i kâmil bulur encâmı o ‘aşk
Tevhidiñ esrârıñı ta‘lim ider mürşid aña

7. (?) .Sen de... İrşâdî özüñ mürşide bağla şâbir ol
(?) .Nâ-murad.. ol şabr eyle ihsân ider Allâh saña

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 2a 1. Yüzi kara ‘āṣi mücrim gelmişim bâbıña seniñ
Suçumu ‘afv eyle yâ Âḥmed ü Muḥammed Muṣṭafâ

Pür günahkâr kullara sensin şefi’ü’l- müznebîn
Şıgınıp geldim sañâ Âḥmed ü Muḥammed Muṣṭafâ

Dertliler dermânı sensin hem tabīb-i ḥastalar
Derdimiz eyle devâ Âḥmed ü Muḥammed Muṣṭafâ

Ḥamdülillâh sañâ ümmet olduğum devlet yeter
Râhıña cânım fedâ Âḥmed ü Muḥammed Muṣṭafâ

5. Kapiña geldikçe red itme gedâ İrşād’ıñı
Vaşlıñı eyle ‘aṭâ Âḥmed ü Muḥammed Muṣṭafâ

5

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Bilmeyüp nâçâre düştüm kim vişâlin den cüdâ
Kalmışım firkatde cânâ vuslatından bî-nevâ

Çün yakışmaz şânıña firkatde koymak her zamân
Gel uyandır vaşlıla dil şem'asın eyle ziyâ

Kande kaldı vuslatıñla kâh gülüp kâh giryeler
Başımı dâr itdi dünyâyı bu hicriñ çün şahâ

Pek hayf oldu baña bu gurbet elde yalnız
Her ne ise cürm ü 'işyânım geçindi Rabbenâ

5. (?).Gayri... senden bir bilür yok hâlimi yâ Rab benim
(?).Arz-ı hal... itdim derûnum derdimi ancak saña

- 2b Merhamet kıl gel ğaribiñ çâresiz İrşâdî'yi
'Aşkını bu gurbet elde eyle yoldaş sen onâ

6

Vezin: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. ‘Avāmîñ ṭānasın tuyma gōñülden içerü koyma
Yanılup onlara uyma ḥaṭādır hā ḥaṭādır hā

Ne derlerse kulaḵ asma ricā geçmez begim ḥaṣma
Yılānîñ kuyruğun başma belādır hā belādır hā

Kul oldur kim ola itā‘atde ṭurursa istikāmette
Belālardan kıyāmetde rehādır hā rehādır hā

Şeb ü rüz tevḥīdi çok sür derūnuñ gull ü gışını sür
Uyar ḵalbiñ çerāğın pür-ziyādır hā ziyādır hā
5. Uyup emmāre-i kelpe yoluñu ṣalma gel sarpa
Şırr-ı ā‘yine’i ḵalbe cilādır hā cilādır hā
6. Taḥammül kıl meṣakkatse ne deñlü cāna sikletse
Ḷo İrşādī cefā çekse ṣafādır hā ṣafādır hā

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

Harfû'l –ba ‘

- 3a 1. Talibā gezme yabān illerde sergerdān olup
Geç otur taht-ı dile hükümünde Süleymān olup

Hükm idüp öz nefsini islāh idüp tevhīd ile
Ehl-i sünnet ve'l-cemā'at üzre ol irfān olup

Çıkma aslā kim hudūddan farz u sünnet emr-i Hāk
Vācib ü hem müsteḥab kıl edā imān olup

Pek büyük düşmāndır ol emmāre nefis it şikest
Azdırır dā'im seni mekr ile cinn ü şeytān olup

5. Zikr-i tevhīd oldı seyfi ol habīsin kes başın
Gör nedir levvāmeden ilhāme-yi insān olup

Giydirüp Aḳsā'da hil'atler özünde pīr görüp
Tāc u hırka hem kemer best itdi itmīnān olup

7. Çār 'anāşır ṭonların tenden soyan İrşādi'yā
Şems-i zāta mazhar oldı cümleden 'üryan olup

8

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 3b 1. Hikmetiñ sırrında göñlüm oldu hayrân yâ Habîb
‘Âcizem bilmekde ânı şâh-sultân yâ Habîb

Senden istimdâd gerekdir bilmege cüz‘icesin
Küllisin bilmekde sensin asl-ı ‘irfân yâ Habîb

Ben miyem hayrân hemân râhında yoksa cümleten
Her biri bir hâl ile ‘aşkıñda mestân yâ Habîb

Görmüşem şek kılmazam zatıñ bu cismimde nihân
Dilde şahîd dilleriñdir âb-ı hayvân yâ Habîb

5. Kâh fırkât içre göñlüm tārūmār itmekdesin
Kâh vaşlıñ ile bu dil oldu şādān yâ Habîb

Ber karār itmez bu göñlüm sensiz ey cānān benim
İtme dünyâyı baña hicrūñle zindān yâ Habîb

Cümle ahvālīm bilürken şāh-ı şāhānım benim
Yazmağa ister bu hāmēm şimdi dīvan yâ Habîb

Her biri bilmekde ‘âciz verdigiñ hāli baña
Bilmedi hiç irmedi bu hāle nādān yâ Habîb

Öyle bir derde giriftār eylediñ ‘âşıklarıñ
‘Âciz oldu bilmede derdine loḡmān yâ Habîb

10. Derd-mend İrşādī’niñ dermānı hem Loḡmānısın
Kıl taḥammül çekmege derdine iḥsān yâ Habîb

Ve zin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 4a 1. Derd-i Hakk'a dūş olan dermān eyler mi taleb
Verir dermān bilür loḡmāna eyler mi taleb

Cān içinde cānı veş cānānı rü'yet iden
Hāne-i dilde deger mihmāna eyler mi taleb

Terk ider āgyārı dilden eylemez hiç raḡbet
Hem-nişin-i Hak olan yārana eyler mi taleb

Kesret-i āgyārdan korkar kaçır halvetlere
Zātını rāc'i olan hayvāna eyler mi taleb

5. Sen degilsin bu sözi senden saña nātık olan
Tālibā fehmi eyleyen bürhāna eyler mi taleb

MUHAMMES

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Bu fenā dünyāda ey dīl kīl u kāle urma leb
 Kim utan Hāk'dan nebīden eyleme terk-i edeb
 Giryē vū zār eyle her dem sen şaķın olma tarab
 Ey gönül deryā-yı ğafletde ğarīķ olduñ 'aceb
 Bilmege şol gevher aslıñı kılmazsıñ taleb

Fırķat-i yār ile kaldıñ vuşlatıyyla gülmediñ
 Derd-i 'aşķında yanup Hākķ'ıñ cigerler dilmediñ
 Fırşatı terk eylediñ hayfā ki kendiñ bilmediñ
 Zikr-i tevħid ile kalbıñ kir ü pāsın silmediñ
 Su yerine ħarc idersiñ 'ömrünü her rüz u şeb

- 4b Terk idüp bed hūylarıñı cān u dilden şoymadın
 Cevr-i yāra katlanup zevķ-i şafāya toymadın
 Cānıñı sen kim koyup da cāna cānān koymadın
 Sen "nefahtü fihi min ruħi" deminden ūymadıñ
 "Aħsen-i takvīm"ıñ esfel kılmağa nedir sebeb

Yüzünü yerlerde ħāk it rāh-ı 'ālem ol bugün
 Çık semā-yı şadrıñ üzre māh-ı 'ālem ol bugün
 'Ārif-i billāh olup āġāh-ı 'ālem ol bugün
 Giç ferāgat tahtı üzre şāh-ı 'ālem ol bugün
 Sen hümā-yı āsumānsın yok yere çekme ta'ab

5. Dü cihānıñ varlığından Tālibā gel fāriğ ol
 Dūr ider Hāk'dan seni çün māsivā gel fāriğ ol
 Girmesün kalbıñ için aşlā riya gel fāriğ ol
 Çünkü Hākķıñdır hüviyyet zātiyā gel fāriğ ol
 Benligiñ mahv eyleyüp terk eyle ism ü resmi hep

11

Harfî't-ta

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 5a 1. Olma tenbel 'aşk meydânında şâhîñ cevân it
Kim niye geldiñ cihâna dört köşeñe bak seyrân it

Ġurbet ilde eglenüp kaldıñ nedir hasretle ūş
Mürşidiñ bekler seni dūr Durgutlu'da var mihmân it

Hak-i rāh-ı devletin yüzler sürüp divânına
Varmaga sa'y eyle var da ol huzûra divân it

Hâliñ söyleme ne hâcet söylemek anlar bilür
Hāk-i pâyin tūtiyâ it gözleriñe ruşân it

5. Sen ki İrşādî dilersiñ menzil-i bālâ eger
Var huzur-ı mürşide ver cānıñ kim cānân it

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Düşürdüñ bî-devā derd-i firāka eylerim feryād
N'olur hāl-i perīşānum eger itmezseñ istimdād

Göñül zindān-ı hicretde kapandı kaldı mahbūs-veş
Ne pek çok cürm ü 'isyānum za'ifim eyle gel āzād

Degil hālī göñül ğamdan ki hiçbir dem ferāh olmaz
Cefā düşmüş bañā takşīm-i ezelde olmazam hiç şād

Arama ğayrıdan derdiñ devāsın hiç devā olmaz
Devā eyler sañā elbet bu derde düşüren üstād

- 5b 5. Tarahhum kânı sultānsın efendim mürşidim Hakkı
Seniñ ihsānıñı muhtāç gedā-yı kemteriñ İrşād

Harfû'd-dal

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Cürm ü işyân oldı kārım rûz u şeb yâ Rab meded
Fırkatiñle âh u zārım rûz u şeb yâ Rab meded

İstikāmet yolların izler iken halvetde ben
Keşret içre yok karārım rûz u şeb yâ Rab meded

Çāresiz düşdüm firākıñ nārına hayrāndayım
Nār-ı miñnetle yanarım rûz u şeb yâ Rab meded

Ben kime itsem ifāde derdimi dermān deyü
Hālīm yok bir sorarım rûz u şeb yâ Rab meded

5. Derdliler dermānı sensin hem tabib-i hastalar
Merhamet kıl pek nizārım rûz u şeb yâ Rab meded

‘Ömrümüz kütāh olup geçmekdedir hicrān ile
Bilmezem leyl ü nehārım rûz u şeb yâ Rab meded

Olmasun şekvā efendim rāzıyım her cevriñe
‘Adliñe ümid-vārım rûz u şeb yâ Rab meded

8. Eyle tevfiķiñ refik İrşādī ‘āciz bendeñe
Vuslatıñ dilde ararım rûz u şeb yâ Rab meded

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 6a 1. Öyle bir derde giriftâr olmuşum yâ Rab meded
Çâresin bilmekde nâçâr olmuşum yâ Rab meded

Sen şeh-i sulţāndan ancak hâcetim dermânına
Kendi tedbîrimle bîmâr olmuşum yâ Rab meded

Gerçi hoşdur derdiñ ammâ ah firâkıñ derdi güç
Öyle düş-vâr derde bîzâr olmuşum yâ Rab meded

Arzu-yı iştiyākım vuşlat-ı zâtîñ şehâ
Hasretiñle dâ'imâ zâr olmuşum yâ Rab meded

5. Vaşlıñ ile cümle 'işyāndan beri olmuş iken
Hicr ilinde pür günahkâr olmuşum yâ Rab meded

Cürm ile hâlim n'olur bilmem ki hicrân içre men
Bir 'abes efkâra düçâr olmuşum yâ Rab meded

7. Hubb-ı dîdârîñla mest it bu dil-i İrşâdi'yi
Vuşlatîñla çünki huşyâr olmuşum yâ Rab meded

Harfî'z-zel

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Şeyh-i kâmil ile sohbət nâb-ı sükkerden elezz
Hem ânî feyzi kulûba âb-ı kevserden elezz

Şıdk ile teslim olup şîh hizmetin eyle devâm
Sâlike şeyh hizmeti çün meyve-i terden elezz

- 6b Dervîşîñ gülzâr olur gönlü olursa şeyh ile
Zülfî büyî çünki şeyhiñ misk ü 'anberden elezz

Râh-ı Hâk' da baş u cân gaygısı çekmez 'âşıkân
Şeyhiniñ 'aşkında cân vermek gelür serden elezz

5. "Fakr u fahrî" devletin ister Hakk' ın 'âşıkları
Ehl-i dünyâyı begim yok sîm ile zerden elezz

6. Hubb-ı dünyâyı gönülden ref' kıl İrşâdiyâ
Şeyh sevîsi çeşm-i kalbe şems-i enverden elezz

Harfû'r- ra

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Kıl nazar vechin canânıñ dilde beytullāh odur
Günde yüz biñ it tavāf sen sırr-ı haccullāh odur

Enbiyālar vārisin bulduñsa maksūduñ ara
Bunda maḡsud zātıñ gör “küntü kenzullāh” odur

Çār-‘anāsır ümmehātıñ nüh felek atañ seniñ
İr bu remzī “sūre-i ihlāşda” sırrullāh odur

Zāhidi gel bī-vefā dünyâyı maḡbūb itme çün
Dilde maḡbūb ism-i yāsin “sümme vechullāh” odur

5. Haḡḡ’a İrşādī özüñ tam eylediñse gam yeme
Al teselli “men ‘aref”den ‘ilm-i ‘ilmu’llāh odur

17

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 7a 1. Rāh-ı ‘aşka her ki teslīm oldı gitti Hāk’dadır
Menzil-i a‘lāya irdi sūretā alçağdadır

‘Āşık-ı şādık olup pīrān yolunda cān viren
Vuşlat-ı cānāna irdi devleti artmağdadır

Bu fenāya gelmeden maḳşūd n’idügin fehmi iden
‘Azm idüp bākī ilin aşlın haber almağdadır

Zāt-ı Hākḳ’ı cān gözüyle cānda rü‘yet eyleyen
Nār-ı ‘aşka cān atup ol dā‘imā yanmağdadır

5. Kāh vuşlat kāh firḳat ‘ādet olmuş ‘āşika
Anıñ içün gözleri al kana boyanmağdadır

Çekmeyen derd-i firāḳı zevḳ-ı vaşlı irmedi
Hicr-i yāre kim çekerse vuşlat bulmağdadır

7. Zerrece İrşādiyā her kimde ‘aşkullāh ola
Gün-be-gün ol baḫr-i ‘aşkıñ ḳa‘rına talmağdadır

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Bu sevdâlar nedir şâhım bilinmez özge sevdâdır
‘Akıllar bunda kâşir-i velâkin hoşca sevdâdır
Çeke gelmiş bu sevdâyı sañâ ‘âşık olan kullar
Kanılmaz çünkü sevdâñı dehân-ı câna helvâdır
- 7b Bi-hamdüllah yüzün gördük ezelden eylediñ ikrâr
Boyandıñ renge bî-rengiñ şehim hâliñ ne ra’nâdır
Tulu’ itdikce zâtıñ enveri bu cân ile dilde
Görünür zât-ı pakiñ bî-misâl Allah te’âladır
5. Görenler sırr-ı ihlâsı ahad vâhid şâmed cem’î
Bilür bî-şek şifât u zât ef’âl cümle yektâdır
Varup erbâbını bulsa “‘aref’den dersini alsa
Nişândan bî-nişân olsa bu güftârı o âşnâdır
7. Niçün söylersin İrşādî “ ‘aref’ dersiniñ esrârın
Yorarlar h’âceler soñra dinlemez sırr-ı ahfâdır

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Emr ü nehy fehîm iden dervîşleriñ ‘irfân olur
İstikâmet yollarında bir ûlû sultân olur

Mürşid-i Hak’dan okuyup dersini ‘âlim olan
‘Arif-i billâh olup dillerde ‘âliyy şân olur

Bilmeyen nefsin kalur hüsrandâ hayvândır bugün
Nefsini her kim bilür Rabb’in bilüp insân olur

“Men ‘aref”den ders alan dervîşi gel göster baña
Zikr ü fikri dilde Allah sözleri Qur’ân olur

5. Düşme nefsiñ ardına aldar seni İrşâdiyâ
Her ki nefsin oldı tâbi’ soñra ol pişmân olur

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 8a 1. Pür celāl olsa gönül dil dürr ile mercân satar
Mest olup bilmez ne söyler yağmadır al cân satar

Gerçi kahrından şanurlar buğz idüp kākır bizi
Feyz-i Hāk söyler o dem dil lutfila ihsân satar

Müşteri ol Hāk ili bāzārının emti'asın
Dosta lāyık malları heb ol ki bāzırgân satar

Kalb-i mü'minde nihândır dü-cihânı sığmayan
Zâtını âdemde izhâr eylemiş Furkân satar

5. İrmek istersiñ begin esrârı Hāk seyrânını
"Men 'aref" dersin viren üstâda var 'irfân satar

Ara bul bir mürşid-i kâmil bu ilde tırma hiç
Hāk-i pây ol dergehinde cānıña cānân satar

Hızr u Mūsā sırrını āgâh ider ol ser-te-ser
Sen tahammül eyler isen âteş-i sūzân satar

Kahrını incinme şeyhiñ lutfidir her dem saña
Şābir ol ihsāna irdirsin seni ihsân satar

Eyleyüp ezber unutma pendimi mengüş idin
Hāzik-i lokmânı gör gel derdini dermân satar

10. Müstākim ol hizmetinde mürşidiñ İrşādiyā
Pey virüp hālını al rahmet-i Rahmân satar

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 8b 1. Ben günāh itdimse yā Rab ‘afv u gufrān sendedir
Bir esīm ü mücrimim çün cürm ü ‘iṣyān bendedir

Mağfıret kânı keremsin ey kerīm-i ‘ālīṣān
Raḥmetiñ deryāsına düşse günāhum kändedir

Hayr u şer senden idügin bilürüm ammā yine
İctināb itmek gerekdir nehyden çün bendedir

‘Āşıkānıñ korkusu Hak’dan cüda oldığıdır
Bir nefes kılma cüdā göñlüm saña efkendedir

5. Kullarıña sen yakınsın dāimā yā-Rabbenā
Ġaflet içre bilmediler dilleri per-kendedir

Dü-cihāndan pāk olan diller nazargāhıñ seniñ
Zātıña dillerde isbāt eyleyen gülşendedir

7. Çün ‘azīmü’ş-şanı bildiñ hamdülillah Tālibā
Pir-i Hülūṣi nāzenin ‘Uşşākī’ye dil-bendedir

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 9a 1. Būlbūlüm feryād ider her rūz u şeb efgāndadır
Sanki gülden ayrı düşmüş zār ider hicrāndadır

Arzusı gonce-i güldür dem-be-dem eyler taleb
Anıñ-çün hasret ile dāimā nālāndadır

Hüzn ile feryādı anıñ bağrımı pür-hün ider
Zār u zār iñler derūnum içre ol giryāndadır

Bilmezim kandan gelür āvāzı cānım gūşunā
Dürlü dürlü nağmeler eyler göñül hayrāndadır

5. Cān mıdır cānān mıdır yā dert midir dermān mıdır
Gül müdür bülbul müdür şol inleyen çün cāndadır

Sāz mı yā sāzende mi yāhūd kemān yā def midir
Nāy mıdır yā h̄ān mıdır ol rıfk ile hānendedir

7. Sorma gel İrşādiyā sen mürğ-i cānıñ sırrını
Fehm ider mi āñı nādān çünki ol pinhāndadır

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

1. Firākıñla geçen ‘ömrüm hebâdır
Ki sensiz her işim hicrim hañadır

Nedir şâhım onulmaz derde düştüm
Seniñ vaşlıñ kamu derdim devâdır

(?).Güzeller..cevrini çekmek eger hoş
(?).İse.. hicriñ çekilmez pür cefâdır

Degilsem sıdk ile ‘âşık saña ben
Ne deñlü cevır iderseñ it revâdır
- 9b5. Haķıķat haccıdır yâ Rab vaşlıñ
Yüzüñ ka‘be vü hem merve şafâdır
6. Ayırmaz göñlünü İrşâdi senden
Ezelden dîn ve imâni sañadır

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Ey gönül gamdan halās ol zevk-i cennet sendedir
Hür u gūlmān ile anda ‘ayş u ‘işret sendedir

Fikr-i aġyārı ferāmuş eyle zikrullāh ile
Tūr-i sinā kalb-i mü‘min Hāḡ’la soḡbet sendedir

Kendiñe gel gör ki kimsin şānıñı bil bunda sen
Geç bu keşret ‘āleminden sırr-ı vahdet sendedir

Sensin ey dīl cümleden a‘lā vü ednā hor hakīr
Gāh şahısın gāh gedāsın zıll-i devlet sendedir

5. Sensin İrşādī fakīre dürlü derde düşüren
Gel devāsın eyle ihsān yine rahmet sendedir

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Göñülde yâr olursa anda kalmaz zerre-i âgyâr
Kamuyı yâr ider saña ve âgyâra dahî yâr

Görürsün cümle âgyâra saña olmuş mehbâr
Dahî hiç kalmamış âgyâr bulursun cümleyi yâr

İnsâna mâsivâdan dil zuhûr eyler şahenşah
O dil-i cennet olur bâ lezzet olursa anda dildâr

O yârîñ nâz u istiğnâsını ‘âşık olan can
Takılup zülf-i tarında olur menşûr-veş dar

5. Cemal-i gülşeninde dilberîñ zevk ü şafâ çok
..... İrşâdi o gülzâre bulunmaz anda hiç hâr

Harfî'z-za

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 10a1. Tâ ezel biz secde kıldık Âdem'e illâlarız
İtmedik inkârı aslâ Hâk diyen dâñalarız

Vech-i Hâkk'ı seyr idüp âdemde ikrâr eyledik
Gösterin hem ol cemâli mürşid-i mevlâlarız

Dost cemâli ka'bemiz hem kaşları mihrâbımız
Secdemiz Hâkk'ın şıfatı zâtını bîñalarız

Cam-ı 'aşkı sundu kevser leblerinden dost bize
Şöyle sermest eyledi hayretdeyiz ednâlarımız

5. Bunda İrşâdî kuluñ mañlûbu yârîñ 'aşkıdır
Çün şırañ-ı müstakîminde giden hâlâlarız

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Dāmen-i destîñ tutup dermāna irdim şüphesiz
Kahr u lütfuñ bir bilüp ihsāna irdim şüphesiz

Bir zamān zulmetde nā-çār h'āb-ı ğafletde idim
Vech-i nūruñ şem'asın pervāne irdim şüphesiz

Nefs-i zulmāni yüzünden bu perişān göñlümü
Kurtarup ābād idüp tābāna irdim şüphesiz

Cümle vārım cism-i cānım 'aşkına kıldım fedā
Şoyunup unşur tonun cānāna irdim şüphesiz

5. (?).Zāt-ı.. Hakk'ı sırr-ı dilde gösterüp İrşādiye
(?).Kıl.ü..kālın..terk.. idüp imāna irdim şüphesiz

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

10b1. Eşya şıfâtından şoyun gel gör bizim esrârımız

Ḳalbiñ evin pür-nür ider imānla ikrârımız

Çün Ḥaḳ buyurdı “küllu şeyin ḥālikiñ” bilmez misin

Bir yüz kalur bâkî hemān gir señ bizim pāzârımız

“ ‘İlme’l-yakīn” bildiñ ise “Ḥaḳḳa’l-yakīn” irmek dile

“ ‘Ayne’l-yakīn” gördük ‘ayān ref’ eyledik inkârımız

Lāyık mıdır insān olup ḥayvān şıfâtında kala

Aḥsen-i şıfāt âdem durur tevhîd-i Ḥaḳ ezkârımız

5. İrşâdi’yi irşâd iden virānesin ābād iden

Ḥaḳḳı Ḥulûşî asl u zât-ı mürşidimiz mi‘mârımız

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Kūşe'i virānelerde yār-ı halvet bekleriz
Fakrını fahr eyleyüp şabrında devlet bekleriz

Lezzeti halvetde bulduk vahdeti kıldık karar
Zikr ile dā'im olup şafvetde vuslat bekleriz

Düşdü gönlüm 'aşk-ı yāre gayr-i efkār istemez
'Andelîbiz gülşeninde nār-ı firkat bekleriz

Derd ile gam yetmedi dermān bizim derdimize
Terk-i rāhat eyleyüp miḥnetde ülfet bekleriz
5. Şabr-ı Eyyüb'den tutup dil şükrü Ādem'den diler
Raḥmeti çokdur Hakk'ın gayretde ra'fet bekleriz
6. İster idiñ sen de İrşādî bu 'uzlet yolların
Şimdi rāhın uğradı çün Hakk'a ric'at bekleriz

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

11a1. Rah-ı Hakk'a toğrulup da iz güden 'Uşşākīyüz
Cân u dilden biz cemâl-i muṭlaka müştākīyüz

Bakmayuz sağ u sola koyduk cihānıñ zevkını
'Aşk-ı Hak'dan lezzet aldık lezzetiñ ezvākīyüz

'Älem-i fānide irdik biz bekānıñ sırrını
'Aşık u şādıkların hem dillerinde bākīyüz

Cām-ı 'aşkı nüş idüp sükker lebinden dilleriñ kanmışız
Pir-i Hüsameddin-i 'Uşşākī yolunda sākīyüz

5. Geçmişiz elvān-ı renkden şafi bî-renk olmuşuz
Heft enfāsiñ sıfâtından geçen iṭlākīyüz

Zāhidā nefsiñ elinde at var ise renciñ eğer
Gel devāsın bizden al kim biz anıñ tiryākīyüz

Bilmeyen nefsiñ bu ilde bilmez imiş Rabbisin
"Men 'aref" dersin bilen hem bildiren ḥāllākīyüz

Sim ü zer cem'iyetin ko "kenz-i lâ yefnāy" bul
Yek nazar kıl on sekiz biñ 'ālemiñ biz ṭākīyüz

9. Fakrını faḥr eyleyüp İrşādiyā buldı ğınā
Şanmañız 'ālemde biz kim bende-i rezzākīyüz

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 11b1. Gel ey nāşih göñül yorma sözün bî-gânele duymaz
Kırāat eyleseñ yüz dört kitāp nādāneler duymaz

Mühürlü göz kulak kapuları emmāre kaydında
Sivā çeşmin nikāb çekmiş o nā-binālar duymaz

Hakk'ın 'āşıkların söyler hadīs ü sırr-ı Kur'an
Duyarlar söz içinde onu kim efsāneler duymaz

Ki her bir nutk içinde biñ me'anī gūş ider onlar
Ne bilsün cāhil ü nādān olar pinhāneler duymaz

5. Ezel bezminde mevlāyı görüp illā diyen 'āşık
Cemāl-i şem'ine yanmış yanan pervāneler duymaz

“ ‘Aref’den ders alan ārif olur hem göz kulak ısı
Görür hem işidir esrār ider seyrāneler duymaz

7. Şakın İrşādi sengistāna atma gevher-i 'aşkı
Hacerden saht olan kalbler olur hayvāneler duymaz

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

1. Allah bizim maḥbūbumuz biz hem anıñ maḥbūbuyuz .
Dīdar-ı ‘aşkıñdan yanup şeyda vü hem meczūbuyuz

Hep vārımız verdik Ḥaḳḳ’a çıktık aradan yoğ olup
Varlık Ḥaḳḳ’ın varlığıdır levḥ-i ezel mektūbuyuz

Biz cānımız virmeklige cānāna mecbūr olmuşuz
Cān tāzeler virdikçe cān cānānımız merkūbuyuz

- 12a Luṭf eyleyüp didārını ‘arz eyledikçe dīdemiz
Ḳanlar döküp giryān ile nehr-i revān mensūbuyuz

5. Ṭalīb olan Ḥaḳ yolların gelsün biz İrşādiyā
Rehber olup göstermege ṭalībleriñ maṭlūbuyuz

Harfî's-sin

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Şah-ı rāh-ı kibriyāya oldı hādî Hāk nefes
Mazhar-ı zāt-ı Hudā'ya çünki bādî Hāk nefes

Diñle kāmiller sözün ikrār idüp ez-cān u dil
Güş-i kalbiñle tıyarsın cümle yādî Hāk nefes

Cümle dillerden işit 'ilm-i ledün esrārını
Vaqt-i evveldir saña her kim münādî Hāk nefes

Her ne işitse kulağıñ mağz-ı Kur'an andadır
Bu söze Mısrî Niyāzî oldu nādî Hāk nefes

5. Her şîhr-i ilham ider Hāk feyzini pāk dillere
Dersini Hāk'dan alanıñ i'timādî Hāk nefes
6. Pāsbān ol bāb-ı dilde şubḥ u şām İrşādiyā
Arifānıñ beyt-i dilde zevk u şādî Hāk nefes

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 12b1. Bilmem yâ Rab ne derde düşdi göñlüm çâresiz
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res

Rûz u şeb zulmetde kaldım bir günüm yok kâresiz
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res

Yâ İlâhî sen bilürsün cümle ef'âlim benim
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res

'Afvuña muhtâcım ancak rahm kıl hâlim benim
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res

5. Her ne deñlü sa'y idersem senden istindâd gerek
Bir nazar kim kıldığın virâneler abâd gerek

Olmasa bir dilde feyziñ ol göñül berbâd gerek
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res

Ey göñül gel şâbir ol sen çok kerâmet bulasın
Ol tevekkül Hakk'a dâ'im hem selâmet bulasın

İstikâmetde muķım ol kim hidâyet bulasın
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res

Hayr u şerr u kahr u lutf u hem Celâl ü hem Cemâl
Cümle takdîrin olupdur ey Kadir-i Zül'l-Celâl

10. Talib İrşâdî kuluñ ister saña dâ'im vîşal
Saña lâıık bir işim yok el-âmân feryâd-res

Harfî's-şın

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

- 13a 1. Ey dilleri cāna hayāt baḥş eyleyen şāhım yetiş
 ‘Aṭşānıyım sūkker diliñ kandır şahenşāhım yetiş
- Hüsn-i cemālîñ şem‘ine pervāneyim cān atmağa
 Gel yak çerāğıñ göñlüme ey rû-yı tâb-māhım yetiş
- ‘Aşkın “şırâṭü”l-müstakīm”inden yolum ayırma hiç
 Kim vaşl-ı zātıñ varmağa itme dırâz rāhım yetiş
- Gerçi ḥaṭā çok eyledim hizmetde ben sulṭānıma
 ‘Afv eyle bildim cürmümü “estağfirullāh”ım yetiş
5. Bilmez misin İrşādî’niñ derdiñle mecnūn oldıgın
 Ey göñlümün Leylāsı gel alma benim āhım yetiş

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Bir ‘abes efkara düşdüm nâzlı sultânım yetiş
Fikr-i zâtıñla şafâ ver kalbe handânım yetiş

Dîdem ağlar dil gülerdi bir zamân sen şah ile
Kande kaldı eşk-i çeşmim zevk ü şadânım yetiş

Ağlamaklar inlemekler dost hayâliyle hemân
Hoş idi şeb tâ seher gülzâr-ı giryânım yetiş

(?).İtdiğñ.. cevır ü sitemler cân olur cismime
Hoş teselliler olurdum ey leb-i cânım yetiş
5. Gözlerim râhında bekler muntazır vaşlın senin
Ey yüzi kevser-i dil esrâr-ı Kur’ânım yetiş

Gerçi ‘işyânım keşirdir hazzının pâyânı yok
Mağfîret kıl cürmümü ey ‘afv ü gufrânım yetiş
- 13b Zât-ı ef’âl u şıfâtıñ cânda rü‘yet eyleyüp
İtmışim ikrâr u imân dînim imânım yetiş
8. İsm-i resmin mahv idüp İrşâdî’nin bâkî sen ol
Taht-ı dilde hâlis ol hüküm eyle fermânım yetiş

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

1. Düşdüm ‘aceb derde kim gel derde dermânım yetiş
Hiç bir tabîb gelir eylemez sen şâh-ı lokmânım yetiş

Her rûz u şeb râhın seniñ çün beklerim ey câna can
Vallahi sensiz mürdeyim gel âb-ı hayvânım yetiş

Atdıñ firâk içre vişaliñden ba‘id atdıñ bugün
Kaldım cehennem içre gel gel gel gülistânım yetiş

Sevmekde sen maḥbûbuma itdimse takṣîr çâresiz
‘Aşkîñla biñ cânım virem gel şâh ḥübânım yetiş
5. Zulmetden al gel göñlümü ğark eyle vaşlıñ nûrına
Şensin çerâğı göñlümüñ ey mâh-ı tâbânım yetiş

Bir ğayr evhâma düşürme göñlümü yâ Rab benim
Efkâr u ezkârım sen ol cân içre cânânım yetiş
7. Va‘d eylediñ tâ kim ezel İrşâdi’ye didârını
Nur-i cemâliñ ‘âşıkım şems-i dirâḥşâhım yetiş

Harfî'd-dât

MUHAMMES

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 14a1. Nefsini zebh eylemekdir “ıyd-ı ednâ”dan ğaraż
 Bir müsemmâ sâlike ta‘lîm-i esmâdan ğaraż
 Şeyh ile derviş dimekdir Kays u Leylâdan ğaraż
 Bir muhabbetdir cihânda ‘aşk u sevdâdan ğaraż
 Hubb-ı zât-ı fâhr-i ‘alemdir bu dünyâdan ğaraż

Nefsini sen bilmeden gel şanma ‘irfân kendini
 Hâk ile hâk olmadan sen şanma sultân kendini
 Çâr-‘anâsırdan çıkarsan şanma hayvân kendini
 Halk-ı hayvâniyetle şanma insân kendini
 Zikr-i tevhid eylemekdir işte insândan ğaraż

Zâhirân takvâ olanlar mesken itdi mescidî
 Şanma ‘ârif oldı Hâk mescid içre zâhidî
 İster iseñ mazhar olmak bunda sırr-ı tevhidî
 Mekteb-i ‘aşkı hakikatde bulup bir mürşidi
 “Men ‘aref” tahsîl itmekdedir bu ‘irfândan ğaraż

“Kün” deyüp var eyledi yokdan Hudâ bu ‘alemi
 Hazret-i Âdem ataya nefh idüp Cibrîl demi
 On sekiz biñ ‘âlemi âdemde var itdi demi
 Kendini isbât içün helâk itdi Âllah âdemi
 Münkiri ihlâk içündür Nûh u tûfândan ğaraż

5. Görme â‘lâ nefsiñi dâ‘im gönül ednâya bak
 Her ne deñlü ‘âkil isen nâmiñi şeydâya dâk
 ‘Âşık ol pervâne-veş gel canıñı şem‘âya yak
 “Len terânî” çün buyurdu Hazret-i Mûsâ‘ya Hâk
 Çak idüp benlik hicâbındır bu da‘vâdan ğaraż

Sen bu h̄aristān içinde ara bul bir gülizār
 Hubb sevdāsiyla anıñ eyle vārıñ tārūmār
 Būlbūl-āsā eyler iseñ her seherde āh u zār
 “Fe’zkūrūñ ezkürkūm” sırrı ola āşikār
 Ol vakit ma’lūm olurdu arş-ı Rahmān’dan ğaraż

7. Vuşlat-ı cānān dilerseñ bunda İrşādiyā
 Kendiñi gel ğayrīden geç şeyhe eyle iktidā
 Zikr-i tevḥīd derdiñ olsun dilde fikriñ bir Hudā
 Nūr-ı tevḥīd ile mahv olsun vücūduñ kāmilā
 Āşikār olsun vücūdda nefy ü isbāt dan ğaraż

Harfî'l-kaf

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Bilürsem ben beni dilde figân u âh-ı zârım yok
Görürsem vech-i cânânı şafâdan gayri kârım yok

Düşürsem fikr zülf-i dîlber e gülzâr olur gönüm
Açılmış tâze güller dermege gülbünde hârım yok

Gel ey sultân-ı hûbânım sana nâzır dîl ü dîdem
Perîşan itme hicrîñle çü sensiz hiç karârım yok

Bilürsün dilde ahvâlim çü sensin kalblere nâzır
Seniñ fikrinden özge hiç gönülde bir pazarım yok
5. Hakikat Ka'besi vaşlın tavâf itdi bu İrşâdi
Hacc-ı ekber olmağa vaşlıñdan özge dildârım yok

MUHAMMES

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 15a1 Bu dünyā kand ile bal olsa parmak banmasun ‘āşık
 Şafāsı pür-cefâdır cevrine katlanmasun ‘āşık
 Ne derlerse desünler il sözün inanmasun ‘āşık
 Şakın makşûda el irmek kolaydır sanmasun ‘āşık
 Uyup eller diline yok yere aldanmasun ‘āşık

Velâyet menzilin irmeklige kim gayret eylerse
 Tarîk-i ‘āşk-ı Hak’da sıdk ile hem hizmet eylerse
 Girüp kâmilleriñ bezmîn egerçi ülfet eylerse
 Bu gülşende hezâr olup ümîd-i vuslat eylerse
 Fenâ bağı gülünüñ bûyuna boyanmasun ‘āşık

Begim ‘āşık olan Hakk’a el çeksün bu kesretten
 Mekândan lâ-mekân zâtı görünsün sırr u vahdetden
 Fenâ fillâh olup bulsun bekâyı ‘āşk u ülfetden
 Demâdem gayret itsün nûş idince cām ı vuslatdan
 Kalup künc-i elemde nâr-ı hicre yanmasun ‘āşık

Bilürse nefsin her kim bilür mevlâsın elbette
 Çalışsın zîkr-i tevhlde çekilüp günc-i halvetde
 Bulanlar devlet-i dâreyn buldı bâb-ı ‘uzletde
 Temâşâ-yı cemâl-i yâr idince bezm-i vahdetde
 Şu resme nûş-ı cām-ı hayret itsün kanmasun ‘āşık

- 15b5. Kılağuz oldı İrşādî saña Hakkı naşihatde
 Duyarsa “men ‘aref” ‘ilmin eger ‘āşık şeri’atde
 Okusun mürşid-i Hak’dan anıñ sırrın tarikatde
 Dilerse ‘akl-ı külden behremend olmağ hakikatde
 Giçüp zincir-i ‘āşka Hakkı’yâ uslanmasun ‘āşık

Harfî'l-kef

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Yürü ey 'âşık-ı bîçâre insân olmak isterseñ
Ledün sırrın " 'aref" dersinde 'irfân olmak isterseñ

Bulup bir mürşid-i kâmil yedin nûş usahbâ it
Şarâb-ı 'âşk ile zâtında mestân olmak isterseñ

Uyarsın hâb-ı gâfletden dil ü cânın o şems-i zât
Tulû' itsün derûn-ı dilde şâhân olmak isterseñ

Eger " 'ilm'el-yakîn"inde irem dersin bu esrârı
Görüp "Hakka'l-yakîn" ol gel çü imân olmak isterseñ

5. Kimi 'âşk mecâzide kuru da'vâda kalmışdır
Hayflar ol kişiden kaç ki pinhân olmak isterseñ

Nefs-i emmâreniñ bed huyların dilden idüp tecrîd
Taḥallukṭum bi ahlâkında sultân olmak isterseñ

Ṭakıl zülfi kemendine hemîşe dâr-ı Mansûr ol
Hüsameddin 'Uşşâkî'de ihsân olmak isterseñ

8. Rah-ı 'aşkında İrşâdî özüñ gel merd-i tām eyle
Melâmetden görün dillerde destân olmak isterseñ

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 16a1. Āh efendim çok ھاٲalar eyledim gufrān seniñ
Geç günāhumdan ināyet eyleyüp ihsān seniñ
- Var mıdır ‘ālemde hiçbir ‘āsī mücrim ben gibi
Mağfired kānı rahımsin rahmet-i rahmān seniñ
- Bilmezem ‘aqlım perışān eyledi zülfüñ teli
Her ne iş kim işler isem emr ile fermān seniñ
- Varlığımdan şoyunup hem benligim mahv eyledim
Bāb-ı ihsānıñdan bir ‘abd-i za‘īf el-ān seniñ
5. Emr-i Hāk olsa Hūdā’dan saña İbrāhīm gibi
Tīgla İsmā‘īl-veş teslīm kim kurbān seniñ
6. Tā ezelden ‘ahd itdi İrşādī saña can vermeğe
Ahdine çün pür-vefādır canla peymān seniñ

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Nedir itdikleriñ ey dil ki sen Hâk'dan utanmaz mın
Görüp "ayne'l-yakîn" olduñ emr-i Hâkk'a inanmaz mın

Murâdıñ nâ-murâd olsun irâdet emr-i Hâkk'ındır
Ko imdi gayrı tedbîre murâdu'llaha kanmaz mın

Cihâd-ı ekber it dâ'im yaturma nefsi gafletle
Görüp zâtında şemsu'llâha gafletden uyanmaz mın

Niçün gâfil yatan ey cân fenâñın ley ü târında
Dönüp pervâneler-veş şem'i 'aşka sen de yanmaz mın

- 16b5. Velî sevdâsını düş cemî'-i evkâtda İrşâdî
Olar bî-renk olup renkten o rengi sen boyanmaz mın

Vezin : _ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

1. Ey pādīshāh-ı ‘ālem kande seniñ turāğın
Oldun ba‘īd gözümde gel it yakın rāğın

Lāyık mıdır bu cāna zulmet içinde koyma
Teşrīf idüp uyandır gel gönlüme çerāğın

Qaldım yine perīshān sensiz firāk içinde
Varmış meger kim seniñ vuslat sonu dūzāğın

‘Ādet midir çü böyle gāhi nihān olunmak
Yohsa nedir Allāh’ım benden seniñ firākın

5. İrşādiye çerāğ it ‘āşkıñ yolunda şāhım
Rāhında hem eviñde yaksın seniñ ocağın

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Ey gönül uşlanmadıñ gitdiñ nedir gümrâhlığıñ
Görünen ma'nâyı dilde yok mudur agâhlığıñ

Sen bu 'ilmiñ sırrını āgāh olam dirseñ eger
Her işi Hāk'dan bilüp şabr eyle bil sen şāhlığıñ

Çünkü bir iş kim irādetsiz olursa çāresiz
Anda hikmet gizlidir fikr eyleme nāgāhlığıñ

Gör cemāl-i yāre mir'āt-ı cemālinde oķu
Çün kitāb-ı hikmet oldur olmasun eyvāhlığıñ

- 17a5. Hikmete sen āşinā olmak dilerseñ Tālibā
Ėbsem ol seyr eyle her şeyde deme āgāhlığıñ

MUHAMMES

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Rāh-ı ‘aşkda ey gönül çekmek gerekdir çok emek
Çü ele gelsün dilersen Hâzret-i Hâk’dan dilek
Enbiyâ vü evliyâ çekdi emek gel sen de çek
‘Aşka düşmüş devr ider etrâf-ı ‘arşı her melek
Şem-i nûr-ı zâtı pervâne olupdur nüh-felek

Kâfresi ‘aşk-ı Hudâ’nuñ derdlere dermân olur
Sırrına vâkıf olanlar nâle vü hayrân olur
İzleyen ‘aşkıñ yolun hem vâsıl-ı Yezdân olur
Güş iden sırr-ı ezelden ma‘den-i ‘irfân olur
Nûş-ı şahbâyı vuşlatdan eylemez haşre dek

Bî-başar kalma cihânda zâhidâ gel dideñi aç
Elde fırsat var iken gel derdiñe bul bir ‘ilâç
Gayrılardan kes ümidiñ Hakk’a eyle ihtiyâç
Nakd-i hâliñ bulmağa sük-ı hakikatde revâ
Pota-i ‘aşka girüp derd ile kâl olmak gerek

- 17b ‘Aşk ile pervâneler-veş şem’a yandır cismiñe
Zâhir olsun Hâk vücûdu gel fenâ kıl resmiñe
Yâri gözle dem-be-dem ağıyarı alma fehmiñe
Var ulü’l-ebsârdan kühl-i cilâ al çeşmiñe
Hakk’ı gör Hakk’ı işit ta kalmaya kalbiñde şek

5. Düşeli sevdâyı ‘aşka kalmadı nâmûs u ‘âr
Münkirân mecnûn sanur görmez bizi şaşî bakar
‘Aşka düş İrşâdiyâ ‘aşk içre eyle âh u zâr
Çok yanup yakılmak ister olmağa kâmil ‘ayâr
Hakk’ıya pazar-ı ‘irfân içre ‘aşk-ı mehenk

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Ferāmūş eyleme sen kim beni ben sendeyim bil
Gözün aç canla bak kim saña ben bendeyim bil

Niçün gāfil olup kendiñ yorarsın şaşkın ādem
Gelüp kendiñe kendiñde ara bul cādayım bil

Amān yā Rab meded senden kerem senden düşürdü
Tuzāğın nefis-i bed-zālim beni efkendeyim bil

Halās it koyma bendinde beni şol zālimiñ yā Rab
Saña kulluk idem dā'im āzādsız bendeyim bil

5. Seniñle olsa dil dā'im çekilüp künc-i vahdetde
Yerim külhan olursa da yine gülşendeyim bil

Beni dūr itme 'aşkıñdan İlāhī vaşl-ı zevki
Kaçan dilden nihān olsun o dem külhendeyim bil

Ezelden eyledim ikrār yoluñda cān fedā olsun
Mukayyed dil siyāh zülfüñ telinde bendeyim bil

- 18a Benim hās cānım ancak sensin ey cānān bu tende
Hemān bir mürdeyim sensiz seniñle zindeyim bil

Göñülde ārzum cānā vişāliñdir vişāliñ
Ezelden tā ebed şāhım saña dil-bendeyim bil

10. Sivālardan diliñ pāk it kuluñ İrşādi'niñ yā Rab
Sivā per-kende kıldı göñlümü hayrāndayım bil

Ve zin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

1. Viridiñ seniñ estağfirullahe'l-azîm olsun göñül
İster iseñ 'işyânını Mevlâ Rahîm olsun göñül

Haddin tecāvüz eylediñ nefse uyup cürm ü haṭā
Yalvar Hudā'ya dā'imā hālîñ selîm olsun göñül

Gel şabri sen terk eyleme her hikmetiñ bāşı şabır
Ṭut kim riyāzet yolların huyuñ halîm olsun göñül

Sen kim seni pend eylediñ ṭutmak gerekdir ey göñül
Senden saña bu nuṣṣ u pend her dem kelîm olsun göñül

5. İrşâdi'niñ bu cism ü cânında emr olduñ bugün
Me'mûruñ oldukça bu cân hıfzıñ muḳîm olsun göñül

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

1. Çekdicegin cevri ü cefâ ecr-i şafâ vardır gönül
Gel ağlama derdiñ için elbet devâ vardır gönül
- 18b Yazdı nâmıñ deftere Mevlâ ezel hiç gam yeme
Divân-ı Hâk' da ismiñi eyler nidâ vardır gönül

Fikr-i fesâdıñ cümlesin terk it gönül tahir olup
Gir halvete tenhâ otur anda vefâ vardır gönül

Geç vâri u yogundan cihânıñ nakşına aldanma
Yokluk yolun tutduñ ise ahir bekâ vardır gönül
5. Çek gayriden her fikriñi gel zâtıña sür zikriñi
Zikriñ anıñ yâd itmede vaşl-ı likâ vardır gönül
6. İrşâdi'yi güldürmediñ vaşlıyla yâriñ her zamân
Senden kime şekvâ idem sende Hudâ vardır gönül

Vezin : . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

1. Ne güzel yâr ile halvet ne güzel
Ne güzel dost ile ülfet ne güzel

Dilüñi çirk-i sivâdan arıdır
Çekilüp küşe-i vahdet ne güzel

Kapusunda ola gör şıdk ile kul
Gice gündüz Hakk'a hizmet ne güzel

Seni sen bildüñ ise sende yakîn
Güzeliñ hüsnüne rü'yet ne güzel
5. Seni āgah ider her demde demi
O deme şıdk ı şadākat ne güzel

Öziñi ayırma özünden o şehiñ
Göñül içre āña vuşlat ne güzel

Dilemez yâri vücûdunda gören
Dü-cihân vārına nefret ne güzel
8. Arayup girdi erenler yolına
O ki İrşâdî'ye devlet ne güzel

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 19a1. Bî-hired re'sin o çeksin derdini dîvâne dil
Bağrını taşlarla ezsin bulmayan 'irfâna dil

Âh neler itdim beni ben bilmeyüp hicrân ile
Vaşl ile 'irfân olup kendin bilür şâhâne dil

Çok kusurum az görüp 'afv eyle yâ Rab cürmümü
Yüzi ara apıña geldi umâr gufrâna dil

İsm-i zâtıñ zikr idüp gönlüm figâna başlarsa
Bülbül-i şüride'i hayretde or hayrâna dil

5. Âh nolur İrşâdiyâ cânıñ virüp cânân içün
Yoğ olup kendiñ aradan bulsa çün cânâna dil

Veżin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. İhtilâṭ itmek ‘avām ile saña maḥṣûṣ degil
Terk-i dünyâ ehline zevk u şafâ maḥṣûṣ degil

Bir dilim ekmek içün varma ‘avāmuñ bābınā
Fakrını devlet bilen cāna cefâ maḥṣûṣ degil

Bekle zillet bābını itme ṭama’ zenginligi
İftihār-ı fakr olana hiç ğınâ maḥṣûṣ degil

Vuṣlat-ı yār iste ey dil ḥalvet ü ‘uzletde sen
Keşret içre ‘āşıkâne bir maḥṣûṣ degil
5. Şükr idüp İrşādiyâ ḥālîñ teşekkür kıl Hakk’a
Kıymet olmaz ‘uzlet ehline bahâ maḥṣûṣ degil

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Harfî'l-mîm

- 19b1. Bu râhîñ zevkîni ancak dilerseñ dilde sulţânım
Fenânîñ vârinı terk it nedir bil zevk-i cânânım

Soyındı taht u tâcından o şâh-ı Edhem İbrâhîm
Giyindi “fakru fahrî”den odur ‘âlemde bürhânım

Cefâyı kendîne yâr it şafâyı ‘aşka ir şâhım
Derûn-ı dilde feyz olsun hakikat râz-ı Kur’ân’ım

Alanlar lezzeti ‘aşkdan geçüpdür cümle vârandan
Şanurlar kim cünûn irdi bilinmez derd-i dermânım

5. Silüp kalbîñ mücellâ it sivâdan pâk-i dil ol gel
Otur taht-ı reşâdetde şalâ kıl sırr-ı subhânım

Duyanlar “es-şalâ” gelsün “aref”dendir seni alsun
Şifât-ı zâta haşr olsun bu sırrıñ seyri imânım

O zâlim nefis-i bed-hüyun elinden ‘âciz oldılar
Nice biñ mürselîn mekrinde aldandı âmân cânım

8. Ne müşkil mekrini bilmek vişâl-i Hakîk’a yol bulmak
Bilen yüz biñde bir Hakîk’a bulan İrşâdî ‘irfânım

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ _

- 20a1. Bilürüm bende sensin Allāh'ım
Cān u hem tende sensin Allāh'ım

Şāh-ı şāhānım dilde mihmānım
Dīnim īmānım sensin Allāh'ım

Mağfıret kânısın derde dermānsın
Sırr-ı Yezdān'sın sensin Allāh'ım

‘Āşıkıñ ‘aşkı şādıkıñ şıdkı
Tālib’iñ nuṭkı sensin Allāh'ım

5. Āh ile zārım pür günahkārım
‘Afv kıl yārım sensin Allāh'ım

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Derd-mendim ey ṭabīb dermānı senden isterim
Lücce-i 'iṣyānda ğufrānı senden isterim

'Akl u fikrim pek perīṣān oldu bilmem kendimi
Bilmege zātın yine 'irfānı senden isterim

Nār-ı firkat cānımı yakdı tutuşdırdı beni
Şem'i vaşlıñ yanmağa sūzānı senden isterim

Giymişim 'unşur libāsın kalmuşum berzāḥda men
Bu libāsı berzāḥa 'uryānı senden isterim

5. Çār u nā-çār kaldı hicrānda bu İrşādī ğarīb
Ey şahenşāḥ vuşlatıñ ihsānı senden isterim

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 20b1. Āsitānūñ olsa çārūbı yüzüm Zühdi dedem
 Hāk-i pāyiñ tūtiyā itsem gözüm Zühdi dedem
 Eylesem rü'yet cemāl-i pākiñi her şeyde ben
 Sensin ol dem görünen ancak özüm Zühdi dedem
 Rūhumuñ olduñ ğıdāsı hem de cānım dirligi
 Āb u nāmın hem āşım hem de tuzum Zühdi dedem
 Zātıñ müştāk olaldan yanmışım kül olmuşum
 'Ālem içre şavrulur tozmaz tozum Zühdi dedem
5. Gāh kāmīl gāh perīşān söyledir 'aşkıñ beni
 Yine sensin söylenen dilde sözüm Zühdi dedem

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Cān içinde kim canānım Hazret-i Zühdi dedem
Arzūsudur gönlümüñ hem vuslatı Zühdi dedem

Cān u baş çeşmiyle gördüm zātıñ imān eyledim
Olmasa bir dem göñülde hicreti Zühdi dedem

Rāhına sālīk olanlar fānīde buldı beḳā
‘Āşīkanın eyleyen pūr himmet Zühdi dedem

Rūḥ idi ol ism-i ā‘zām ‘ālem içre āşīkār
Sālīkānıñ kıldı ihyā rahmeti Zühdi dedem

5. İsm-i zātı yād olur dillerde bulmaz hiç fenā
Ḥayy ü bākī dü-cihānda ‘izzeti Zühdi dedem

6. Baş açık abdālıdır ol hazretiñ İrşādiyā
Ḥadd ü bī-pāyān kulına şefkati Zühdi dedem

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 21a1. Uyardım şanmış mıdır h`ab-ı gafletden dil u cânım
Görüp bî-dâr olan ‘âşıkları zannım peşimânım

Giceler şubha dek zâr iderken ‘aşk yâr ile
Hevâ-yı nefs unutturdı benim ol zevk-i şadânım

Ayrdı gülzârımdan beni bu nefs-i bed-zâlim
Fırâk içre yamân itdi benim hâl-i perîşânım

Yüzüm kara işim ‘işyân olupdur sensiz ey cânân
Vişâliñle günâhım yok küfürler oldu îmânım

5. Çekilmez derdlere düşdi yine göñlüm fırâkıñla
Vişâliñ derde dermândır keremler eyle sultânım
- Katî çokdur seniñ luḡfuñ ümidim kesmezem hâşâ
Ne deñlü var ise cürmüm sen olduñ ism-i gufrânım
- Garîbim bir kimsem yokdur bu dâr-ı ğurbetde
Kime ‘arz eyleyem hâlim bilürken cânda cânânım
- Benim âvâresi hüsnüñ benim Mecnûn-ı Leylân’ıñ
Benim Ferhâd-ı Şîrîn’iñ vişâl-i yâre devrânım
9. Yerinme sende İrşâdî görüp vâsılları bunda
Fırâk encâmı vuslatdır şabırlar eyle sen cânım

Vezin : . . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 21b1. Esîr-i nefis olup kaldım yetiş imdâdına pîrim
Yem-i 'îşyâna ben taldım yetiş imdâdına pîrim

Tutuldum dâmına nâcâr ararken vuslat-ı dildâr
Bütün gün hâletim bed-kâr yetiş imdâdına pîrim

Garîbim dâr-ı gurbetde yanarım nâr u firkatde
Koma zindân-ı hicretde yetiş imdâdına pîrim

Olursa senden istimdâd harâbım çün olur âbâd
Aceb kim olmuşam berbâd yetiş imdâdına pîrim

5. Saña bende olan dervîş kalur mı bunda kim dil-rîş
Seni ancak sezâ bu iş yetiş imdâdına pîrim

Ki sensin pîr-i 'Uşşâkî şarâb-ı vahdete sâkî
Göñüller derdi tiryâkı yetiş imdâdına pîrim

7. Sen olduñ derdine dermân bu İrşâdî niñ ey cân
Vişâliñle göñül şadân yetiş imdâdına pîrim

60

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Ey gönül gel seniñle ‘ahd ü peymân idelim
Terk idüp bed hūylarımız hulk-ı Rahmân idelim

Hayli dem gümrâh olup gezdik peyâbân serseri
Çekilüp bir küşe-i vahdete seyrân idelim

Nefs elinde nice demlerdir esîr olduk yeter
Cân u başdan geçelim de cân-ı cânân idelim

Çün işitdik Aşlı’nıñ ‘aşkında yandı şol Kerem

22a Biz dahî ‘aşkıyla yârîñ bağra büryân idelim

5. Nefs ile sen kim gazayı ekber it İrşâdiyâ
Vuşlat-ı yâr ister iseñ nefsi kurban idelim

61

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Pahāsız dürr-i yektāsın göñül baħrinde şāhānım
Meger kim cān-bahādır ħüsnüñe ey şāh-ı ħübānım

Olursa biñ daħī cānım virem ħüsnüñ pahāsı çün
Ezelden meşrebiyem ħüsnüñe ey cānda cānānım

Senin müşkin saçıñ sırrın görelden mest ü medħūşum
Tolaşdı tārına ‘aqlım ‘aceb ‘aşkıñda hayrānım

Ne sulṭānsın yakup geldiñ nice ‘āşıklar ‘aşkıñda
Ezelden tā ebed yandım seniñ ‘aşkıñla büryānım

5. Görüp vaşlıñ hakikatce bu İrşādī bu şeb zāhir
Bi-hamdillāh ṭavāf itdi güzel zātıñ dil ü cānım

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Ümīdim her zaman dilde vişālīñ ey şeh-i şāhān
Degil vāllahī maṭlūbum ki senden özge bir hūban

Çekilmez dār-ı gurbetde firākīñ derdi ey dilber
Vişālīñ şerbetiyle derdime dārū kıl ey Lokmān

Görindi cān ten içre vücūd-ı gevher-i pākiñ
Bilindi şüphesiz zātīñ olursun yā niçün pinhān

- 22b Faḫaṭ çok cürm ü ‘iṣyān eyledim gafletle rāhında
‘Afv kıl tevbeler olsun güzel ismiñ biri Ğufrān

5. Nedir bu çarḥ-ı dūn içre esīr-i nefis olup kaldım
Halās it kayd u bendden āmān pūr-rahmet-i Rahmān

6. Firākīñ ‘aklımı āşüfte kıldı n’etdigim bilmem
Koma hicrānda İrşādī kuluñ vişālīñle kıl şādān

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Harfî'n-nun

1. Kendi kendînden göñül sen taşra çıkma bir zamân
İster iseñ Hakk'ı görmek sîretinde bî-gümân

Hâş u cândır cânın içre gözle cânânın seniñ
Her nişâniyla olur zâhir görürsün bî-nişân

Çün ezel gördün o zât-ı Hakk'a ikrâr eyledin
Yâ niçün gâfil olur ey dil idersen sen gümân

Giymişin 'unşur libâsın kalmışın zulmetde
Gel soyun seyreyle zâtın mäh-ı tâbândan 'ıyân

5. El-âmân olsun elinden nefs-i bed-hüyuñ bugün
Giydi 'unşur kisvetin kaldı o yüzden bî-'ıyân

Ezeyim başın o sengiñ zıkr-i tevhidle bugün
Aşlını bulsun bu rûhum zâtını itsün mekân

Perdeler çekdi sivâ nâçâre dil âyînesin
Eyledi mañcûb o yüzden hâlimi kıldı yamân

Cümle düşmüşler kapuña geldiler şâhım sensin
İrdiler mañsûdların bir ben miyim böyle kalan

- 23a Kapuña her kim ki geldi istedi senden rızâ
Virmemek şânın degildir ey kerîm-i 'Âlî-şân

10. Vir benim mañsûdumu yâ Rab vişâliñdir murâd
Hâkiyim dergâh-ı zâtın itme me'yûş el-âmân

11. Sengidir bâb-ı kerîmiñ bekler İrşâdî kuluñ
Sen onu red eylemezsen tâlibîñdir her zamân

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _

1. Dîdarıñâ yüz sürmege
Şeyhim saña geldim bugün
Aşkın dileyüp görmege
Şeyhim saña geldim bugün

Dergâhıñâ şâyeste kıl
Kulluk ile der-beste kıl
Gitmem kapıñdan böyle bil
Şeyhim saña geldim bugün

Bir dertliyim dermân arar
Yokdur devâ derdim yarar
Ey derd-i yâr dermân-ı yâr
Şeyhim saña geldim bugün

Mürşidlere sensin nakîb
'Âşıklara sensin habîb
Dertlülere sensin şabîb
Şeyhim saña geldim bugün

5. Çok çekmişim hasretligiñ
Atdıñ bize gurbetligiñ
Yetmez mi bu hicretligiñ
Şeyhim saña geldim bugün

6. İrşādî'niñ cānānısıñ
Göñlünde hem sultānısın
Sırrında çün Subhān'ısın
Şeyhim saña geldim bugün

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Pür-kuşūr itdim yine şāhım ‘afvlar eyle sen
Cümle ahvāl ser-encāmım saña ma‘lūm iken

Ey sebep n’oldı bilüp bilmemezlik bizlere
Fırkatiñdir şaşırın ‘aklım perīşān eyleyen

- 23b Vuşlatıñla benligim mahveyle al benden beni
Ey habīb-i şāh sultān vaşl ile sensin bu ten

Vuşlatıñla yā İlāhī ‘ākilim hem ‘ārifim
Fırkatiñle cāhilim n’etdigimi bilmem ki ben

5. Rengiñi ister isen kimler görür dilber seniñ
Yok nişānıñ bī-nişānsın cümle sensin görünen

Men gedāyı dürlü elvān ile göstermekdesin
‘Aklımı hayrāna şalmak mı murād yā ne bu fen

7. Hikmete virsün gören her hālīñi İrşādi’niñ
Düşmesün hayretlere ahvālını seyr eyleyen

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

1. Elḥamdülilah zātımı gördüm bugün rü‘yāda ben
Bayrām-ı ekber eyledim kalkup o gün dünyāda ben

Gitmez hayāli dīdeden ‘aynımdadır ol sīm-ten
Cān içre pinhāndır canān itdim ‘ıyan ma‘nāda ben

Süzmiş elā nergislerin mestāne bākışla bakar
İtmiş ku‘ūd a‘lāda ol seyr eyledim ednāda ben

Rūy-ı siyāhım pāyına sürdüm tazarru‘ eyledim
Püş eyledim pak-i dāmenin itdim niyāz şāhāna ben

5. Emr eyledi biñ nāz ile sünnetlerim bir bir edā
Kıl didi öñden soña rām olmuşum fermāna ben

Andan o yār oldu revān gördüm izin bellü beyān
Oldum verāsınca revān girdim yola yektā ben

7. Ayrılmaz İrşādī kuluñ isriñden ey şāh-ı cihān
Āzādsız ‘abdiñ olmuşum dünyāda ve ‘ukbāda ben

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . / _ / _ . _

- 24a1. Gözleriñden kan revān it ḥasret-i dildār için
Bülbül-āsa nāleler kıl ol gül-i gülzār için

Uyhular girmez gözüne ‘āşıkıñ leyl ü nehār
H’āb-ı rāhatdan geçer ‘āşık olanlar yār için

Yan yakıl ‘aşkıñdan yāriñ bağırını eyle kebāb
Hāzır ol Mansūr gibi yār ugrına ber-dār için

Derde düş Eyyüp-veş kurtlar toyur yār ‘aşkına
Eyleme lokmāna minnet derdiñe tımār için

5. Hāliñ olsun iş bu sözler yār için İrşādiyā
Yanma ğaflet nārına dünyāda gel āgyār için

Vezin : _ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _

1. Kaldım firāk elinde nā-çār hālīm yamān
Vaslıñ gerek İlāhım derde devā el-āmān

Çekmeklige firākıñ tākāt yetişmez şahā
Bilmez misin ki cismiñ sen olduğñ nā-tüvān

Sun gizlice lebiñden āb-ı hayāt cāmını
Nüş eyleyüp bu cānım bulsun hayāt-ı cāvidān

Çok perdeler çekildi ‘ısyāna mebnī göze
Görmüş iken bu ‘aynın cānında hüsñüñ ıyān

5. Āh ne eyledim ne itdim sultānıma çaresiz
Aldı felek elimden itdi gözümdeñ nihān

Fikrindedir gönül her dā’im mu‘anber saçıñ
Didārıñı güzelim göstermemek nā-gehān

7. İrşādī’niñ dilinden arzū-yı vaslıñ güzel
Gitmez gözünden uçar hüsñüñ hayāli her ān

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 24b1. Gösterüp didârîñî şāhım niçün kıldıñ nihān
Luţf idüp bir kez daḥî göster cemālîñ nā-gehān

Ḥayretinden kalmışım şol āb-ı kevser lebleriñ
Baḡş-ı cān eylerdi şol dem eylese gevher-fesān

Mürde kalıp kalmışım hicrinde la‘liñ dilberā
Gel ki kandır kim bula cismim ḥayāt-ı cāvidān

Gerçi ‘isyānım katı çokdur İlāhım ‘afv kıl
Mağfirēt kañı keremsiñ ey kerīm-i ‘ālī-şān

5. Şol zamān kim zülf-i ‘anber būyuña vuşlatdayım
Şād u ḥāndānım ki ol dem istemem zevk-i cinān

6. Ṭālibiñ İrşādi’ye va‘d eylediñ ḥālīm ezel
Muntazır ahvālîñi göñlüm ki ey şah-ı cihān

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

1. Yā Rab meded kaldım perīṣān hāl ile nā-çāre men
Sensin recā-gāhım benim geldim saña yalvara men

Hoş gör benim ‘iṣyānımı bir cürmi çok ‘āṣī kulam
Kıl mağfıret yā Rabbenā geldim kapıñ Ğaffār’a ben

Düşmüşlere dest-gır olmaz iseñ yā kim olur
Al destimi kaldır beni üftādenim bī-çāre men

Gel bir nazar kıl gönlümü pāk it kūdūrātdan bütün
Ayrı düşüp gülşāneden tolaşmışım pūr-hāre men
- 25a5. Derdim benim artup gider günden güne ah çāre ne
Hālīm nolır bulmaz isem bu derdime bir çāre men
6. Şāniyenīñ şālīşesi dem vaktiñi itme telef
Cehd it Hakk’a İrşādiyā lāyık görem didāre men

Ve zin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

1. Düşdün nedir söz gaygüsün özden haberdâr olmadan
Sırr-ı “en’el-Hakk”ıñ bugün ‘aşkıñda ber-dâr olmadan

Sen kaṭreñi kim görmeden deryâda yüzmek mi dileñ
Gül goncasın arzulama bülbül gibi zâr olmadan

Hak sözleriñ Hak’dan gelür bed-nefsine tenbih için
Nuṭkuñdan irşād ol hemân kalbiñde inkāṛ olmadan

Sen “küñtü kenzün” sırrını bilmeklige geldiñ buña
Kimler görür ol maḥfiyen ehlin ānıñ yâr olmadan
5. Her kim diler Allāh’ını maḥbûb olabilsün āñı
Dersin “aref”den okusun āḥîr yeri nār olmadan

İş bu ḥadîs-i kudsiye mazhar olan ‘âriflere
Va’d eyledi Hak vuşlatın levḥ ü kalem vār olmadan

Çün muṭma’inne “irci’î” Hak nuṭkıdır ol muṭma’in
Bunda rücû’ it zātıña cennetde didâr olmadan
8. Senden saña kim nuṭk bildiñ mi Tâlib şimdi sen
Teslîm olup tut sözlerim te’vîle düçâr olmadan

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 25b1. Göremez Hakk'ın cemâlin aşka mahşûr olmayan
Nûş idüp vahdet meyinden şâf ü meskûr olmayan

Cânını virmek gerekdir vuşlat-ı Hâk isteyen
Nice vâsıl oldu Hakk'a nefs-i makhûr olmayan

Nefsini â'lâ görüp bâlâ gözetme ey gönül
Hâk ile yeksân olur gönünde mağrûr olmayan

Gel "fenâ fillâh" ir kim yog olandır var olan
Bilmedi sırrın ene'l-Hâk bunda Mansûr olmayan

5. Soyunup 'unşur libâsın giy melâmet hırkasın
Giyemez 'âr şişesi taşlarla meksûr olmayan

Nice gördi bu tarik-i müstakîmin zevkini
Dürlü dürlü nam ile dillerde meşhûr olmayan

7. Çok kusûr itdin İrşâdî efendin 'afv ider
Cürmünü bildikçe da'im var mı mağfûr olmayan

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Harfû'l-vāv

1. 'Âşıkıñ göñlünde ma'sûk hüsni-ı kevser oldı Hû
Cânına cânân anıñ içün zât-ı Haydar oldı Hû

Âh u zâr eyler mi bülbül hasret-i gül olmasa
'Andelîb-veş derdi 'âşık dilde inler oldı Hû

Görmesün âgyâr cününün 'âşıkıñ hem sezmesün
Anıñ içün anları halvetde şaklar oldı Hû

Derd-i 'âşık bu cihânda bir şeyi olmaz makîs
Soranı Mecnûn olan Leylâ'ya söyler oldı Hû

5. (?).Hû.durur..mañlûb. u maksûduñ seniñ İrşâdi'yâ
(?).Vuslat-ı..Hakk'a.. göñülde aşl-ı rehber oldı Hû

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 26a1. Gerçi şāhım cevriñi çekmek şafādır ‘āşıkā
Derdiñ ile hastalar olmak şifādır ‘āşıkā

Lık fırkat nārına yakmak yakışmaz şānıñā
Gül vişālīñ ‘aşk nārına yak revādır ‘āşıkā

Gül yüzüñ ez-çeşm gitmez fırkatīñ güç geldi güç
Vuşlatīñ cānā gönülde hoş ğidādır ‘āşıkā

Görmesem sen şāh-ı dilde eylemez göñlüm karar
Böyle kim hicriñle yakmak çün haţadır ‘āşıkā

5. Gel vişālīñ nārına cānında yak İrşādi’niñ
Fırkatīñ derdi çekilmez bed-belādır ‘āşıkā

Ve zin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Güzeller içre bir gördüm misâliñ yok cihân içre
Meyl virmem diger dilber cānā zamān içre

Alup āgūşuma yāri vefādārım çekilsem çün
Otursam cām-u ḥ̣āb içre güzel sevsem nihān içre

Lebinden kevşer ırmağın akıtsa la'l ü mercānım
Dil ü teşnem olur sīrāb-ı mey nehr-ü revān içre

Yüzüm yerlerde ḥāk olsun kadem baş sevdiğim gel gel
Sürem rüy-ı siyāhım ḥāk-i pāyiñ āsitān içre

5. Ezelden mūnis-i yārim değılmiñ sen şehinşāhā
Ayırma ḥüsn-i rüyüñdan dil u dīdem her ān içre

Niçün kurb u visāliñden ba'id itdīñ beni şāhım
Revā mı hicr ile efkendeñi koymak yabān içre

7. Toğar elbetde bahtıñ şemsi İrşādī derūnuñdan
Diliñ envāra gark eyler o dem cānıñ cinān içre

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Bilürken ben beni çün bilmeyüp kaldım vebāl içre
Yetiş imdādıma şāhım bırakma kıl u kāl içre

Unutmam zātıñ bir dem hayālīñ dilde dā‘imdir
İrşidir zevk-i külliye koma böyle hayāl içre

Beni dūr eyleme yā Rab vişāl-i zāt-i pākinden
Mekāndan bī-mekān zātıñ görünür dilde hāl içre

Şıfātıñ görse cān çeşmī seniñ kim zāt-ı kendinde
Olur pervānesi ‘aşkıñ yanar şem-i cemāl içre

5. O kim mahv-ı vücūd eyler seniñ ‘aşkıñda ey dilber
‘İyān eyler şıfātında kemālīñ bī-misāl içre

6. Ğarīķ ol ‘aşk bahrinde o zātıñ sende İrşādī
“Tahallaktüm bī-halkillāh” rumūzın ir kemāl içre

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Diliñ pek tut gözüñ bağla seherlerde dā'im ağla
Bilürseñ çok gel az söyle her sözde ciger dağla

Buyurmuşlar lisān birdir kulāk ikidir insānda
Sözüñ kāmīl ile tōlsun dehānıñ bal u un yağla

Özüñ düz gel sözüñ süz gel diliñden 'uḳdeler çöz gel
Şakı bülbül gibi dā'im sular gibi aḳup çağla

- 27a Diliñ şafvetde ğarḳ ṯalup hem baḥr-i vaḥdetden
Alup dürr ile gevherler pazar-ı 'aşḳda şat şağla

5. Seniñ 'İsā demiñden hoş ḥayāt bulsun cemī' 'āşık
Pesendide olup gel bezm-i 'uşşāḳda yüzi ağla

İkilikden geçüp İrşādī birlikde olan sālīk
Füyūz-ı sır-ı Ḥaḳ söyler ḥużūrunda eliñ bağla

7. Özüñden ğayrıya virme bu nuṭḳı sende ey Ṭālib
Ṭutarsan nüsha-i kübrā ḥamā'il it başıñ bağla

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Her ʔarafdan dīdeme ʔayret göründi ʔayrola
Cümle dillerden baña ‘ibret göründi ʔayrola

Bilmeye bu sırr-ı ʔikmet yolların ‘ārif gerek
Bildire Rabb’im bize ʔayret göründi ʔayrola

Yā İlāhī sen kerem kıl sırr-ı ‘ilmiñ bilmege
Bilmezem ʔayrāndayım ʔayret göründi ʔayrola

‘Ācizim idrāk idersem de bilemem neden
Şabr eyle çün kim bize ʔākāt göründi ʔayrola

5. Dū-cihānıñ pādişāhı pīr sultānım Hülūsi
ʔālibiñ İrşādi’ye ʔalvet göründi ʔayrola

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 27b1. Ekl ü şürb itmek gibi olmaz cefâ hicrân ile
Zikr ü ef'âlimde olmaz bir şafâ hicrân ile

Vuşlatıñ kadrini bilmek mi bu hicrinden garaž
Yohsa hâşâ sen misin kim bî-vefâ hicrân ile

Görmeyen zâtiñ ezelden sırr-ı vaşlı añlamaz
Yakma gel nâr-ı cahîme ey dilâ hicrân ile

Bir oñulmaz yaradır kim zaħm-i hicriñ 'âşıkā
Merhem-i vaşlıñ şarındı ey di'lâ hicrân ile

5. Bî-mecâlim tākātım yok çekmeye hicriñ yükün
Kaddimi dal eyleme ey pür-vefâ hicrân ile

Hicretiñle bir gazel yazdım murâd-ı vaşlıñ recâ
Kıl münâcâtım kabûl yâ Rabbenâ hicrân ile

Câm-ı 'aşkı şun yediñle pür-kadeh olsun bize
Mest olam vaşlıñla koyma sâkiyâ hicrân ile

8. Baħr-i 'aşkıñ kaťresinde yüzmek ister Tâlibâ
Baħr-i bî-pâyânı bul İrşâdiyâ hicrân ile

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 28a1. ‘Ākıl olsañ cümle işde ‘aḳl ḥayrān bu işe
‘Aḳl u fikriñ terk kıl koyma göñülde endişe

Bir ‘azīm işdir velī rāhında gitmek toḡruca
İzleyen ānı begim dünyāda çok bakmaz pīşe

Yılma gel dehr-i denīde nefsiñe meyyāl olup
Çok seğırdirsən uğradırsın pāyiñi āhir tīşe

Fānīdir zevk-i şafāsı olma mel‘ūn aldanup
Niceyi tahtından āhir uçurup atdı pīşe

5. Şābīr ol her ḥāline hem şākir ol Ḥaḳḳ’a müdām
Bāb-ı kullukda tevekkül yakışur çün dervīşe

Teşne-i lebsiñ dost cemāliñ kıl teveccüh rüz u şeb
Bir elinde nūr kādeḥ hem bir elinde pür şīşe

7. Her şabāḥ iç dost yedinden ‘aşḳ şarābın Ṭālibā
Pür-şifā peymānemiz şayrūya hem dil-rīşe

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Harfî'l-yâ

1. Hayf hâlim benim yâ Rab kalursam böyle hicretde
İşim leyl ü nehâr cürm ü haṭâdır dâr-ı firḳâde

Görünmez illeri vaṣlîñ ba'îd oldı baña bende
Yakındır gerçi Allâh'ım bu göñlüm kaldı hayretde

Cefâsın çekmeyen yâriñ şafâsın irmedi aslâ
Dinişler 'ârifîñ-ı billâh bunu böyle belâgatde

Uyanur nâgehân 'aşkıñ vişâl-i zât-ı Mevlâda
Mürüvvet kanı şâhîñ vâr bilür hâliñi rahmetde

- 28b5. Kasâvet olma İrşâdî dinilmiş darb-ı meseldir
Kara gün kararup kalmaz avunur giryân elbetde

Ve zin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1. Tecelliden tesellî al teşekkür eyle Yezdânı
 Muḥakkakdır saña feyz-i keremden lutf u ihsânı

 Geçürme ‘ömrünü bir dem bu kesret içre ḥalvet ol
 Olur ḥalvetle kalbîñ şâf velî vahdetde gülşânî

 Açılur dîde-i bînâ temâşâ-yı cemâl eyler
 Sırât-ı müstakîm üzre kemâl-i zât-ı Subhânı

 Fenâyî gelmeden maksûd nebîniñ vârisin bulmak
 “ ‘Aref’den dersini görmek velâyet sırr-ı ‘irfânî”
5. Nedir dünyâ nedir ukba nedir mahşer nedir mîzân
 Nedir cennet nedir ṭubâ gözüñ aç eyle seyrânı

 Görenler eylemez izhâr derûn-ı dilde setr eyler
 Uyan gel ism-i Kayyûm’dan ‘ıyân it sen de mîzânı

 Fehm kıl “len terânî” sırrını Musâ-yı ‘İmrândan
 Ki rûḥu’l-kudse irdi çün Mesîḥ bin Meryem’iñ şânı
8. Açıldı bâb-ı fettâḥıñ görüñdi vech-i dildârı
 Tavâf eyledi İrşâdî okundı sırr-ı Kır’ân’ı

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 29a1. Gülmedi gitdi deli gönlüm nedir āh çāresi
Gün-be-gün artar dil-i dīvānemiñ hem yāresi

Vuşlatıñ cānānı arzūlar göñül dā‘im uyur
Ah çekilmez fırkatı ānıñ cigerler pāresi

Bağlanup kaldım ümīd-i feyz-i ihsānıñ anıñ
Bend iden gönlüm o şāhuñ zūlfünüñ bir tāresi

Tā ezel gördüñ cemāl-i yāre hayrān olmuşuz
‘Aqlımızı yağmaya virdi gözlerinin kāresi

5. Var mı İrşādī gibi bir zūll-i aḥḳar bendesi
Kimine biñ kese vermiş yok onun bir pāresi

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Sorma şūfi ‘āşık-ı şādıkların ef‘ālini
Şerh olunmaz görmedikçe anların aḥvālını

Zāt-ı Ḥakkı gözleri görmüş ezel ervāḥda
Arayup gelmiş cihāna ‘ahd olan aḳvālını

Rāh-ı ‘aşk üstādını bulmuş Ḥakk’ın ‘āşıkları
Mağz-ı Kur‘ān’dan okurlar ‘ilm ile ā‘mālını

İftitāḥ tekbirini almış ḥulūş-ı kalb ile
İktidā kılmış Ḥakk’a teslīm ü māl u cānını

5. Şıdk ile ikrār idüp kullukda bekler māḥ u sāl
“Men ‘aref” dersin okurlar fehmi idince ḥālını

Her tecelli Ḥaḳ bilüp bāb-ı tevekkülde olan
Kul iken sultān olur bellerse nefsiñ ālini

- 29b7. Hızmetinde itme noksān mürşidiñ İrşādiyā
Defter-i ā‘mālınıñ elbet virir is‘ālini

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Görmedim çokdan beri cānımda yāri cān gibi
Zulmet içre kaldı cānım bī-ziyā zindan gibi

Koyma firkat içre şāhım ‘āşık-ı bī-çāreñi
Vuslat içre güller aç göñlünde gül-i gülşen gibi

Bülbül-i şeydā olup hüsnüñ temāşasında ben
Eyleyim efgānı her dem Yā‘küb-ı giryān gibi

Derdimin dermānı sensin ey bu göñlüm Yūsuf’u
Gel devā kıl derd-i bī-dermānımı Lokmān gibi

5. Düşmüşüm gurbetlere sevdān ile şāhım senin
Yok enisim senden özge hālimi ‘irfān gibi

Māsivānın fikrini al gel bu göñlümden benim
Fikr-i zātıñla müşerref kıl beni sultān gibi

7. Nār-ı ‘aşkımda bişüp olsun kebāb İrşādiyā
Aç olan āşıklar ekl etsün ānı büryān gibi

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

- 30a1. Ey gönlümün eglencesi şāhım efendim gel beri
Hicriñ beni gör neyledi itdi perîşān serserî

Sensiz harām olsun baña şeyhlik vü dervîşlik bile
Hırka vü tāciñ zevki yok vaslîñ şafā vü zevk yeri

Yokdur murādım ğayrı vaslūndan şehā bir zerrece
Sensin kamudan maksūdum ey dinimiñ peygamberi

Yokdur şerîküñ lā-şerîk geldiñ cihānā bî-nāzîr
Görmüş degil bir sen gibi hulḳ-i hamîd ins ü perî

5. Yandım yakıldım hicr ile pek şuşadım vaslūñ seniñ
Kandır bu teşne cānımı hūsn-i lebiñden kevseri
6. Hayretlere saldı firākıñ çāresiz İrşādi'yi
Ârzūladım biñ derd ile ister göñül sen dilber

Ve zin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1. Fırkatiñdir çekdigim renc ü ezā
Vuşlatıñ kande seniñ ey ħub likā

Cān idiñ cānımda şahā hoş benim
Eylediñ bī-cān beni olduñ cüdā

Muntazırdır der çeşm-i hasret derd ile
Gel tabībim derdime eyle devā

Çünkü senden özge dermān bulmadım
Şerbet-i la‘l-i lebiñ ‘aynı şifā

5. Merḥamet kānı rahīmsiñ yā Rahīm
Lutfuna muhtāç seniñ İrşādiyā

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 30b1. Bozma ey cān itdigin peymānı dilde yār ile
Er odur kim kıldığı ‘ahdde dildār ile

Lā-mekāndan kalbiñi ilhām ider Hāk emrini
Sa’y idüp biñ cān ile tūt buyurıgıñ ikrār ile

Rū-yı cānānı gözet mir‘āt-ı vechin üzre sen
Zevk-i bākī eyle dilde vuşlat-ı dīdār ile

Bir gönüldür yār olan cānā saña ‘ālemde bil
Çek diliñ bigānelerden kalma gel āgyār ile

5. Fikr-i Hāk’dan ğayrı efkār cümle bed ef ‘āl olur
Tālībā gel fikr-i Hakk’a dilde pür-ezkār ile

MESNEVİ

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1. Bir ‘acā’ib derdi var ‘āşık larıñ hiç sormañız
Dil ile takrîr olunmaz anları siz yormanız

Derd-i firkat dediler bu derdiñ ismin ‘āşıkān
Düşmesün bu çah-ı derde kimseler ya müste‘ān

Böyle bir müşkil ‘acā’ib derd imiş bu derd ‘aceb
Bil ki bu derdiñ devāsı dā‘ima erkān-ı edeb

Çıkma erkān u edebden pür-edeb ol pür-edeb
İstikāmet yolların sen eyle Allah’dan taleb

5. Talib ol biñ derd ile sen derd-i ‘aşka Tālibā
Derd-i aşk matlūbuñu vāsl ider elbet saña

RUBA'İYYAT

90

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 31a Ey gönül gel zülf-i yârîñ fikrini düş bul şafâ
 Her teli biñ dil ile irşād ider aşlîñ saña
 Gülşen-i hüsnünde bülbüller gibi feryāda düş
 Eylemez mi gör ki ol gül saña her gün merhabā

91

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
 velehu

Ey gönül gel kendiñi sen zevk ararsan bî-nihā
 Çıkma cismiñ kal'asından anda bul bir hoş şafā
 Kıl teveccüh Hakk'a sırrında görürsün bî-mekān
 Çün 'ıyandır gün gibi dilde o yâr-i pür-vefā

92

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
 velehu

Țut şimāhuñ dildeki bülbül ne añlar rüz u şeb
 'Āşık-ı billāh olan kes ānı dîñler rüz u şeb
 Vasl-ı yāre muntazır olduñsa her dem it semā
 'Āşıkıñ ma'sūk ilinden güş çekeler rüz u şeb

93

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
 velehu

Ey bu göñlüm derdiniñ dermānı sensin yā habîb
 Sende buldı derdini dermān göñlüm yā ṭabîb
 Koyma hasret 'āşık u müştākıñu hicrānla
 Ey güzeller şāhı cānānım vişālîñ kıl nasîb

94

Vezin : . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / _ . _
 velehu

- 31b Yine ḥandān olayım bāğ-ı fenāda gül olup
 Öteyim hüsnüne karşı o şehiñ bülbül olup
 Țakılup zülfüne Mañsūr gibi ber-dar olayım
 Daḥî cismim yakayım şavurayım hem kül olup

95

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Ey güzeller şāhı bir dānem efendim merḥabā
Gel buyur taht-ı dile ḥükmüñle fermānıñ yürüt
Muntazırdır çeşm-i giryānım efendim merḥabā
Teşneyim kandır lebiñden āb-ı ḥayvānıñ yürüt

96

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Yā İlāhī ‘aşk-ı zātıñ derdime dermān olur
Çeşm-i dil görse şıfātın ḥūn ile giryān olur
Pāk olur mir‘at-ı kalbim luṭf ile kılsañ nazār
Kurtulup ğamdan küdürātdan gönül şādān olur

97

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Mihnet-i cevri felek cānımda açdı yāreler
Nā-ümüdüm cümleden giydi bu gönülüm käreler
Sensin ey cānān bu cānım yāresin merḥem saran
Gel yetiş hicriñ bu cismim pāre pāreler

98

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _
velehu

32a Yā Rab saña ma‘lūm durur ef‘ālimiz tā serteser
‘Arz itmege ḥācetim var aḥvālimiz tā serteser
Çün kıl hidāyet istikāmet yolların ḥāl it bize
Yokdur saña lāyık bizim ā‘mālimiz tā serteser

99

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _
velehu

Ey murğ-ı feryādıña ba‘is nedir leyl ü nehār
Şimdi şitā eyyāmıdır şandın mu sen geldi bahār
Şabr it hele ey cān kuşu güller küşād olsun da öt
Yokdur saña lāyık bizim ā‘mālimiz tā serteser

100

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Ruĥları üzre dökülen kākül-i cānān gelür
Kim meşām-ı cānā andan sünbül ü reyĥān gelür
Seyr iden gözler anı rüşen olup eyler şafā
Yā niçün zevk itmesün taht-ı dile sultān gelür

101

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Hamdülillāh sen şeh-i sultāna biz kim bendeyüz
Çekmeyüz asla te'essüf zülfüne dil bendeyüz
Cānımızsın cism içinde görmüşüz 'ayne'l-yakīn
Dil düşüp sevdāña şāhım 'aşkıña efkendeyüz

102

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

32b Nedir cān bülbülün ey dil koduñ keşretde sen mahbūs
O bir 'ankāyı vahdetdir degildir cife-ĥor bed-nūs
Yeter ġafletle ālūde olup kaldıñ bu fānīde
Uyar gel dīde'i cānıñ olursın soñra kim me'yūs

103

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / . . _
velehu

Gel gönül yārīñle yār ol ġayrı sevdāyı bırak
Ĥāk ile ĥāk ol hemān sen çıkma bālāyı bırak
Faĥr u fānīdir Ĥāk 'āşıklarıñ toġrı yolu
Sen ki ednādan dahī ednā ol ā'lāyı bırak

104

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Ārzü-yı vuşlatıñla bekledim kaldım seniñ
Ey şeker-leb ĥasretiñ deryāsına taldım seniñ
Gör ki gel ĥālīm neler neler oldı firāķıñla seniñ
Ĥayretiñ bahrinde gönülüm engine şaldım seniñ

105

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Çāresiz kaldım habībim gel beni bir çāre kıl
Derd-i ‘aşkıñla bu bağrım yāresin pūr-yāre kıl
Firḳatīñ vīrāne kıldı bu dil dīvāne mi
Vuşlatıñla gel cünün olmuş dile imāre kıl

106

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

- 33a Kāmil insānlar ile dünyāda düş kalk kāmīl ol
Hāllerīyle hāllenüp hem sözlerīyle ‘āmīl ol
Ẓāhir ü bāḥin olandan hiç ziyān gelmez saña
Kānde bulsañ ehl-i diller meclisine dāḥil ol

107

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Ey gönül sevdā-yı ağıyarı bırak gel yāri bul
Kendiñi gel gayrıdan geç dildeki dildārı bul
‘Ömrünü beyhūde efkārlar ile itme telef
Zikr-i Hakk’a iştigāl it hoşca bir efkārı bul

108

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _
velehu

Şabr it diliñ dildārı bul cānında ki gülzārı bul
Birlik dilerseñ Hāk ile Mansūr olup berdārı bul
Vaḥdet ilin cāndan taleb eyle çok çek ta‘ab
Fānī olup gel bākiye Hakkā‘l-yakīn ol yāri bul

109

Vezin : _ _ . / _ _ . _ / _ _ . / _ _ . _
velehu

Vaşlın ile gönülümü şad eyle gel sevdiğim
Bī-nām nişānım benim yār ile gel sevdiğim
Firḳat ile bağrımı hūn eylediñ kadd-ı dāl
Yıkdıñ harāb itdiñ ābād eyle gel sevdiğim

110

Vezin : _ _ . / _ _ . _ / _ _ . / _ _ . _
velehu

- 33b Şāhım seniñ ‘aşkıñı her tutdığım iş benim
Rāhıñda bir pūr-kusūr dīvāne dervīş benim
Mecnūn olup bilmedim Leylā’m saña n’etdiğim
‘Afv eyle gel cürmümi derdiñle dil-rīş benim

111

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

İstemem bu cism-i cānı dilde cānān isterim
‘Akl-ı cüz’iden geçüp hem küll-i ‘irfān isterim
Pūr-ziyā ister derūnum şems-i zātıñ şu‘lesi
Zulmeti sürsin çıkarsın nūr-ı ‘imān isterim

112

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Derd-i cānān hoş derdime dermān istemem
Yār ile dūzah baña yeg hūr u gılmān istemem
Gülmedi gönlüm cihānda derd ü mihnet çekmeden
Bāri dil-i dost ile da’im olsa handān istemem

113

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Bir görüşde ‘aqlımı yağmaladıñ ey dost benim
Olmuşum Mecnūn seniñ ‘aşkıñla Leylā’m isterim
Kaşd-ı dil ancak cemāl-i bā-kemālindir seniñ
Nāmerdim gerçi ammā ‘aşk-ı Mevlām isterim

114

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

- 34a Saña ‘aşıklık ā’lādır kamu şeyden güzel şāhım
Seniñ ‘aşkıñdan āvāre olan ednādır Āllah’ım
Beni dūr itme bir dem ‘aşk u şevkîñden seniñ şāhā
İki ‘ālemdede ey rūhum seniñ vaslıñ durur hāhım

115

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

Sa'adet kişveriniñ şāhısın pīrim efendim
Sipih-r-i dilleriñ hem māhısın pīrim efendim
Yoluñda şıdk ile sālİK olanlar buldular 'izzet
Kamu sālİKleriñ Hāk rāhısın pīrim efendim

116

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Aldılar benden beni bilmem kim şimdi bu dem
Yohsa bir zıll-i hāyal mi görinen bu cism ü ten
Bī-revān büt-veş tayandım kaldım aşla bilmezem
Kim durur bu hayme-i tenden tekellüm eyleyen

117

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

İki 'ālemde maḳşūdum seniñ vaşlıñdır ey cānān
Müyesser kıl vişāl-i zāt-ı pākiñ ey şah-i şāhān
Nice demdir firākıñla perişān oldu ahvālīm
Hayflar oldu bu 'ömrüm seniñ hicriñle ey sultān

118

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

- 34b Sen saña akrān dilerseñ derdini hem-dem idin
Nefsiñi tād it aradan rūhuñu mahrem idin
Gör ne feyz eyler o sultān kalbiñi ilhām ile
Tut yüzüñ Hākḳ'a olan ikrāmını ekrem idin

119

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _
velehu

Ta'lim ider üstād-ı 'aşḳ Hāk yollarıñ bir bir 'ayān
'İlm-i ḥaḳīḳat dersini tefsīr ider dilden nihān
Fikr ü ferāset var ise al 'ilm ü hikmetden sebak
Müşkilleriñ ḥal eylesin kim ḳalmasun zann ü gümān

120

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

Periřānlık saña mal oldu mı gönlüm ne hâldir bu
Ne dem bilmem bulañ temkîn degil bu hâl vebâldir bu
Ben öyle hâl dilerim ki Muḥammed şāhımñ hâli
Baña yar olmalı her dem bu hâl ise kemâldir bu

121

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

Nedir bu fikr-i endîşeñ seniñ ey dil cihānda
Haber vir bilmedim kaldım katı müşkil gümānda
Hāvalanmış uçarsın hem deñiz deryā geçersin
Niçün bizden kaçarsın ne gördüñ cihānda yabānda

122

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

35a Recāyı arturup Hakk'a niyāzı hem dirāz eyle
Rızasın ister iseñ gel gice gündüz niyāz eyle
Geçürme 'ömrifñi laklakla vahdet bul bu keşretde
Dilerseñ vahdetiñ vaşlın kelāmı nevmi az eyle

123

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _
velehu

Cām-ı 'aşkı nüş iden mestānelerden sor bize
Biz ne sarhoşuz begim peymānelerden sor bize
Bilmeyüz dünyādamız yāhud hemān ukbādamız
Mest-i lā-ya'kıl olan sekrānelerden sor bize

124

Vezin : _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _
velehu

'Āşık iseñ pīrān yolın it kuyūd-ı keşrete
Bir mürşide şādık bulun şıdkıñ ile ir vahdete
Vahdet nedir tevḥid durur tevḥid nedir birlik durur
Birlik nedir yokluk durur yoklukda sen bul vaşlatı

125

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

Vişāliñ zevkdir cānā gönülde erem billāh
Seniñ ‘aşkıñla sultānım çekerim günde yüz biñ āh
Değişmem dü cihān varım seniñ bir sāniye ‘aşkıñ
Baña kār eylemez sensin cihānıñ hürisi v’allah

126

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

- 35b Sen olduñ ‘aşkıma bā’is rāh-ı Hāk’da şahınşāhım
Seniñ aḥvāl ü eṭvārıñ gözime tūtiyā oldı
Cihāndan fāriğ ü āzādeyim ‘aşkıñla ey şāhım
Gönülde fikr-i zātıñ çeşm-i cāna pūr ziyā oldı

127

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

Gelindi sakī-i kevşer “sekāhüm” ḥamrına kandır
Dil-i teşnem ḥarāretten be-ğayet yandı tūtuşdı
Dudağıñ āb-ı kevşerdır cemālīñ cennetü’l-me’vā
Boyuñdur sidre ve tūbā nazāret yandı tūtuşdı

128

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

Nedir şāhım bu ğafletler benim başımda bār oldı
Gice gündüz baña uyḥu ‘aceb bilmem ne ḥāl oldı
Geçürdüm ‘ömrimi eyvāh baña eyvāh baña eyvāh
Yatarken ḥāb-ı ğafletde güzel cismim nizār oldı

129

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Ey gönül kendiñi uçurma havāda kuş gibi
Ṭal vücūdun bahrine ‘aşk-ı vaşlıñ zevkini
Cānıñ cānāna tēslīm eyleyüp ğiç nefisden
Var olan sultān-ı ‘aşkıñ bul gönülde şevkini

130

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

- 36a Päre päre oldı göñlüm fırkat-ı dıldâr ile
Zülf-veş toplan mı çün bir yere tımar ile
Kan akar bağrım içinden hasretiyle dilleriñ
Lāleye döndi derūnum hiçr-i gül-ruhsār

131

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
velehu

Garībim hiç vatānım yok bu ilde
Mekānımdır güzel ‘aşkıñ göñülde
Beni dūr itme bir dem şol mekāndan
Mekāndan lā-mekānımsıñ çü dilde

132

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Şaklarım cılbende tende şāh-ı şāhānım seni
Eylerim nādāna izhār māh-ı tībānım seni
Sen şehi görmüşlere gösterme şāhım sen seni
Görmeyen görsünde hayrān olsun ey cānım seni

133

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

Ey göñül gel kendiñi gezme yabanda serseri
‘Āşık iseñ cān u dilden Ĥazret-i Peyğamberi
Kurduğı rāh-ı şeri‘atden ayırma kendiñi
Ol tarikat müstakīminde hakikat rehberi

134

Vezin : _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _
velehu

- 36b Koyma yā Rab nefis-i zulmānide ‘āşık kullarıñ
Şem‘a-i tevḥīdi yak kalbinde sādık kullarıñ
Çün saña ‘āşık ezelden vişāli dīdārıñ arar
Lutf idüp kılsañ hidāyet saña lāyık kullarıñ

135

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
velehu

Ne deñlü cehd ü sa'y itdim şehā vaslın baid itdiñ
‘Ayān cānımda görmüşken neden kim nā-bedfd itdiñ
Güzel rüyün gören gözler degil mi bendeki gözler
Acep pinhāne çekdiñ vaslñı gözden medid itdiñ

136

Vezin : . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _
velehu

Bu sıkletler nedir şāhım çekilmez
Kader böyle imiş takdīr-i ezelden
Fırākıñ şerbet-i nīşi içilmez
Ümīd kim olmasa vaslñı güzelden

137

Vezin : _ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _
velehu

Bir iş ki hiç olamaz alma diliñ sözini
‘Ākıl ol gözedir zikrini hem sözini
Hıfz u himāye eder ehl-i kemāl gözini
Dūr eylemez gözünden cānānıñ yüzini

ŞİİR İNDEKSİ

Günümüz Türk alfabesini göz önünde bulundurarak yapmış olduğumuz sıralamada, şiirlerin ilk beyitleri (veya bentleri) nin son mısralarının son harfleri esas alınmıştır.

SAHİFE	ŞİİR
NO	NO

126	1	Māsivāyı terk idüp gel kendiñe ol āşinā
127	2	Mürşid-i kāmil gerekdir öñde ancak reh-nümā
128	3	Şükrüillāh dervişinim yā ‘Aliyye’l – Murtażā
129	4	Suçumu ‘afv eyle yā Āhmed ü Muhammed Muṣṭafā
130	5	Ḳalmışım fırkatde cānā vuşlatıñdan bī-nevā
131	6	Yanılup onlara uyma ḥaṭādır hā ḥaṭādır hā
200	74	Derdiñ ile ḥastalar olmak şifadır ‘āşika
203	77	Bilürseñ çok gel az söyle her sözde ciger dağla
204	78	Cümle dillerden baña ‘ibret göründi ḥayrola
213	87	Vuşlatıñ kande seniñ ey ḥub likā
216	90	Eylemez mi gör ki ol gül saña her gün merḥabā
216	91	Çün ‘iyandır gün gibi dilde o yār-i pür-vefā
222	121	Niçün bizden kaçarsın ne gördüñ cihānda yabānda
133	8	‘Ācizem bilmekde ānı şāh-sultān yā ḥabīb
134	9	Verir dermān bilür loḳmāna eyler mi ṭaleb
135	10	Bilmege şol gevher aslıñı ḳılmazsıñ ṭaleb
216	92	‘Āşıkıñ ma‘şūk ilinden güş çekeler rüz u şeb
216	93	Ey güzeller şāhı cānānım vişālīñ ḳıl nasīb
136	12	N’olur ḥāl-i perişānım eger itmezseñ istimdād
137	13	Fırkatīñle āh u zārım rüz u şeb yā Rab meded
138	14	Çāresin bilmekde nāçār olmuşum yā Rab meded
201	75	Meyl virmem diger dilber cānā zamān içre
202	76	Yetiş imdādıma şāhım bırakıma ḳıl u ḳāl içre
205	79	Zikr ü ef’ālimde olmaz bir şafā hicrān ile
206	80	‘Aḳl u fikriñ terk ḳıl koyma göñülde endīşe
207	81	İşim leyl ü nehār cürm ü ḥaṭādır dār-ı fırkatde
214	88	Er odur kim ḳıldığı ‘ahdde dildār ile
222	122	Dilerseñ vaḥdetiñ vaşlın kelāmı nevīmī az eyle
222	123	Mest-i lā-ya’ḳıl olan sekrānelerden sor bize
224	131	Mekāndan lā-mekānımsıñ çü dilde
223	125	Baña kār eylemez sensin cihānıñ hūrisi v’allah

208	82	Muhakkakdır saña feyz-i keremden lutf u ihsanı
222	124	Birlik nedir yokluk durur yoklukda sen bul vuslatı
223	126	Göñülde fikr-i zâtın çeşm-i cānā pür ziyā oldu
223	127	Boyuñdur sidre ve tûbā nazāret yandı tûtuşdı
223	128	Yatarken h̄āb-ı ğafletde güzel cismim nizār oldu
209	83	Gün-be-gün artar dil-i dīvānemiñ hem yāresi
210	84	Şerh olunmaz görmedikçe anların ahvālını
211	85	Zulmet içre kaldı cānım bī-ziyā zindan gibi
212	86	Hicriñ beni gör neyledi itdi perişān serserī
223	129	Var olan sultān-ı ‘aşkıñ bul göñülde şevkini
224	132	Görmeyen görsünde hayrān olsun ey cānım seni
132	133	Ol tarikat müstakiminde hakikat rehberi
225	137	Dür eylemez gözünden cānānınıñ yüzini
165	39	Görürsem vech-i cānānı şafādan gayri kārım yok
166	40	Uyup eller diline yok yere aldanmasun ‘aşık
172	46	Şem-i nūr-ı zātı pervāne olupdur nüh-felek
218	103	Sen ki ednādan dahī ednā ol ā‘lāyı bırak
173	47	Gözün aç canla bak kim saña ben bendeyim bil
174	48	İster iseñ ‘işyānını Mevlā Rahīm olsun göñül
175	49	Gel ağlama derdiñ için elbet devā vardır göñül
176	50	Ne güzel dost ile ülfet ne güzel
177	51	Bağrını taşlarla ezsin bulmayan ‘irfāna dil
178	52	Terk-i dünyā ehline zevk u şafā mahsūs değil
219	105	Vuşlatıñla gel cünün olmuş dile imāre kıl
219	106	Kānde bulsañ ehl-i diller meclisine dāhil ol
219	107	Zikr-i Hakk’a iştigal it hoşca bir efkārı bul
219	108	Fānī olup gel bākiye Hakk’a’l-yakīn ol yārı bul
179	53	Fenānıñ vārımı terk it nedir bil zevk-i cānānım
180	54	Cān u hem tende sensin Allāh’ım
181	55	Lücce-i ‘işyānda ğufrānı senden isterim
182	56	Hāk-i pāyın tūtiyā itsem gözüm Zühdī dedem
183	57	Arzūsudur göñlümün hem vuşlatı Zühdī dedem
184	58	Görüp bī-dār olan ‘aşıkları zannım peşimānım
185	59	Yem-i ‘işyāna ben taldım yetiş imdādıma pīrim
186	60	Terk idüp bed hūylarımız hulk-ı Rahmān idelim
187	61	Meger kim cān-bahādır hüsnüñe ey şāh-ı hūbānım
219	109	Yıkdiñ harāb itdiñ ābād eyle gel sevdigim
220	110	‘Afv eyle gel cürmümi derdiñle dil-rış benim

220	111	Zulmeti sürsin çıkarsın nūr-ı ‘imān isterim
220	112	Bāri dil-i dost ile da’im olsa handān istemem
220	113	Nāmerdim gerçi ammā ‘aşk-ı Mevlām isterim
220	114	İki ‘ālemde ey rūhum seniñ vaslñ durur hāhım
221	115	Kamu sālikleriñ Hāk rāhısın pīrim efendim
167	41	Ledün sırrın “ ‘aref” dersinde ‘irfān olmak isterseñ
168	42	Geç günāhımdan ināyet eyleyüp ihsān seniñ
169	43	Görüp “ayne’l-yakīn” olduñ emr-i Hakk’a inanmaz mın
170	44	Oldun ba’id gözümden gel it yakın irāğñ
171	45	Görünen ma’nayı dilde yok mudur agāhlıgñ
188	62	Degil vāllahi maṭlūbum ki senden özge bir hūban
189	63	İster iseñ Hakk’ı görmek sīretinde bī-gümān
190	64	Şeyhim saña geldim bugün
191	65	Cümle aḥvāl ser-encāmım saña ma’lūm iken
192	66	Bayrām-ı ekber eyledim kalkup o gün dünyāda ben
193	67	Bülbül-āsa nāleler kıl ol gül-i gülzār için
194	68	Vaslñ gerek İlāhım derde devā el-āmān
195	69	Luṭf idüp bir kez dahī göster cemālñ nā-gehān
196	70	Sensin recā-gāhım benim geldim saña yalvara men
197	71	Sırr-ı “en’el-Hakk”ñ bugün ‘aşkında ber-dār olmadan
198	72	Nüş idüp vahdet meyinden şāf ü meskūr olmayan
218	104	Hayretiñ bahrinde göñlüm engine şaldım seniñ
221	116	Kim durur bu hayme-i tenden tekellüm eyleyen
221	117	Hayflar oldu bu ‘ömrüm seniñ hicriñle ey sultān
221	118	Ṭut yüzüñ Hakk’a olan ikrāmını ekrem idin
221	119	Müşkilleriñ ḥal eylesin kim kalmasun zann ü gümān
224	134	Luṭf idüp kılsañ hidāyet saña lāyık kullarıñ
225	135	Acep pinhāne çekdiñ vaslñı gözden medid itdiñ
225	136	Ümīd kim olmasa vaslñ güzelden
132	7	Geç otur taht-ı dile ḥükmünde Süleymān olup
216	94	Dahī cismim yakayım şavurayım hem kül olup
141	16	Günde yüz biñ it tavāf sen sırr-ı ḥaccullāh odur
142	17	Menzil-i a’lāya irdi sūretā alçaqdadır
143	18	‘Aqıllar bunda kâşir-i velākin hoşca sevdādır
144	19	İstikāmet yollarında bir ülū sultān olur
145	20	Meşt olup bilmez ne söyler yağmadır al cān satar

146	21	Bir esīm ü mücrimim çün cürm ü ‘iṣyān bendedir
147	22	Sanki gülden ayrı düşmüş zār ider hicrāndadır
148	23	Ki sensiz her işim hicrim haṭadır
149	24	Hür u gılmān ile anda ‘ayş u ‘işret sendedir
150	25	Ḳamuyı yār ider saña ve āgyāra dahī yār
217	96	Kurtulup ğamdan kūdūrātdan göñül şādān olur
217	97	Ġel yetiş hicriñ bu cismim pāre pāreler
217	98	Yokdur saña lāyık bizim ā‘mālimiz tā serteser
217	99	Yokdur saña lāyık bizim ā‘mālimiz tā serteser
218	100	Yā niçün zevk itmesün taht-ı dile sulṭan gelür
224	130	Lāleye döndi derūnum hicr-i gül-ruhsār
158	33	Mazhar-ı zāt-ı Hudā’ya çünki bādı Haḳ nefes
159	34	Saña lāyık bir işim yok el-āmān feryād-res
218	102	Uyar gel dīde’i cāniñ olursın soñra kim me‘yūs
160	35	‘Aṭşānıym sükker diliñ kandır şahensāhum yetiş
161	36	Fikr-i zātıñla şafā ver ḳalbe ḥandānum yetiş
162	37	Hiç bir ṭabīb gelir eylemez sen şāh-ı loḳmānum yetiş
136	11	Kim niye geldiñ cihāna dört köşeñe baḳ seyrān it
217	95	Teşneyim kandır lebiñden āb-ı ḥayvāniñ yürüt
199	73	Cānına cānān āniñ içün zāt-ı Ḥaydar oldu Hū
222	120	Baña yar olmalı her dem bu hāl ise kemāldir bu
140	15	Hem āniñ feyzi ḳulūba āb-ı kevserden elezz
151	26	İtmedik inkārı aslā Haḳ diyen dānālarız
152	27	Kahr u lūtfuñ bir bilüp ihsāna irdim şüphesiz
153	28	Ḳalbiñ evin pür-nūr ider imānla iḳrārımız
154	29	Fakrını fahr eyleyüp şabrında devlet bekleriz
155	30	Cān u dilden biz cemāl-i muṭlaḳa müştākīyüz
156	31	Ḳırāat eyleseñ yüz dört kitāp nādāneler duymaz
157	32	Dīdar-ı ‘aşkıñdan yanup şeyda vü hem meczūbuyuz
215	89	Dil ile takrīr olunmaz anları siz yormanız
218	101	Dil düşüp sevdāña şāhum ‘aşkıña efkendeyüz

KAYNAKLAR

1. AKSOY, Ömer Asım, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I, II, TDK Yay., Ank., 1971.
2. AYNİ, Mehmed Ali, İslâm Tasavvuf Tarihi, Akabe Yay., İst., 1985.
3. BURSEVİ, İsmail Hakkı, Kenz-i Mahfi, Mütercim: Abdülkadir Akçiçek, Kitsan Yay., Tasavvuf Serisi: 7, İst., 1997
4. Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt Yay., Sekizinci Cilt, İst., 1988.
5. DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yay., 11.Baskı, Ank., 1993.
6. DİLÇİN, Cem, Örneklerde Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay., İkinci Baskı, Ank., 1992.
7. ELÇİN, Şükrü, Halk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yay., Ank., 1993.
8. ERAYDIN, Selçuk, Tasavvuf ve Tarikatlar, MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay. Üçüncü Baskı, İst., 1990.
9. GÖLPINARLI, Abdülbaki, Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatlar, İnkılâp Kitabevi, İst., Tarihsiz.
10. GÜZEL, Abdurrahman, Dini – Tasavvufi Türk Edebiyatı, Akçağ Yay., Ank. 1999.
11. İPEKTEN, Haluk, Eski Türk Edebiyatı: *Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., İkinci Baskı, İst., Eylül 1977.
12. İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı., İst., 1988.
13. KABAKLI, Ahmed, Türk Edebiyatı, C.I, C.II, İst. 1994.
14. KARA, Mustafa, Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, Dergah Yay., Üçüncü Baskı, İst., 1995.
15. KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay,7. Baskı, Ank. 1991.
16. KUDRET, Cevdet, Örneklerle Edebiyat Bilgileri, İnkılâp Kitabevi, İkinci Baskı, C.I, İst., 1980.
17. KURTMEN, Mehmet Emin, Doğum: 1931, Okur-Yazar, İzmir.
18. MUTLUAY, Raif, 100 Soruda Edebiyat Bilgileri, Gerçek Yayınevi, Üçüncü Baskı, İst., Nisan 1979.

19. ONAY, Ahmet Talât, Halk Şiirinin Vezni, Haz: Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., Ank. 1996.
20. ONAY, Ahmet Talât, Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i, Haz: Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., Ank. 1996.
21. ÖZMEN, İsmail, Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi 19yy., Kütür Bakanlığı, Ank. 1994.
22. PALA, İskender, Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yay., Dördüncü Baskı, Ankara, Tarihsiz.
23. SARI, Mevlüt, Arapça – Türkçe Lûgat, El –Mevarid, İst. 1982.
24. Sefer Baba, Tasavvuf Terimleri, *Istılâhât-ı Sofiyye Fî Vatan-ı Asliyye*.
25. Şemseddin Sami, Kâmus-ı Türkî, Enderun Yay., İst. 1996.
26. Türk Dil Kurumu, İmlâ Klavuzu, Ank. 1996.
27. Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, I, II, Ank. 1998.
28. Türk Dil Kurumu, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ank. 1983.
29. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, *Türk Dünyası El Kitabı, Üçüncü Cilt : Edebiyat*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., İkinci Baskı, Seri : I. S. A-23, Ank., 1992.
30. ULUDAĞ, Süleyman, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yay., Üçüncü Baskı, İst. 1997.
31. ULUDAĞ, Süleyman (Haz.), Kuşeyrî Risâlesi, Tasavvuf İlmine Dâir, Dergâh Yay. İst. Tarihsiz.
32. UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Büyük Osmanlı Tarihi, TTK Yay., 5. Baskı, C.VI. Ank.. Tarihsiz.